ANDERSENOVE PRIČE

DRUGI SVEZAK

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE STJ. KUGLI, ZAGREB. Ilica 30. Br. 451 a

Ža upomienu

od

Vladimíra Makovička.

ANDERSENOVE PRIČE

ZA MLADEŽ

KNJIGA DRUGA

UKRAŠENO SA PET SLIKA

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30

SADRŽAJ

ANĐEO

Uvijek kada umre koje dobro dijete spusti se anđeo Božji na zemlju, uzme mrtvo dijete na ruke, raširi bijela krila, preleti preko sviju mjesta koja su djetetu za života bila draga, ubere tako pun bokor cvijeća i ponese ga Bogu da u nebu cvate još ljepše negoli je cvalo na zemlji. Dobri Bogo prigrli svaki cvijetak srcu, a onaj koji mu je između svega cvijeća najdraži poljubi. Cvijet u taj čas progovori i stane pjevati hvalospjev sreće Bogu.

Sve je to pripovijedao anđeo Božji nekom mrtvom djetetu na putu u nebo. Dijete je pričanje anđelovo slušalo kao kroz san, pa u tome preletješe ponad sviju mjesta njegova zavičaja, ponad svako mjestance na kome se dijete sigralo, pa i preko vrtova divnog cvijeća.

— Koje cvijeće da uberemo i ponesemo u nebo? — upitao je anđeo.

Vitka umiljata ruža uzrasla je na tome mjestu, ali neka surova ruka slomi joj stabaljce, pa su svi napola propupali pupovi na granama povenuli i klonuli.

— Uboga ruža! — reče dijete. — Uzmi je, neka cvate u Božjem vrtu!

I andeo uze ružu, poljubi pri tome dijete, a ono je napola otvorilo oči. Ubraše cvijeća s najljepših ružinih busena, no ne prezreše ni ubogi maslačak ni divlju maćuhicu.

— Dakle, cvijeća imamo! — reče dijete. Anđeo potvrdi zamahom glave, no oni još ne upraviše u nebo. Bilo je

noću. Tišina svuda unaokolo. Njih dvojica ostala su lebdjeti nad gradom i to upravo nad nekom tijesnom ulicom pretrpanom slamom, pepelom i smećem. Bio je to dan seobe. Razbijeni komadi tanjura, sadre, prnja i starih cipela, sve je to ležalo unaokolo, sve je to bilo tako tužno.

Anđeo pokaže djetetu sav taj nered, pa onda na crepovlje nekoga razbijenog vrča za cvijeće i na grudu zemlje koja je ispala iz njega pa se okupila oko korijena nekoga uvenuloga cvijeta. Cvijet baciše ljudi na cestu, jer im nije vrijedio.

— I njega ćemo ponijeti sa sobom! — rekne anđeo. — Pripovijedaću ti kad se dignemo na više.

I poletješe, a anđeo poče pripovijedati djetetu:

— Tamo, u onoj tijesnoj ulici stanovao je neki siromašan i bolestan dječak. Od svoje najranije mladosti mnogo je poboljevao, a kad se osjećao najzdravijim jedva je mogao na štakama prošetati nekoliko puta po sobici uzduž i poprijeko. I to je bilo sve! Tek ljeti sunce je jedva nekoliko dana po pola sata prodrlo u njegovu sobicu, pa kad je on vidio pridržavajući dlan ruke nad očima da se odbrani od svijetla, kako mu ispod providne kože struja krv, znalo ga obuzeti veselje, snaći sreća kao da je išetao u prirodu. Šumicu i njeno bujno zelenilo poznavao je samo po bukovoj grančici koju mu je donio susjedov sin. On je onda znao podići grančicu povrh glave i uobražavao si, da sjedi u divnoj bukovoj šumi, u koju zalazi sunčana zraka i u kojoj pjevaju ptičice.

Jednoga proljetnog dana donese dječaku susjedov sinčić poljskoga cvijeća, pa se našao u tome cvijeću slučajno jedan cvijet s korijenom. Dječak taj cvijet posadi u lonac i metne ga na prozor kraj kreveta. Bijaše srećne ruke, jer se cvijet razgranio, potjerao nove pupove i svake godine rodio bogato cvjetovima. I taj cvijet bio je ubogome dječaku jedini vrt i jedino bogatstvo na zemlji. Dječak je cvijet zalijevao, njegovao, brinuo se oko njega kako mu ne bi ni jedan tračak sunca izbjegao ulazeći kroz njegov onizak prozor. Cvijet je bio jedina sreća bolesnome dječaku; njegov jedini san; on je jedino njemu mirisao, cvao samo za njega, pa se dječak pred samu smrt i obratio posljednjim pogledom cvijetu.

Dječak se eto već prije godinu dana preselio Bogu; godinu dana stajao je cvijet na prozoru zaboravljen od sviju, uvenuo je i eto zbog toga ga baciše na cestu. Eto, to je taj uvenuli cvijet što ga nosimo sa sobom. On je u svijetu učinio više radosti, negoli najdivnija ruža usred kraljevskoga vrta.

— Otkuda ti to sve znaš? — upita dijete u anđelovu naručju.

— Znam otuda, — odgovori anđeo, — jer sam upravo ja bio onaj mali ubogi dječak na štakama. A ja svoj cvijet dobro poznajem.

Dijete posvema otvori oči i zagleda se u sjajno i blago anđeosko lice. U tome stigoše već i u raj, mjesto vječnoga blaženstva i vječne radosti. Bog prigrli mrtvo dijete, pa mu taj čas porastoše krila pa postade jednako ostalim anđelima. S anđelom koji ga je dopratio u nebo prođe nošen krilima po svim Božjim dvorovima. Bog međutim privine uz srce i sve ostalo cvijeće dok uveli cvijet poljubi. I cvijet zapjeva s anđelima koji se okupiše oko Gospoda. Jedni posvema blizu, drugi podalje. Njihov je skup prelazio u beskrajnost, no svi su bili sretni. I mali i veliki, a s njima i dobro dijete, i uvenuli cvijet iz tamne i uzane ulice, pjesmom slavili su Boga.

NAJDIVNIJA RUŽA SVIJETA

U neko doba živjela je moćna kraljica koja je imala u svome vrtu u svako godišnje doba najljepšega cvijeća iz sviju krajeva svijeta. Međutim najviše je voljela ruže, pa joj je vrt upravo bio prebogat ružama svake vrste. Počevši od šiparke kojoj lišće miriše jabučnim mirisom do najljepših provensalskih ruža. Sve su rasle uza zidove kraljičinih bijelih dvorova, vijugale se, splitale oko stupova i okvira prozora, pa po hodnicima i pružale se uza svodove kraljičinih dvorana. Ruže svakovrsna mirisa, oblika i boje.

Međutim dvorom se razastre tuga, sve zaokupi žalost, jer je kraljica oboljela, a liječnici joj prorekoše skoru smrt.

— Međutim opet ima nešto što bi kraljicu moglo spasiti! — reče najmudriji između liječnika. — Donesite joj najdivniju ružu svijeta, ružu najčišće i najuzvišenije ljubavi — i ona će, čim je ugleda, ozdraviti!

I staro i mlado, iz sviju krajeva kraljevstva nagrnulo u dvor, donosilo najljepših ruža iz najljepših vrtova, ali prave niko nije donio. Pravu ružu valjalo je ubrati u vrtu ljubavi. No koja je ruža cvijet najčišće i najviše ljubavi?

I pjesnici su počeli da pjevaju o najljepšoj ruži svijeta, hvalili su ljepotu svoje ruže, pa je najposlije pošao glas od usta do usta u kojih bijaše ljubavi, u sve staleže, do mlada i stara, o najdivnijoj ruži, ne bi li se možda ipak tkogod našao tko bi znao za takvu ružu.

— Niko još do danas nije rekao kako se ta ruža zove! — opazi neki mudrac. — Niko nam do danas ne prikaza put koji vodi do nje! Svakojako nije to ruža koja je nikla na ljubavi mladića i djevojke, na grobu poštena čovjeka, iako takve ruže vječno mirišu; nije ona nikla ni iz krvi sveca ili krvi junaka, koji dadoše svoje živote za svoju domovinu, iako nijedna ruža nije rumenija od krvi junačke prolivene za slobodu domovine! Nije najposlije ni ona čudesna ruža, ruža znanja, zbog koje čovjek njegujući je dane i dane, noći i noći probdije u teškoj besanici usred svoje usamljene sobe!

— Ja znadem gdje ona cvate! — reče jedna srećna majka koja je u naručju nosila djetešce, pristupivši bolesnoj kraljici. — Ja znam gdje se može naći ta najdivnija ruža svijeta! Ruža iz vrta najviše i najčišće ljubavi! Ona cvate na rascvalim obrazima moga slatkoga djeteta u času kad okrijepljeno snom otvori oči i svom mi se svojom ljubavi nasmiješi!

— Divna je to ruža, no imade jedna još divnija! — reče mudrac.

— Jest, jedna daleko divnija! — reče jedna druga između žena. — Ja je vidjeh! Divnije i ljepše ruže ne ima! No ona je bila blijeda poput latica bijele ruže, a vidjeh je na obrazima kraljičinim. Ona je odložila svoju kraljevsku krunu, pa je sama za duge, patnjama presićene noći nosala svoje bolesno čedo; plakala je, ljubila djetešce i molila za njega u Boga zdravlja i kako to može samo majka u časovima najočajnijega straha!

— Sveta i čudesna je bijela ruža tuge u svojoj moći, no ni ona nije ona najdivnija ruža!

— Ne, najdivniju ružu vidjeh ispred žrtvenika Gospodnjega! — dometne stari pobožni biskup. — Ja je vidjeh gdje svijetli kao da ugledah lice anđeosko! Mlade dje-

vojke stupale su stolu Gospodnjem da obnove sakramenat krštenja; ruže su cvale i ruže su blijedile na obrazima njihovim. Tu se našla i neka djevojčica koja je savršenom čistoćom i ljubavi svoje pune duše predala se svome Bogu. S njena lica odražavao se izričaj najčišće ljubavi!

— Neka je blagoslovljena! — reče mudrac. — Međutim niko od vas nije do sada spomenuo najdivniju ružu svijeta!

U to stupi u sobu neko dijete; bio je to sinčić kraljičin. Oči mu se napunile suzama, pa se posule po obrazima. Nosio je veliku, otvorenu knjigu uvezanu u baršun i okovanu srebrom.

— Majko! — rekne dijete. — Čuj, što sam eto čitao!

Dijete sjedne na krevet pored matere i poče iz knjige čitati o Njemu, koji je sebe samoga žrtvovao na križu za spasenje ljudi i onih koji se još i rodili nijesu. Veće ljubavi ne ima!

Ružičasto rumenilo prođe kraljičinim obrazima, oči joj se uvećale, postale su jasne, jer je vidila kako se iz knjige izdiže najdivnija ruža svijeta, slika ruže, koja je na križu nikla iz krvi **Kristove.**

— Ja je vidim! — viknula je kraljica. — Niko ne umire, ko gleda ovu najdivniju ružu svijeta!

SLAVUJ

U Kitaju, ta to je tebi, dijete, poznato, i car je Kinez i svi koji ga okružuju također su Kinezi. Ima tome već davno, no upravo je zbog toga i potrebno da se ispriča ova priča prije negoli se posvema zaboravi. Carski dvorac bio je jedan od najdivnijih dvoraca u svijetu. Sav izgrađen iz porculana, dragocjen ali toliko krt, da ga je bilo opasno i dirnuti. U vrtu cvalo je najdivnije cvijeće, a najdivniji bijahu srebrni zvončići koji su besprekidno zvonjeli samo da ne bi niko pored njih prošao ne opazivši ih. Sve je u carskome dvoru bilo uzorno uređeno, a vrt se pružao toliko daleko da mu ni sam vrtlar nije poznavao kraja.

Idući sve dalje i dalje čovjek bi najposlije došao u divnu šumu punu visoka drveća i dubokih jezera. Šuma se pružila sve do morske obale. Veliki brodovi mogli su pristajati upravo ispod granja šumskoga drveća, a u tome je granju živio slavuj, koji je toliko divno pjevao da je i sam siromašni ribar, koji je i onako imao i suviše drugoga posla, kad bi se našao van kuće da popravlja ili izvlači mrežu, mirno ležao i prisluškivao slavujevu pijevu.

— Dobri Bože, kako je to ipak divno! — uzdahnuo bi on, no kako je morao da se brine za svoje stvari, uskoro bi slavuja zaboravio. No naredne noći kad se ribar i opet u istome poslu našao izvan kuće, i ponovo prisluškivao slavujevu biljisanju, ponovo je uzdahnuo: »Bože, o kako je to ipak lijepo!«

Sa sviju strana svijeta dolazili su ljudi da se dive carskome vrtu, ali kad bi čuli slavujev pijev, gotovo bi svi kao jedan zaključili: »Ipak, ovo je najljepše!«

Putnici vrativši se kući pripovijedali bi o tome, a naučenjaci napisali su cijele knjige o prijestolnici, carskome dvorcu i vrtu, no slavuja nijesu nikako zaboravili. Hvalili mu pijev nada sve, a pjesnici pjevahu mu najdivnije pjesme; pjevali su o slavuju u šumi pokraj dubokoga jezera.

Knjige o tome raznesoše se širom svijeta, pa tako jednoga dana dopade jedna i kitajskome caru. Sjedio je u svome zlatnom naslonjaču, čitao je i čitao, svaki čas je odobravao glavom, jer ga divno opisivanje grada, kraljevskoga dvora i vrta nada sve radovalo. »No slavuj je nešto najljepšega! — napisano je u knjizi.

— Šta je to? — upita car. — Slavuja ja ovdje uopće i ne poznajem! Zar imade takva ptica u mome carstvu, što više, u mome vrtu? Nikada o tome nijesam čuo ni riječi! Zar to moram tek saznati iz knjiga?

I zovnu na to dvoranina svoga, koji je bio toliko moćan, da je onda kad bi s njime htio da govori neko niži od njega ili da ga štogod zapita, odgovarao prezirno i s umalovažavanjem samo »Ph!« i svršeno!

— Ovdje navodno živi neka vanredna ptica, zovu je slavujem! — reče car. — Vele da je on nešto najljepšega u mome carstvu! Zašto mi niko o njemu nije do sada ni riječi govorio?

— Ja nijesam ranije o njemu ništa čuo! — odgovori dvoranin. — Niko ga nije nikada u dvoru prikazao!

— Zapovijedam, da mi ga večeras predvedeš, pa da mi pjeva! — zapovjedi car. — Sav svijet znade što imadem, samo jedini ja o tome ne imam pojma!

— Ni ja ranije ne čuh za njega! — odgovori dvoranin.

— Potražiću ga, nadam se, naći ću ga!

No gdje da ga nađe? Sve je stepenice ubogi dvoranin pretrčao i gore i dolje, prošao sve dvorane i sve hodnike, no niko mu nigdje nije znao o slavuju dati nikakva objašnjenja. I on ponovo uputi caru nastojeći da ga uvjeri kako je sve to samo bajka pjesnika i pisaca.

— Vaše veličanstvo jedva može i slutiti što sve piše u knjigama! Sve su to samo bajke i čarolije!

— Ali knjigu u kojoj sam čitao o slavuju, — odgovori car, — darovao mi je svemoćni car Japana, dakle isključeno je, da je sve to samo izmišljotina! Ja hoću da čujem slavuja! Uveče hoću da je ovdje! Biću mu nada sve milostiv! Ne dođe li do uveče jao si ga svima vama!

— Razumijem! — odgovori dvoranin, pa se ponovo ustrča svim stepenicama, dvoranama i hodnicima. Gotovo polovina sve carske posluge ustrča se za njim, jer se svi bojahu strašne carske grožnje. Govorilo se samo o slavuju koga poznaje čitav svijet te u dvorcu o njemu ne zna niko ništa.

Najposlije se namjeriše na siromašnu djevojčicu u kuhinji. Ona im reče: »O Bože, slavuja tražite! Dobro ga poznajem! O, kako divno pjeva! Dopušteno mi je da svake večeri svojoj bolesnoj majci odnesem ponešto otpadaka s carskoga stola; ona stanuje pored obale, pa kad se vraćam opet ovamo, obično me prevlada umornost i ja u šumi otpočinem. Tom prilikom uvijek slušam pijev slavuja! Suze mi pri tome naviru na oči, jer mi se čini slušajući mu pjesmu kao da me majčica cjeliva.

— Mala sudoperko! — uzvikne dvoranin, — daću vam stalno namještenje i dopustiti vam da gledate cara kako jede, samo nas odvedite do slavuja, jer on mora večeras pjevati uz carsku trpezu.

I svi se uputiše u šumu, u kojoj je navodno pjevao slavuj. Bilo je pola dvorskoga osoblja na okupu. Kad bijahu gotovo polovinu puta šumskoga prevalili, muknu negdje u šumi krava.

— Ha! — obradova se dvoranin. — Evo ga! Silna snaga u tako neznatne ptičice! Bezuvjetno pijev mu već ranije slušah!

— Ne, to su krave! Muču! — protumači mala sudoperka. — Od slavujeva smo doma još veoma daleko!

Žabe stadoše kreketati sred bare.

— Divota! — uzvikne dvorski propovjednik. — No ja sam taj pijev već čuo. Sliči zvonjavi crkvenih zvona.

— Ne, to krekeću žabe! — odgovori mala sudoperka. — Međutim, nadam se, da ćemo je zamalo vidjeti!

U to stade slavuj da izvodi svoju pjesmicu.

— To je on! — reče mala sudoperka. — Slušajte, slušajte! Ovdje je, sjedi! — i pri tome pokaže neku malu, sivkastu pticu visoko na grani.

— Je li moguće? — upita dvoranin. — Nikada ne bih ni u snu pomislio! Kako je samo jednostavna! Biće izgubila je svaku boju samo zbog toga, što je ujedanput ispred sebe opazila toliku odličnu gospodu!

— Maleni slavuj! — dovikne ptičici malena sudoperka glasno. — Naš milostivi car hoće da pjevaš ispred njega!

— Vrlo rado! — odgovori slavuj i pjevao je da je bila upravo milina slušati.

— Kao kristalno zvono! — opazio je dvoranin. — Pogledajte maleno gr'oce kako samo division dršće! Čudnovato kako mu pjevanja nikada ranije nijesmo čuli! Bezuvjetno svakome će se u dvoru dopasti!

— Zar da ispred cara ponovim pjesmicu? — upita slavuj, jer je držao da se car u onoj gomili nalazi.

— Poštovani moj mali pjevaču! — reče dvoranin. Dužnost mi je osobito ugodna da vas pozovem te večeras pjevate za vrijeme jedne svečane dvorske večere! Tamo ćete carsku visost opčarati svojim divnim pijevom.

— Moj pijev najljepši je kad pjevam u zelenilu! — odgovori slavuj. — A car, hoće li me čuti, doći će ovamo i te kako rado!

Sav dvor bio je spremljen i uređen. Zidovi i podovi, sagrađeni od porculana, sjali se u tisućama zlatnih svjetiljaka; najdivnije ruže, koje su se zvonjavom ozivale, bile su ponamještene hodnicima; trčalo se i užurbalo sve, da se od silne žurbe hodnicima pokrenuo vjetar, a sva su zvona zvonila da čovjek nije vlastite riječi mogao da razbere.

Usred goleme dvorane, u kojoj je sjedio car, bio je postavljen zlatan štap. Na njemu je trebao da sjedi slavuj. Sav se dvor bio ovdje sakupio, a mala sudoperka mogla je da stoji iza vratiju, jer je dobila samo ime dvorske kuharice. Svi sjajno odjeveni, svi su pogledima počivali na malenoj sivoj ptici, kojoj se car dobroćudno smješkao.

A slavuj je pjevao tako divno da se i sam car rasplakao. Suze mu klizale po obrazima, a slavuj je pjevao onda još ljepše, upravo od srca k srcu! Car je bio osobito radostan i reče, neka slavuju objese njegovu zlatnu papuču o vrat. Međutim slavuj zahvali, jer je i bez toga već stekao mnogo hvale.

— Vidjeh suze u očima cara, a to je moja najveća hvala! Jer carske suze od osobite su snage! Sam Bog znade koliko sam time nagrađen!

I slavuj je pjevao dalje svojim slatkim glasom.

Sav je grad govorio o čudnovatoj ptici, pa kad bi se dvoje ljudi susrelo na ulici i ne bi se drukčije pozdravili nego ovako: jedan je rekao »sla«, a drugi uzvratio »vuj«.

Pri tome bi uzdahnuli i potpuno se razumjeli. Što više, jedanaestero djece različnih trgovaca prozvaše slavujima, iako ni jedno od njih nije imalo ni najmanje slavujeve pjevačke sposobnosti.

Jednoga dana stiže caru pošiljka s natpisom: »Slavuj«.

— Opet nova knjiga o našem slavnom pjevaču! — reče car. No prevari se. Bilo je to maleno remek-djelo. U malenoj škatulji bio je smješten umjetno izgrađeni slavuj nalik živome slavuju, tek je bio sav ukrašen biserjem, rubinima i safirima. Tek što bi to maleno remek-djelo navinuli, ono bi počelo da pjeva jednu pjesmicu, koju je živi slavuj uistinu pjevao. Repić pri tome dizao mu se i spuštao sav srebren i zlatan. O vratu bila mu je ovješena vrpca, na kojoj je bilo pisano: »Slavuj cara japanskoga je i suviše ubog prema slavuju cara kitajskoga.«

— Divota! — rekoše svi, a donosilac umjetnoga slavuja dobi ovaj naslov: »carski vrhovni donosilac slavuja!«

— Kad će zapjevati zajedno kolika će to samo biti ljepota!

I oba slavuja moradoše da pjevaju zajedno, no nekako se ne mogoše pravo da slože. Svaki je od njih pjevao na svoj način.

— Na ovome ne leži nikakva krivica, -- reče dvorski kapelnik, — on pjeva strogo prema određenoj mjeri! Posvema kako ga ja naučih!

I umjetni je slavuj morao pjevati sam. Jednako je razveseljavao slušača kao pravi slavuj, a pored toga bio je i daleko ljepše vanjštine; sjao je poput narukvice i igle za prsi.

Trideset i tri puta pjevao je jednu te istu pjesmu da se nimalo nije umorio. Ljudi su željeli da ga ponovo čuju, no kralj je bio mišljenja da treba i živi slavuj nešto zapjevati... ali kud se sakrio? Niko i opazio nije kad je kroz otvoreni prozor prhnuo u svoju zelenu šumicu.

— Šta je to? — začudi se car, a svi nazočni složiše se, da je slavuj veoma nezahvalna životinja. — Najljepšu pticu ipak imamo! — rekoše i tako ne preosta drugo nego da im umjetni slavuj i dalje pjeva. Pjevao je jednu jedinu pjesmu i po tridesetčetvrti put, no niko je još nije znao posvema ponoviti, jer je bila osobito teška. Kapelnik je umjetnu pticu hvalio nada sve, što više, tvrdio je da je daleko bolji pjevač od živa slavuja, a jednako da je i vanjštinom daleko otmeniji.

— Upamtite moja gospodo, a ti care u prvome redu, što će koji puta zapjevati živi slavuj nikada nijesmo mogli unaprijed da znamo. Ovaj nam pjeva uvijek jednu istu pjesmicu! Tako je i nikako drukčije. Sve se u njemu dade protumačiti, može se razložiti i svakome objasniti kako valjci stoje i kako jedan glas slijedi drugome.

— Tako i mi mislimo! — rekoše svi kao jedan i car dopusti kapelniku da naredne nedjelje narodu protumači sav unutrašni sastav umjetne ptice. Neka ga narod čuje i pjevati, dopusti car. I narod je slavuja čuo, toliko se njegovom pjesmom opojio kao da se opio čajem, što u Kitajaca nije ništa neobična. Sav je narod rekao: »O!«, pa svi digoše prste u vis i zaklimaše glavama. No ubogi ribari, koji su čuli već pijev pravoga slavuja, rekoše: »Zveči dosta ugodno, nalíči pijevu slavuja, ali nešto ipak fali! Što, ne znamo!«

I pravoga slavuja izagnaše iz carstva.

Umjetnu pticu smjestio je car na svileni jastuk posve do carske postelje. Sve darove, koje je dobio, položio je unaokolo ptice i prozva je: »Dvorski slavuj-pjevač!« Smjestio je slavuja s lijeve svoje strane, jer carevima je lijeva strana počasna strana. Dvorski kapelnik napisao je

dvadeset i pet svezaka o umjetnoj ptici tako učeno i s toliko mnogo rijetkih riječi, da je djelo malo ko mogao razumjeti. Ali svi, koji ga čitahu, tvrdili su, da su djelo razumjeli, jer su strepili ispred kazne.

Tako je to trajalo čitavu godinu dana. I car, i dvorani i ostali Kitajci znali su svaki stavak slavujeve pjesme na izust, pa im se pjesma upravo sada zbog toga i najviše sviđala, jer su mogli zajedno sa slavujem pjevati, što im bijaše osobit užitak. Uličnjaci pjevali su: »Ciju, ciju, ćućuri, ciju!« Pjevao je i kralj, a to je bilo bezuvjetno divno.

No jedne večeri upravo kad je car ležao u krevetu i prisluškivao pijevu slavujevu, nešto u slavuju čudnovato krknu, kotači se počeše naglo okretati, potom sve stade i slavujeva pjesma umukne.

Car mahom ustade pa pozva svoga liječnika. No, koja korist od njega Dozvaše i urara i nakon duga promatranja i muke jedva nekako spremi pticu u red, no reče, da pticu valja neizmjerno paziti, jer joj se na valjku istrošiše zupci. Nove umetati jedva bi bilo moguće, pa i opravdana je bojazan bi li onda ptica uopće mogla pjevati. Tako je ptica od sada smjela samo jedanput u godini pjevati, pa i to je gotovo bilo previše. No dvorski je kapelnik održao uvjerljivi govor o tome kako je slavuj još uvijek jednak kakav je bio prvoga dana i o tome je za kratko vrijeme sve uvjerio.

Otada prošlo je pet punih godina i svu zemlju obuze tuga, jer se svijetli i omiljeli car teško razbolio.

Izabraše novoga cara, a narod se skupljao ispred carske palače i raspitkivao dvoranina za carevo zdravlje.

— Pf! — odgovarao je dvoranin i klimao glavom.

Hladan i blijed ležao je car u svome velikom i raskošnom krevetu, a svi dvorjani bijahu uvjereni da je mrtav.

Svatko je od njih žurio da pozdravi novoga cara. Sve se dodvoravalo novome caru, a u carskim odajama osim šapata služinčadi nije se čulo ni glasa ni koraka. Duboka je tišina carevala oko bolesnoga cara. No car još nije umro; ukočen i blijed ležao je u raskošno spremljenome krevetu ukrašenom dugim baršunastim zavjesama i zlatnim resama. Visoko iznad njega bio je otvoren prozor, a mjesečevo svijetlo padalo je po caru i umjetnome slavuju.

Ubogi car jedva je disao kao da mu težak kamen pritište prsi. Otvori oči i opazi da mu na prsima sjedi smrt, koja se okrunila njegovom zlatnom krunom. U jednoj joj ruci careva zlatna sablja, u drugoj skupocjena zastava. Svud unaokolo iza nabora baršunastih zavjesa provirkuju čudne glave; jedne ružne, druge vanredno umiljate. Sve sama careva dobra i zla djela. Dođoše mu pred samu smrt u pohode.

— Sjećaš li se toga? — šapćući pitala je jedna prikaza za drugom. — Sjećaš li se toga? — I svaka mu je toliko toga počela pričati da mu čelom izbiše krupne kapi znoja.

— To nijesam znao! — odgovorio je car. — Glazbu, glazbu ovamo! Neka udara veliki kineski bubanj kako ne bih sve čuo što govore!

A prikaze nastaviše svoja pričanja i smrt je svemu po kitajskome običaju povlađivala.

— Glazbu, glazbu dovedite ovamo! — vikao je car. — Ti maleni, blagoslovljeni zlatni slavuju zapjevaj, zapjevaj! Ja sam te zlatom i različnim dragocjenostima obasuo, moju zlatnu papuču objesio sam ti o vrat; pjevaj, molim te, pjevaj!

No slavuj je ostao nijem. Nikoga nije bilo da ga navije, a bez toga nije mogao pjevati. A smrt je svejednako gle-

dala cara velikim, praznim očnim šupljinama, i naokolo je zavladala duboka, teška tišina.

U to odjedanput s prozora ozva se divan pijev. Bio je to pijev malenoga, živoga slavuja, koji je sjedio do prozora na jednoj grani. Čuo je carevu nevolju pa je došao da ga utješi i da u njemu uzdigne nadu. I što je slavuj dulje pjevao, prikaze sve više nestajahu ispred cara, krv stade u njemu življe kolati, pa i sama smrt prisluškivajući pijevu slavuja, šaputala je: »Nastavi samo dalje, nastavi!«

— Nastaviću, no vrati mi carevu sablju, vrati mi carsku zastavu, vrati mi carsku krunu! — uzvraćao je slavuj smrti. I za svaku pojedinu pjesmu smrt je darivala slavuja onim što je on zaželio. A slavuj je pjevao o tihanoj božjoj oranici u kojoj rastu bijele ruže, gdje mirišu jorgovani i gdje oni što ostadoše u životu suzama rose i zalijevaju travu. U smrti probudi se čežnja za njezinim carstvom i u obliku hladne, bijele maglice iščezne kroz prozor.

— Hvala ti, hvala! — reče car. — Nebeska mala ptico! Poznajem te dobro! Protjerah te iz svoju države, iz svoga carstva! Pa ipak ti otjera zle grijehe moje ispred moga kreveta i smrt s mojih prsiju! Kako da te nagradim?

— Nagradio si me! — uzvrati slavuj. — Izmamio sam ti suze na oči kad sam ti prvi puta pjevao, a to ti neću nikada zaboraviti. Suze su biserje koje pjevačevu srcu mnogo gode! No sad spavaj da ustaneš svjež i jak. Ja ću ti nešto pjevuckati.

I slavuj je pjevao, a car usnuo slatkim snom. O, kako mu je taj san prijao!

Sunce je svojim zrakama ulazilo kroz prozor u carevu odaju, kad je car ustao okrepljen i ojačan. Slugama nigdje ni traga, jer su svi bili uvjereni, da je car mrtav, a slavuj je još svejednako pjevao.

— Trajno moraš ostati uza me! — reče car. — Pjevaćeš samo onda kad ti to srce zaželi, a umjetnoga ću slavuja razbiti u sitne komadiće.

— Ne čini toga! — odgovori slavuj. — On je učinio sve što je mogao! Pridrži ga kao dosada. Ja u dvoru nikako ne mogu saviti gnijezdo i tu se nastaniti. No dopusti da ti dolazim kad to sam zaželim: Sješću pod veče na granu ispred tvoga prozora i pjevati da budeš zadovoljan i da te zaokupe dobre misli. Pjevaću ti o sretnicima, pa o onima koji pate. Pjevaću ti o zlim ljudima i onima koji su sušta dobrota, koji ti ostadoše do sada nezapaženi. Malena ptica leti siromašnim ribarima, zaustavlja se ponad seoskih krovova, leti svima koji su daleko, daleko tvome dvoru. Milije mi je tvoje srce, negoli tvoja kruna, iako je kruna zapravo svetinja. Doći ću ti i pjevaću ti! No jedno mi moraš obećati!

— Sve! — odgovori car sav u carskome sjaju sa zlatnom sabljom što ju je pritisnuo uza srce.

— Jedno te samo molim! Ne kazuj nikome da imadeš jednu ptičicu koja ti sve pripovijeda. Biće onda sve još mnogo bolje!

I slavuja nestade. Sluge uđoše u carsku odaju da prigledaju mrtvome caru... Skameniše se ugledavši cara.

— Dobro jutro! — sa smiješkom pozdravi ih car.

SNJEŽNA KRALJICA

(SEDAM PRIČA U JEDNOJ PRIPOVIJESTI)

Prva priča u kojoj se pripovijeda o čarobnome zrcalu i njegovim krhotinama

Dakle, početi ćemo! Kad priča svrši, znaćemo mnogo više, negoli sad znademo! Živio je naime neki čarobnjak, zapravo bio je to sam đavao, koji je jednoga dana u dobrome raspoloženju napravio čudnovato zrcalo. Sve što je lijepa i dobra u tome se zrcalu posvema rasplinulo, iskrivilo, a svako zlo u njemu se oštro odražavalo i postalo je ružnije. Najkrasniji predjeli u njemu izgledahu kao prave nakaze. Gotovo se nijesu mogli da prepoznaju toliko se izobličiše. »Divno!« uzviknuo je đavao. A lica ljudi koji su u sebi gajili plemenite misli u zrcalu bi se tako užasno cerila da se sam đavao tome grohotom smijao. Njegovi đaci, jer čarobnjak je imao svoju školu, pripovijedali su na sva usta o tome čudu. Sada se tek mogu ljudi pravo da upoznaju, mislili su oni, pa su zrcalo nosili po cijelome svijetu. Najposlije nije bilo čovjeka koji se u tome zrcalu nije izobličio. Učenici čarobnjakovi, što više, odlučiše da odu i u nebo, pa da se s Bogom i anđelima drsko našale. No što se više približavahu nebu, to se zrcalo u njihovim rukama snažnije treslo i cerilo. Jedva su ga mogli držati rukama. Sve više i više se uzdizahu, sve se više približavahu Bogu i anđelima, a zrcalo se sve snažnije treslo. Najposlije ruke im malaksaše, a zrcalo

padne na zemlju i tu se razdrobi u bilijune i bilijune sitnih krhotina. Nesreća nastade veća negoli je bila dok je zrcalo bilo čitavo, jer svaka njegova krhotina, velika jedva kao mrvica pijeska, bila je čarobna kako je bilo i čitavo zrcalo. Ti se sitni komadići zrcala rastresoše po cijelome svijetu, pa kome takav komadić pade u oči sve je gledao posve drugojačije i krivo. Nekim ljudima, što više, pao je komadić zrcala u srce, pa im srce postade kao komad leda tvrdo i studeno. Neki komadići zrcala bili su opet toliko veliki da su mogli služiti mjesto stakla u prozorima, no kroz takvo okno niko nije smio da zagleda svoga prijatelja. Neke komadiće staviše u naočari, no ljudi koji takve naočari natakoše na nos izgubiše mahom svaki smisao za pravdu i istinu. Čarobnjak se smijao da mu se trbuh od smijeha užasno tresao. Bio je svojim djelom i suviše zadovoljan. No na polju još uvijek lijetahu sitni komadići zrcala. Da vidimo što se s njima dogodilo!

Druga priča o malome dječaku i maloj djevojčici

Usred golema grada, u kome imade mnogo kuća i gdje živi mnogo ljudi, ne preostaje gotovo ni prostora da se ispred kuće ili iza nje uredi vrtić. Zbog toga gaje u gradu ljudi cvijeće po prozorima. U takvome dakle gradu živjelo je između ostalih i dvoje siromašne djece, koja su u svemu imala na prozoru jedan jedini lonac cvijeća. Nijesu to bili bratac i sestrica, no slagahu se kao prava braća. Stanovali su u susjedstvu i u potkrovlju. Krov jednoga susjeda dirao se s krovom drugoga, a jedan žlijeb pružao se između njih. Tik uz žlijeb imala je svaka so-

bica po jedan prozorčić. Trebalo je samo učiniti korak po žlijebu i eto te odmah iz jednoga u drugome stanu.

Susjedi imali su ispred prozorčića veliku drvenu škrinju, pa je svaki susjed u svojoj škrinji napunjenoj zemljom za sebe gajio ponešto povrća, pa po jedan ružin grmečak. Ruže su obilato cvale. Jednoga se dana susjedi odluče da svoje vrtiće polože na žlijeb, pa su škrinje spajale oba stana, jer su se pružale od jednoga do drugoga prozora i ličile grmlju samih ruža. Graškove vitice spustile se nuz škrinje, a ruže povijuše izbile su podugačke grančice i verale s oko prozora. Divna sjnica! Roditelji su dopustili da im se djeca međusobno češće pohađaju, da zajedno sjede na klupici i da se sigraju.

Zimi nestajalo je te radosti. Prozori bijahu često posvema zamrznuti; djeca su bakren novac na peći ugrijala, onako ugrijan pritisla o smrznuti prozor, pa bi tako nastala čista okrugla ploha kroz koju se lijepo moglo jednim okom škiljiti u susjedstvo. I iza svakoga prozorčića virilo je jedno sjajno oko blaga pogleda. Iza jednoga škiljio je dječarac, a iza drugoga djevojčica. On se zvao Petrica, a ona Biserka. Ljeti jedno je drugome imalo da učini samo korak, a zimi valjalo se najprije spustiti niz bezbroj stepenica, pa se potom opet uspeti u potkrovlje bezbrojem stepenica. A vani je padao snijeg.

— To su bijele pčelice! Roje se! — govorila je baka.

— Imadu li i svoju kraljicu? — pitao je dječarac, jer je znao da prave pčele imadu i svoju kraljicu.

— Dakako! — uzvraćala je baka. — Ona se nalazi ondje, gdje su najgušći rojevi. Ona je između njih najveća i nikada se dugo ne zadržaje na zemlji. Ona se odmah vraća u tamne oblake. Često o ponoći prolijeće ulicama grada i zavirkuje u prozore, a oni mrznu kao da se po njima izvezlo najdivnije cvijeće.

— Jest, to sam vidio! — rekoše oboje djece u jedanput i znali su da baka govori istinu.

— A bi li kraljica snježna mogla i ovamo doći? — pitala je djevojčica.

— Neka mi samo dođe, — prihvatio je dječarac, — posjesću je na toplu peć, pa da vidiš kako će je nestati!

No baka je zagladila kosu i djeci pričala druge priče. Uveče kad je Petrica bio kod kuće napola odjeven, popeo se na stolac do prozora pa je kroz rupicu škiljio napolje. Snježne su pahulje prhale uzduhom, a jedna između njih, najveća, zaustavila se uz rub jedne od dviju škrinja za cvijeće. Stala je da raste. Postajala je sve veća i veća, najposlije od nje postade žena odjevena u najfinije bijelo velo satkano iz milijuna zvjezdolikih pahuljica. Bila je vanredno lijepa i nježna, no sam blještavi led. Međutim bila je živa. U očima nosila je dvije blistave zvijezde, no te su oči bile pune nemira. Ona se nadvila na prozor i mahnula je rukom. Dječarac se uplaši i skoči sa stolice; u tome času kao da je na polju pored prozora proletjela neka golema ptica.

Idućega dana bila je čvrsta studen, po tom je duhnuo južnjak, pa je stiglo i proljeće. Sunce je zasjalo, zelenilo je počelo da izbija iz zemlje; laste su gradile svoja gnijezda, ljudi su širom otvarali prozore, a naše dvoje malene djece opet je sjedilo u svome vrtiću gore, visoko u potkrovlju, iznad sviju katova.

Ruže su toga ljeta cvale vanredno lijepo. Djevojčica naučila je pjesmicu, u kojoj se govorilo također o ruži, a pri tome je djevojčica mislila na svoje vlastite ruže. Ona je zajedno s dječakom pjevala tu pjesmicu:

»Ruže cvatu, ruže venu,
K nama Isus mali skrenu!«

I djeca držeći se za ruke ljubila su ruže, gledala su u Božje sjajno sunčano svijetlo i tepalo im je oboje kao da govore malome Isusu. Kakvi divni ljetni dani! Kako je bilo lijepo boraviti uz svježe ruže, koje su neprekidno cvale.

I Petrica i Biserka sjedili su i razgledavali slikovnicu punu životinja i ptica. I u času kad je sat na crkvenome tornju odbijao petu uru poslije podne, jaukne Petrica: »Jao, nešto me ubode za srce! I gle, nešto mi pade u oči!«

Djevojčica ga zagrli; on je širom otvorio oči, uzalud, ništa se nije vidjelo u njima.

— Mislim, samo je ispalo! — rekne Petrica, no prevario se. Pao mu je u oko komadić onoga čarobnog zrcala, u kome se, sjećate li se, svako dobro i sve lijepo kao rasplinulo, a svako zlo i sve ružno još više povećalo. Ubogi Petrica i u srce mu se jedan komadić toga zrcala zabo. I ono mu uskoro postade studeno poput komada leda. Nije ga više boljelo, ali ono je bilo tu.

— Čemu plačeš? — upita on Biserku. — Tako si mi ružna! Ta ništa mi nije! Pfuj! — poviče ujedanput. — Ona ruža je crvom nagrižena! A gledaj, ova je posve koso izrasla! Uopće te su ruže užasno ružne! Sliče škrinji u kojoj rastu! — Pri tome gurne obje škrinje žestoko nogom i iščupa iz njih obadvije ruže.

— Petrica, što radiš? — uzvikne djevojčica, a on kad je čuo njezin krik, otkine još jednu ružu, naglo skoči u svoju sobu i ostavi svoju malu, dragu Biserku posvema samu.

Kad je kasnije Biserka donijela slikovnicu, on se narugao da je to knjiga za dojenčad; kad bi baka kazivala priče, on je uvijek svemu prigovarao, što više, znao je nabiti naočari na nos i šetajući se gore dolje po sobi podražavao je bakinu pričanju. I svi mu se smijahu! On je

uskoro govorio i snalazio se u svijetu kao i svi ostali ljudi njegove ulice. Sve njihove ružne običaje i nelijepa vladanja podražavao je Petrica, a ljudi su govorili: »Krasna glavica, bez sumnje!« Ali sve je to bilo samo ono zrcalo što mu natrunu oko i srce. Ono je u njemu probudilo i mržnju za malu Biserku, koja mu je bila odana svom dušom.

On je i u igri postao posve drukčiji. Jednoga zimskoga dana, kad je pršio snijeg, Petrica je donio staklenu leću, raširio okrajak svoga modrog kaputića, pustio da na njega padaju pahuljice i stao ih brojiti.

— Vidiš, pogledaj kroz ovu leću, Biserko! — rekao je djevojčici. Svaka je pahuljica ispod leće postala daleko veća, slična velikoj ruži ili šesterokrakoj zvijezdi. Upravo divna!

— Vidiš li, kolike li umjetnosti! — nastavio je Petrica. — To je daleko zanimljivije negoli su prave ruže. Bez ijedne pogreške! Pravilno su građene, samo se brzo tope!

Malo poslije došao je s velikim rukavicama na rukama, saonicama na leđima.

— Dopušteno mi je! — viknuo je Biserki ravno u uho, — da se vozim gdje se voze i odrasli! — Pri tome se naglo okrenuo i otišao.

A na trgu vežu drzoviti dječaci svoje saonice o seljačka kola i voze se, dobar komad puta. Prava radost! Kad su se najljepše vozili, eto nekih bijelo obojenih, velikih saonica. U njima je sjedio čovjek umotan u grubu, bijelu bundu, a na glavi je imao također prostu bijelu kapu. Saonice su prošle dva puta unaokolo trga, a Petrica je o njih privezao svoje saonice, pa se tako i on vozio. Saonice su jurile sve brže i brže i zaokrenule u pokrajnu ulicu. Čovjek koji se vozio u saonicama naglo se sada okrenuo i ljubazno pozdravio Petricu; kao da se obojica odavna

poznaju. I svaki put kad bi Petrica pokušao da odveže svoje saonice, neznanac mu je opet kimnuo glavom, pa je Petrica dalje ostao sjediti na svojim saonicama. Izvezli su se već kroz gradska vrata. Snijeg je tu ujedanput počeo padati tako gust da dječak nije ni svojih ruku vidio ispred sebe. Zaprepašćen odluči da svoje male saonice odriješi od velikih, ali sve uzalud! One su ostale čvrsto visjeti o velike saonice. Jurili su upravo munjevitom brzinom! Petrica viknu glasno, no niko ga nije čuo! Snijeg je padao, a saonice su jurile dalje. Svaki čas bi poskočile, upravo kao da se voze preko samih graba i nabora. Petricu obuze silan strah. Htio je da izmoli »oče naš«, no mogao je samo da se sjeti velikoga »jedanput jedan«.

Snježne pahuljice postajale su sve veće i veće, najposlije postale su tolike kao bijele kokoši. Ujedanput snijeg prestade padati, a velike se saonie zaustavile. Neznanac u njima pridigne se. Bunda i kapa bijahu mu pretrpane snijegom. Bila je to žena, visoka i vitka; bijela poput mramora; sama sniježna kraljica.

— Baš smo se dobrano udaljili od grada! — progovori. — Ali je upravo žestoka zima! Zavuci se u moju medvеđu bundu!

Snježna kraljica posjedne Petricu pokraj sebe i prebaci krzno preko njega. Bilo mu je kao da je propao u snijeg.

— Je li ti još studeno? — upitala ga kraljica i poljubila u čelo. Cjelov joj bijaše hladniji od leda. Studen prodre sve do srca, koje je i samo bilo već napola ledeno. Bilo mu je kao da će umrijeti. Ali samo za čas, a onda mu postade tako voljko da uopće više nije osjećao studeni.

— Moje saonice! Ne zaboravi moje saonice! — na njih je u prvome redu pomislio. Bile su privezane s leđa je-

dne bijele kokoši, koja je skakutala unaokolo. Snježna kraljica ponovo poljubi Petricu, a on je ujedanput zaboravio i malu Biserku, i baku i sve svoje.

— Više te neću poljubiti, jer bi od ponovoga poljupca umr'o! — reče kraljica. Petrica ju pogleda. Bila je divna! Ljepšega, divnijega lica nije još nikada vidio. Nije mu se više činilo da je od leda kao onda kad je sjedio kraj prozora i kad mu je izvana mahnula rukom. Bila je upravo savršeno lijepa, svaki ga je strah odbjegao, pripovijedao joj je kako znade na pamet računati, pače i s razlomcima; kako znade kolika je površina pojedinih država i koliko svaka imade stanovnika. Ona se samo smješkala, a njemu se učini da on još mnogo i mnogo toga ne zna. Zagleda se u daleki svemir, a snježna je kraljica letjela u njem sve više i više, približavajući se tamnim oblacima, a bura je zavijala i hučala kao da pjeva svoju staru pjesmu. Letjelo je oboje iznad gora i dolova, mora i zemalja. Pod njima je bijesnio vjetar, vuci su zavijali, snijeg je padao, a nad njima su letjeli crni krešteći gavrani, a daleko, daleko iznad svega sjao je mjesec velik i jasan. U njega je Petrica gledao čitavu dugu, dugu zimsku noć. Pred jutro usnuo je do nogu sniježne kraljice.

Treća priča o cvjetnjaku vještice

A kako je bilo maloj Biserki kad više nije bilo Petrice? Kud je nestao? Niko to nije znao, niko o tome nije dakle znao ma šta reći! Samo su dječaci pripovijedali da su vidjeli kako je svoje saonice privezao o neke velike bijele saonice i kako se izgubio s njima u pokrajnoj ulici, kako se izvezao s njima izvan gradskih vratiju. Niko nije znao gdje je. Ljuto je plakala mala Biserka. Najposlije zaključiše da je mrtav. Utopio se valjda u rijeci koja teče nedaleko grada. O, bili su to uistinu dugački i turobni zimski dani.

Međutim stiže proljeće i dani postadoše ugodniji.

— Petrica je mrtav i više ga neće biti! — govorila je mala Biserka.

— Ne vjerujem! — odgovori sunčana zraka.

— Mrtav je i više ga neće biti! — rekla je Biserka lastavicama.

— Ne vjerujem! — odgovorile su joj lastavice, pa je u to najposlije posumnjala i mala Biserka.

— Obući ću moje nove crvene cipele! — reče Biserka jednoga jutra. — One, što ih Petrica nikada nije vidio! Poći ću potom do rijeke, pa i nju upitati gdje je Petrica.

Bilo je rano ujutru kad je Biserka poljubila staru baku, koja je još spavala, i u crvenim cipelama uputi se posve, posve sama do rijeke.

— Je li istina, reci, da si mi ti otela moga maloga prijatelja? Daću ti moje crvene cipele, vratiš li mi ga!

I pričini joj se kao da su se valovi ispred nje s nekim začuđenjem poklonili. Ona uze svoje crvene cipele, dakle ono što joj je bilo najmilije, i baci ih u rijeku. One padoše u vodu nedaleko obale, a valovi ih odmah opet izbaciše na obalu; kao da su valovi Biserki htjeli da vrate ono što joj je najmilije, jer joj rijeka nije otela maloga prijatelja. Međutim ona je opet mislila da nije cipele bacila dosta doleko, zato se uvuče u čamac koji je bio sakriven u šašu, isplovi ponešto izvan obale i ponovo baci cipele u vodu. No kako je bacila cipele, čamac se zaljulja i budući da nije bio dovoljno vezan uz obalu isplovi naglo u riječno korito. Prije negoli je Biserka mogla da i pomisli kako će se iz njega vratiti na obalu, čamac poleti gotovo strelimice niz vodu. Biserka se preplaši i počne

plakati. Osim vrabaca niko je nije čuo, a oni je ne mogoše iznijeti na obalu. Letjeli su pored obale i pjevali su da je utješe: »Tu smo mi, eto svi!« Čamac nošen strujom jurio je. U njemu se zgurila Biserka gotovo nijema i u čarapama. Njene crvene cipele slijedile su Biserku, ali čamca nijesu mogle da stignu, jer je daleko većom brzinom jurio, nego li je struja nosila crvene cipele.

S obje strane riječnoga korita cvale su uz obale prekrasne ruže, raslo je staro drveće, pasla se stada goveda i krda ovaca, ali čovjeku nigdje ni traga.

— Možda me rijeka nosi malome Petrici! — mislila je Biserka, pa se nekako udobrovoljila, ustala je i promatrala dugo i dugo lijepe, zelene obale. Uto je struja ponese pored velikoga voćnjaka samih trešanja. Tu je bila jedna čudo sagrađena kućica crveno i modro obojenih prozora, pokrivena slamenim krovom, a ispred nje stajala su dva drvena vojnika koji je oružjem pozdraviše. Biserka ih stade dozivati, jer je mislila da su živi, no oni joj se ne odazvaše. Gotovo im se posve približila, jer je struja čamac tjerala upravo k obali. Biserka stade dozivati još glasnije, kad li iz kuće izađe neka stara, stara žena, koja se potštapavala o jak štap. Na glavi joj veliki slameni šešir sav obojan najljepšim cvijećem.

— O, siroto, maleno dijete! — rekne starica. — Kako li dospije na ovu snažnu brzicu i kako se otputi u široki svijet? I starica zagazi u vodu, pograbi čamac svojim kukastim štapom, privuče ga kraju i izvadi iz njega malu Biserku.

Biserka se radovala što se ponovo domogla kopna, no obuze je ispred nepoznate starice strah.

— Pođi sa mnom i pripovijedaj mi ko si i kako si dospjela ovamo! — rekne starica. Biserka joj ispripovijedi sve po istini. Starica je zatresla glavom i samo istisnula

kroz zube: »Hm, hm!« A kad joj je Biserka sve ispripovijedila i kad je staricu upitala, znade li možda ona štogod o malome Petrici, starica joj odgovori, da Petrica još nije ovim krajem prošao, ali nije isključena mogućnost da će se još svratiti k njima. Ponudi joj da okusi njene trešnje i pogleda njene ruže koje su ljepše od najljepše slikovnice, a svaka od njih mogla bi da joj priča čitave priče. I starica uze Biserku za ruku, pa je povede u malenu svoju kućicu, pa iza sebe zakračuna vrata.

Prozori bili su veoma visoko, a stakla bila su crvena, modra i žuta. Danje svijetlo ulazilo je u stan raznoliko obojeno. Na stolu bilo je prekrasnih trešanja i Biserka mogla je da ih se do sita najede; mučila ju je velika žeđ. I dok je Biserka jela trešnje starica joj je zlatnim češljem češljala kosu, pa se kosa ukovrčala i ozlaćena složila se oko malenoga, ljepušastoga Biserkina lica, koje je bilo punačko i rumenilo se poput ruže.

— Tako malenu i dragu djevojčicu odavna sam željela! reče starica. — Vidjećeš, kako ćemo nas dvije lijepo živjeti!

I što je dulje starica češljala Biserkinu kosu, Biserka je sve više i sve više zaboravljala maloga prijatelja Petricu. Jer starica je bila vještica, ali dobra vještica. Sve je to činila samo zbog sebe, jer je htjela da Biserka ostane stalno uz nju. Otišla je u vrt, nad ružama digne svoj kukasti štap, i ruža, kolikogod su bile upravo u divnome cvatu odjedanput nestane pod zemljom. Bojala se starica, da će Biserka onim časom kad spazi ruže, odmah pomisliti na svoj dom i na maloga prijatelja Petricu, pa će joj iz kuće pobjeći.

Izvela je Biserku i u cvjetnjak. Kakav divni miris, kakva milina! Svakovrsno cvijeće i iz različnih godišnjih doba bilo je u najbujnijem cvjetanju. Nijedna slikovnica

ne može biti šarenija i ljepša! Biserku obuze golema radost. Kad je sunce posljednjim zrakama pred zalaženje ožaravalo granate krošnje trešanja starica je spremala Biserku na počinak. Spustila ju je u lijepu posteljicu, glavu joj položila na jastučak presvučen crvenom svilom, a jastuk je bio sav ispunjen modrim ljubicama. Biserka je spavala i sanjala upravo divno; kao kakva kraljica neposredno poslije vjenčanja.

Idućega dana ponovo je pošla u vrt da se milovana sunčanim zrakama igra s cvijećem. Tako su prolazili dani i dani. Biserka je poznavala svaki cvijet. No pored svega tolikoga cvijeća ona je osjećala kako tu još uvijek manjka neki cvijet, koji nije se mogla domisliti. Onda je jednoga dana sjedila i promatrala staričin slameni šešir pun naslikanoga cvijeća. I gle, između svega cvijeća najviše se isticala svojom ljepotom jedna ruža. Starica je zaboravila da je izbriše sa šešira u času, kad je prave ruže ukopala u zemlju. Ali tako se uvijek događa kad čovjek nije potpuno sabran!

— Šta, zar ovdje ne ima ni jedne ruže? — upita Biserka, potrči između gredica, stade tražiti ružu, ali uzalud. Ne nađe nijedne! Ona sjedne natrag na svoje mjesto i stane plakati. Suze su joj kapale upravo na ono mjesto na kome je u zemlju bila ukopana jedna ruža, pa kad tople suze umekšaše zemlju, izbije ruža iznenadno na površinu jednako sva u svome cvatu, kako ju je bila starica pod zemlju ukopala. Biserka je zagrli, poljubi i u pamet joj padnu divne ruže što cvatu na prozoru njenoga doma, a po njima se spomene i maloga Petrice.

— Aj, kako li sam dugo ovdje zaostala! — uzvikula je malena djevojčica. — Pa ja moram naći Petricu! Možda biste mi vi znale reći gdje je? — upita Biserka ružin bus. — Mislite li, da je živ ili držite da je mrtav?

— Nije mrtav! — odgovoriše ruže. — Mi smo bile pod zemljom, u njoj su svi mrtvi, a njega tamo nijesmo našli!

— Hvala vam! — uzvrati malena Biserka i uputi drugome cvijeću, zagleda u njegove čaške i upita: »Znadete li vi možda gje je Petrica?

No svaki je cvijet stajao okupan suncem i sanjao svoju vlastitu priču ili povijest. Svaki joj je cvijet pričao svoju priču, no o Petrici joj nijedan nije znao ništa reći.

— Čuješ li bubanj? Bum, bum! Samo dva glasa, pa uvijek samo: bum, bum! Slušaj tužaljku što je pjevaju žene! Čuj pjesmu svećenika! U dugačkoj, crvenoj odjeći stoji žena Hindoindijca na lomači. Plamen zahvaća nju i mrtvoga joj muža, ali žena misli na onoga čije oči gore jače od ovoga plamena; čiji sjaj njeno srce jače izgara negoli plamen lomače, koji će zamalo uništiti njeno tijelo. Zar može srce umrijeti na plamenu lomače? — priča i pita perunika.

— Ja to ne razumijem! — odgovori mala Biserka.

— To je moja priča! — odgovori joj perunika.

— A što pričaju vjetrovi?

Iznad jednog uzanog rudnika uzdiže se viteški grad. Zimzelen gust i bujan obrasao je zidove stare i crvene, a između zelenila stoji lijepa djevojka. Nadvila se nad ogradu i uprla pogled na put. Nijedna ruža nije ljepša od nje; nijedna latica jabučina cvijeta ne leprša laganije kad je vjetar ponese, od nje. Kako samo šušti njena raskošna svilena haljina! »Zar on još uvijek ne dolazi?«

— Misliš Petricu? — upita malena Biserka.

— Ja ti pričam samo moju priču, moju sanju! — odvraća joj vjetar.

A što priča mala đurđica?

— Između drveća na stupovima visi dugačka daska. Ljuljalka. Dvije dražesne male djevojčice odjevene u ha-

ljine bijele kao snijeg, a svilene im zelene vrpce lepršaju na šeširima, sjede na ljuljalci i ljuljaju se. Stariji im brat oslonio se pored ljuljalke o stup. U jednoj mu ruci malena šalica, u drugoj slamčica, pravi iz sapunice mjehure. Ljuljalka se ljulja, mjehuri se dižu u vis prelijevajući se stotinama boja. Posljednji još se drži slamčice i ljulja se diran povjetarcem. Maleno crno pseto lagano poput mjehurića sjelo je na stražnje noge. Moli da ga uzmu na ljuljalku. Ljuljalka leti, pseto laje i ljuti se. Draže ga, mjehurići se rasprskavaju! Ljuljalka i razbijena pjena moja su pjesma!

— Tvoje pričanje možda je i lijepo, ali ti pričaš tako turobno, a pri tome i ne spominješ maloga Petrice.

— A šta pričaju hijacinte?

Živjele su nekoć tri lijepe sestre; providne i nježne. Jedna je nosila crvenu, druga bijelu, a treća modru opravu. Držeći se za ruke plesale su ponad jezerom za svijetle mjesečine. Nijesu bile vile, bile su djeca običnih smrtnika. Sve je unaokolo njih divno mirisalo i one se izgubiše u šumu. Miris je postajao sve oštriji. Tri lijesa u kojima su ležale tri sestrice izbiše iz guste šume i zaploviše jezerom. Krijesnice lepršale su unaokolo lijesova i osvjetljavale ih kao malene, lebdeće svjetiljke. Spavaju li plesačice ili su mrtve? Miris cvijeća šapuće da su mrtve; večernje im zvono pjeva osmrtnu pjesmicu.

— Tvoja me priča rastužuje! — reče mala Biserka. — Tvoj je miris neobično oštar, ja upravo moram misliti na mrtve djevojčice. Zar je maleni Petrica zaista mrtav? Ruže su bile ukopane u zemlji, a one vele: »nije...«

— Bim, bam! — zvonjelo je zvonce hijacinte. — Ne zvonimo malome Petrici, jer ga ne poznajemo; mi pjevamo samo svoju pjesmicu, jednu jedinu pjesmicu koju znamo!

Sad se Biserka svrati zlatici, koja je provirivala iz svijetla zelena lišća.

— Ti si maleno, sjajno sunašce! — reče Biserka. — Reci, znaš li ti štogod o mome malom prijatelju Petrici?

Zlatica sjala se upravo divno i promatrala je Biserku. Kakvu je zlatica znala pjesmicu? Ništa o Petrici!

— U jednom malom dvorištu sjalo je Božje sunce osobito toplo u prvim danima proljeća. Zrake mu padale po bijelim zidovima susjedne kuće, a uz kuću rastao je prvi zlatni cvijet i sav se sjao u zlatu sunčanome. Starica baka sjedila je ispred kuće u svome stolcu, a njeno unuče, uboga mala djevojčica upravo se od nekuda vratila. Poljubila je bakicu. Zlatan, topao bio je taj poljubac. Zlato na usnama, zlato u srcu, zlato donose i rane jutarnje ure! Eto, vidiš, to je moja pjesmica! — završi zlatica.

— Moja stara, uboga bakica! — uzdahne Biserka. — Jest, ona čezne za mnom, tuguje zbog mene jednako kako tuguje za malim Petricom. No ja ću se uskoro povratiti kući i sa sobom dovesti Petricu! Čemu da dalje ispitujem za njega cvijeće, kad ono znade samo svoju pjesmicu. Ne može mi o Petrici ništa da kaže.

Ona potsuće suknjicu kako bi mogla bolje trčati, no u to je udari po koljenu žuta perunika. Biserka se zaustavi, pogleda peruniku, nagne se posvema nad nju i upita je: »Znadeš li mi možda ti štogod reći?«

A što joj je žuta perunika odgovorila?

— Ja mogu da se vidim! Ja mogu da se vidim! O, kako mirišem! — govorila je žuta perunika. — Gore u malenome potkrovlju imade na pola odjevena djevojčica, mala jedna plesačica. Premeće se s noge na nogu, a čas staje na oba dvije. Čitav svijet prezire, sva je samo jedna varka! Prelijeva vodu iz čajnika na komadić tkanine što je drži u ruci. To je steznik. Čistoća je vanredna odlika!

Bijela haljina visi na kuki. I nju je oprala u čajniku, pa se sad suši razastrta na krovu. Kad ju odjene i prebaci oko vrata kao šafran crvenu maramu, boja oprave postaje još bjelija. Gledaj je kako se ljulja na jednoj štapci! Ja mogu da se vidim! Ja mogu da se vidim!

— To me nimalo ne zanima! — odgovori Biserka. — To mi ne trebaš da pripovijedaš! — I ona potrči do na kraj vrta.

Vrata zatvorena, no ona pritisne zarđalu kvaku tolikom snagom da je brava popustila i vrata se otvorila. Mala Biserka bosih nogu istrča u široki svijet. Tri puta svrati pogledom unatrag, no slijedio je nije niko. Najposlije umori se od trčanja, sjedne na jedan kamen i kad se razgledala unaokolo sunce je već bilo zapalo. Bilo je u kasnu jesen. To se i ne primjećuje u lijepome vrtu u kome sunce neprestano sja i gdje u svako godišnje doba cvate raznovrsno cvijeće.

— Bože, koliko sam zakasnila! — uzdahnula je mala Biserka. — Već je eto stigla i jesen! Ne smijem više ni časka mirovati!

Podigne se u nakani da se uputi dalje.

O kako su njene nožice bile ranjave i umorne! Svud unaokolo studeno i mrko. Dugoljasto vrbino ilšće požutjelo je, a magla je poput rose kapala s njega. List je za listom otpadao; samo se još šipak gizdao plodom, no bijaše mu trpak i oštar. Skupljao je usnice. O kako je bilo tužno i teško u dalekome svijetu!

Četvrta priča o kneževiću i knjeginjici

Biserka morala je ponovo da otpočine. U to joj upravo sučelice poče skakutati po snijegu neka velika vrana. Ona je dulje vremena mirno sjedila na snijegu, promatrala

Biserku i kimala glavom. Onda se odjedanput oglasila »Kvar! Kvar! Dob'r dan! Dob'r dan!« Bolje nije mogla da govori, no ona je željela maloj Biserki mnogo dobra. Najposlije je upita kud se ovako posve sama uputila u daleki svijet. Riječ »sama« Biserka je posve dobro razumjela i znala je od kolike je ona važnosti, pa je odmah počela vrani pripovijedati sav svoj život i svoju jadnu sudbinu. Najzad je upita znade li možda štogod o malome Petrici.

— Možda! Možda! — zagrakće ozbiljno vrana i pokloni se ispred djevojčice.

— Kako? Ti znaš? — uzviknula je kao van sebe Biserka i tako žestoko pritisnula vranu uza se i poljubila je da ju je skoro i ugušila.

— Samo razborito! Samo razborito! — reče vrana. — Mislim da bi to mogao biti mali Petrica! No pokraj knjeginjice on je tebe bez sumnje već odavna zaboravio!

— Zar stanuje kod neke knjeginjice?

— Da, čuj! — odgovori vrana. — Ali teško mi je govoriti tvojim govorom! Razumiješ li govor vrana? Pripovijedam u njemu mnogo bolje.

— Ne, tome govoru nijesam nikada učila! — odgovori Biserka. — No moja je baka taj govor posve dobro znala. I drugim je govorima bila vješta. O da sam samo od nje tvoj govor naučila!

— Ne smeta! — odgovori vrana. — Pripovijedaću što ću bolje znati, no nešto će ići polaganije!

I vrana poče da sve od reda pripovijeda.

— U kraljevstvu u kome se nas dvoje sada nalazi živi knjeginja. Ona je neizmjerno pametna. Pročitala je novine svega svijeta, pročitala i ponovo zaboravila ono što je pročitala. Toliko je bila pametna. Nedavno sjedila je na prestolju, a to nije baš tako ugodno kako to mnogi

zamišljaju. Tu je započela da pjeva neku pjesmicu; bila je to ova pjesmica: »Zašto da se ne udajem?« Gle, pomislila je pri tome, nije to baš šala, i odluči da se udade. No htjela je čovjeka, koji će joj znati na pitanja i odgovarati. Što će joj najposlije dosadan čovjek, koji tek znade da se lijepo odjene i ispred nje isprsuje. Dade dakle sazvati sve dvorske gospođe na dogovor, pa kad saznadoše što je njihova knjeginja odlučila sve se iskreno tome obradovaše. »To mi je upravo milo!« reče knjeginja. — O svemu sam tome upravo nedavno razmislila!« — Sve je istina, možeš potpuno vjerovati svemu što ti govorim! — opazi vrana. — U dvoru imadem uglednu znanicu, koja mi je sve to tačno ispripovijedala.

Dakako ta ugledna znanica bila je opet jedna druga vrana, jer jednak se jednakim druži. Vrana se samo druži s vranama.

Sve novine kraljevstva odmah su štampane s crvenim okvirom načinjenim od samih početnih slova knjeginjičina imena. Pisale su, da je svakome mladiću slobodno zaprositi knjeginjičinu ruku, ali ona mora ponajprije s njime da razgovara. Potom će uzeti onoga, koji će biti najpametniji i koji je najsmišljenije odgovarao na njena pitanja. — Jest, jest! — opazi vrana, — sve je to sušta istina, kako je istina da ja ovdje sjedim, pa mi možeš vjerovati potpuno. — Ljudi su dakle procesijama dolazili, bilo je upravo gužve i trke, ali knjeginja ne obazre se ni na jednoga ni prvi, ni drugi dan. Svi su prosci umjeli dobro govoriti dok su stajali na ulici, ali kad stupiše u dvor, pa kad opaziše knjeginičinu tjelesnu stražu svu u srebru, a kroz sve stepenice susretahu poslugu u zlatnim odorama, onda se posvema zbuniše. I kad bi stupili ispred knjeginje riječ im je posvema odbjegla, jezik zatajio. I tako je išlo redom!

— Ali Petrica! Mali Petrica! — pitala je Biserka. — Kad ćeš o njemu pripovijedati? Je li i on bio među proscima?

— Budi strpljiva! Budi strpljiva! Uskoro ćemo i o njemu govoriti! Bilo je trećega dana, kad li dođe neki maleni čovjek bez konja, bez kočije, posve vedro raspoložen. Oči mu se sjale poput tvojih, imao je lijepu dugačku kosu, ali je bio veoma bijedno odjeven.

— To je bio Petrica! — uzvikne Biserka. — O, onda sam ga našla! — pa udari pri tome dlanom u dlan.

— Na leđima bio mu maleni torbak! — nastavi vrana.

— Ne, ne! To su bezuvjetno bile njegove saonice! Jer on je nestao zajedno sa saonicama! — rekne Biserka.

— Moguće! — reče vrana. — Nijesam tačno vidjela. Ali moja mi je znanica iz dvora pripovijedala, da se nije nimalo zbunio kad je unišao u dvor i tu opazio straže u srebru, a služinčad svu u zlatu. On ih je pozdravio i samo opazio: »Mora da je ovo stajanje po stubama užasno dosadan posao! Ja ću radije unići!« A dvorane su se sjale sve u svijetlu. Dvorski savjetnici i ostali odličnici bosih su se nogu kretali dvoranama noseći zlatno suđe. Čovjeka mora da zaokupi upravo svečano raspoloženje. A njegove su čizme užasno škripale. Međutim njega to nije nimalo smetalo.

— To je bezuvjetno Petrica! — upade Biserka. — Znam, on je imao posve nove čizme. Ja sam im škripanje čula čak u bakičinu sobu.

— Da, čizme su mu škripale! — nastavi vrana. — Radosno uputio se ravno pred knjeginju. Ona je sjedila na biseru velikom poput kolovrata. Oko knjeginje dvorani i dvoranke, plemići sa slugama i ostalom poslugom. Sve

ukočeno, napirlitano. I slugina poslužnika jedva smiješ da pogledaš, tako se oholi ispred vratiju.

— To mora uistinu da je strašno! — opazi Biserka, pa odmah upita: »A je li Petrica osvojio knjeginju?«

— Da nijesam vrana ja bih je bila dobila, ne uzevši pri tome u obzir i to da sam već zaručena! Govorio je tako okretno kako i ja govorim u svome jeziku. Sve mi je to pripovijedala moja odilčna znanica. Bio je veseo i umiljat. On nije došao da prosi ruku knjeginje, nego da čuje njenu mudrost. I pri tome oboje bijahu zadovoljni.

— Jest, bez sumnje je to Perica, jer on je oduvijek bio mudar. Znao je napamet i s razlomcima računati! O, daj me odvedi u dvor!

— Hej, to je lagano zaželjeti! — odgovori vrana. — Ali kako da to učinim? Ja moram najprije govoriti s mojim odličnim znancem. On će nas savjetovati što nam je učiniti, jer moram te upozoriti da ovako malenim djevojčicama nije dozvoljeno dolaziti u dvor.

— Mene će pustiti! — odgovori Biserka. — Kad Petrica dozna da sam ja ovdje, sam će doći po mene!

— Pričekaj me tamo pored ograde! — reče vrana, kimne glavom i odleti. Tek kasno u noć vrati se Biserki. »Kvar, kvar!«, oglasi se ptica. — Moja te znanica mnogo pozdravlja. Šalje ti komadić hljeba. Uzela ga u kuhinji; tamo ima hljeba i suviše, a ti si i suviše ogladnjela. U dvor ne možeš nikako ovako bosonoga. Straže u srebru i posluga u zlatnome ruhu nikako ti neće dopustiti da uniđeš. No moja uvažena znanica znade jedne potajne stepenice što vode upravo u spavaću sobu, a ona će lagano doći i do ključa.

I obje uđoše u vrt, u velik drvored, u kome je otpadao list za listom. Kad su u dvoru pogasila svijetla, vrana je

malu Biserku dovela do potajnih vratiju iza dvora. Vrata su bila samo uz otvor prislonjena.

O kako se uznemirilo srce malene Biserke i kolikom se čežnjom ispunilo. Bilo joj je kao da je učinila neko zlo, a gle, ona je samo htjela da sazna je li ovaj knez uistinu njezin mali prijatelj Petrica. Bezuvjetno je on. Ona je u duhu tako jasno gledala njegove žive oči, dugačku kosu; posve je jasno prisluškivala njegovu smijehu; upravo kao ono nekoć kad je oboje sjedilo u kući ispod ruža. Njega će bezuvjetno obradovati njezin dolazak, osobito kad mu ispripovijedi kolike je nevolje i poteškoće morala da proživi na svome dugačkom putu i kad mu ispriča kolika je tuga obuzela po njegovu odlasku cijelu kuću. O, to je bio strah i radost!

Eto ih, idu stepenicama. Na nekom ormaru gorjela je svjetiljka, a na sredini hodnika stajala je vranina odlična znanica i obje nadošlice krilima srdačno pozdravljala.

— Moja mi je prijateljica o vama pripovijedala mnogo lijepa, moja mala gospođice! — pozdravi odlična vrana Biserku. — Vaš čitavi život mnogo je zanimljiv i dirljiv! Uzmite, molim vas, svjetiljku, ja ću vas predvoditi. Poći ćemo ravno, jer nas tu niko neće vidjeti.

— Čini mi se, da nas neko slijedi! — opazi Biserka i uistinu šušnu nešto pored nje; kao sjena sa zida, konji lepršave grive i tananih nogu, lovački gonići, gospoda i gospođe na konjima.

— To su samo sanje! — odgovori vrana. — One dolaze da misli velike gospode povedu u lov. Nije to najposlije ni zlo! Moći ćete mirnije da ih promatrate u krevetu.

Uniđoše u prvu dvoranu. Sva je bila presvučena ružičastim atlasom, po kome je bilo izvezeno umjetno cvijeće. Tu opet pored njih šušnuše sanje, no tolikom brzi-

nom, da Biserka nije mogla vidjeti visoku gospodu. Dvorana jedna ljepša od druge. Gotovo se čovjek zbuni ispred tolike raskoši. Najposlije uđoše u spavaonicu. Pokrivač ličio je golemoj paomi bogatoj lišćem od samoga stakla, dragocjenoga stakla, a usred sobe na odebelu dršku visjela su dva zlatna kreveta; u njemu je spavala knjeginja; jedan je opet bio crven, a u njemu je počivao, biće, mali Petrica, kojega traži mala Biserka. Ona odmakne crveni listić i ugleda zatiljak. O bio je to mali Petrica! Glasno je viknula njegovo ime, nadvila nada nj svjetiljku... Sanje ponovo dojahaše na konjima u sobu... Petrica se probudi, okrene glavu i... ne, to nije bio mali Petrica.

Samo je knez Petrici bio sličan u zatiljku, ali opet bio je mlad i lijep. U bijelome krevetu nalikome ljiljanu pridigne se knjeginja i upita što se to dogodilo. Mala Biserka proplače i ispripovijedi svu svoju povijest i prizna sve što su za nju učinile vrane.

— Ah, ubogo dijete! — rekoše knjeginja i knez i pohvališe obje vrane, što više, izjaviše da se zbog toga što su učinile maloj Biserki na njih nimalo ne ljute, tek neka se takva šta ne ponavlja suviše često. Najposlije obje će za ovo svoje djelo biti nagrađene.

— Hoćete li slobodu? — upita knjeginja. — Ili da vas obje imenujem doživotno dvorskim vranama i da vam doznačim svaki dan sve otpatke u kuhinji?

I obje vrane poklonivši se odabraše posljednje. Mislile su na starost i rekle su: »Valja nešto privrijediti i za nemoćnu starost!«

Knez ustane iz kreveta i položi u njega malu Biserku da u njemu usne, i da se odmori. Više nije mogao učiniti sirotici. Ona sklopi ručice i prošaputa: »Kolike li dobrote

u ljudi i životinja!« Ona zaklopi očne kapke i usne slatkim snom. Sanje se gotove sve vratiše u spavaonicu i ličile su Božjim anđelima. Odnekale izvukoše malene saonice, a na njima je sjedio mali Petrica i klanjao se Biserki. No sve je to bilo tek puki san, pa je i nestao kako je i nastao.

Idući dan odjenuše je čitavu u svilu i baršun; ponudiše joj da ostane u dvoru i da joj u njemu bude dobro. Međutim Biserka je molila samo da joj daruju kolica i konjića i par čizmica, pa će se ponovo uputiti svijetom da traži maloga Petricu. I darovaše joj čizmice i muf, a ispred dvora čekaše je posve zlatna kolica, a grb knjeginje i kneza sjao se na njoj kao zvijezda. Kočijaš i sluge čekali su na kolicama sa zlatnim krunama na glavama. Knez i knjeginjica pomogoše Biserki da uđe u kolica i zaželješe joj svaku sreću. Šumska vrana, koja se bila upravo udala, pratila je Biserku na putu od tri milje daljine. Sjela joj je postrance, jer nije nikako htjela da sjedi iza Biserke. Otmjena znanica vrana stajala je pak na vratima i krilima veselo pozdravljala dobru djevojčicu. Ona je nije mogla pratiti, jer je imala tešku glavobolju otkako je dobila stalno namještenje i ima svakoga dana izobilja hrane. Kočijica bila je pretrpana raznovrsnim sladicama, a u škrinjici isopd sjedala bilo je različnoga voća i bonbona.

— Putuj srećno! Putuj srećno! — zaželješe Biserki i knez i knjeginja, a mala je Biserka plakala, a i vrana se rasplakala. Nakon jedne milje puta i vrana zaželi maloj Biserki sretan put i smirivši se na jednome drvetu pozdravljala je krilima malu Biserku sve dok joj ispred vida ne iščeznuše kolica koja se sjahu poput čistoga sunčanog svijetla.

Peta pripovijest, u kojoj se govori o maloj hajdučici

Prolazili su gustom šumom, no tamu je osvjetlavao sjaj kočijice kao da gori baklja. To opaziše razbojnici, pa se pomamiše za plijenom.

— To je suho zlato! Zlato! — uzvikali se, navalili iz svojih skrovišta, pograbili malu Biserku, poubijali i kočijaša i ostalu pratnju.

— Ona je ugojena, umiljata, hranjena orasima! — opazila je stara hajdučica, koja je nosila dugačku, nakostrušenu bradu i imala guste obrve. — Biće tečan zalogaj, poput tustoga janjeta! — pri tom izvuče oštar nož, koji se vanredno svijetlio. Biserku spopade užas.

— Jao! — zajaukne u isti čas vikne hajdučica. Njena kćerka, koju je nosila na leđima i koja je bila veoma nestašna i prpošna, ugrize staricu za uho. — »Gade!« — vikne hajdučica i pri tome i zaboravi da je odlučila zaklati malu Biserku.

— Ona neka mi bude drugaricom! — rekla je mala hajdučica. — Daće mi svoj muf, svoju lijepu haljinu i spavaće sa mnom u krevetu!« I ponovo zagrize staru hajdučicu u uho tako jako, da je od boli poskočila i nekoliko se puta okrenula unaokolo. Svi se hajduci stadoše grohotom smijati.

— Gledajte, kako samo s djetetom pleše! — govorili su pri tome.

— Sjednite me u kolica! — zapovjedi mala hajdučica, a njena svaka želja morala se pošto poto da ispuni, jer je bila razmažena i svojeglava. Ona i Biserka sjele su dakle u kolica i vozile se preko graba i nabora sve dublje u šumu. Mala je hajdučica bila jednako visoka kao Biserka, no jače tjelesno razvijena, pa tamnoputna. Imala

je posvema crne oči, a pogled bio joj turoban. Ona prigrli malu Biserku uza se, pa joj reče: »Tako te dugo neće zaklati dok mi budeš u volji. Ti si po svoj prilici kakova knjeginjica!«

— Ne! — odgovori joj mala Biserka i ispovijedi joj sve što je proživjela i kako voli maloga Petricu.

Mala hajdučica slušala ju je pažljivo, kimne lagano glavom i reče: »Ne smiju te zaklati ni onda kad mi više ne budeš u volji! Onda ću ja već učiniti svoje!«

I ona otare s Biserkinih očiju suze, pa turi u muf svoje obje ruke. A muf je bio tako mekan i topao!

Najposlije kočijica stane. Stigoše usred dvorišta nekoga hajdučkoga grada. Sav bijaše prepukao na sve strane; gavrani i sove ročili se u tim prepuklinama, a grdni im psi, svaki bi čovjeka mogao da izjede, istrčali im u susret. Dotrčali su nijemo, jer im je bilo svako lajanje zabranjeno.

U sredini velike, zadimljene dvorane gorjela je na kamenu podu jaka vatra. Dim se povijao ispod krova i probijao se napolje gdje je dospio. U velikome kotlu kuhala je juha, a zečevi i kunići vrtjeli se na ražnjevima.

— Ti ćeš noćas spavati sa mnom i sa svim mojim dragim životinjicama! — reče mala hajdučica. Kad se nahraniše i napiše povukoše se obadvije u jedan kut, u kome bijaše namješten kup slame prekriven pokrivačima. Iznad toga ležaja na prečkama i ljestvama sjedilo je više od stotinu golubova. Činilo se svi već spavaju, no opet svi se golubovi ponešto uznemirili kad stigoše obje djevojčice.

— Sve je to moje! — reče mala hajdučica. Pri tome pograbi najbližega goluba za noge, potrese ga toliko da je počeo udarati krilima. »Poljubi ga!« — poviče i podnese Biserki goluba u lice. »Ovdje sjede svi ti šumski gadovi!« rekne i pokaže Biserki nebrojeno mnogo letava što su visoko nad njima izbijale iz zidova. »Ovo dvoje, to

su pravi gadovi! Ne zatvorim li ih sigurno odmah izlete i pobjegnu, a ovo ovdje moj je stari ljubimac Bejo!«

I hajdučica pri tome povuče za rogovlje soba, koji je o vratu nosio sjajnu mjedenu kariku i o nju bio vezan. »I njega moramo sputavati, jer će nam inače odmah pobjeći! Svako veče draškam ga po vratu svojim oštrim nožem, toga se neobično plaši!« I mala hajdučica izvuče podugačak nož iz jedne pukotine u zidu i stade njime prolaziti sobovim vratom. Uboga životinja stade udarati nogama, a mala se hajdučica tome od srca smijala.

— Zar ćeš s nožem spavati? — upita Biserka i nekako bojažljivo pogleda svoju novu drugaricu.

— Uvijek ja spavam s nožem! — odgovori joj mala hajdučica. — Nikad čovjek ne zna što se može noću dogoditi! Međutim pripovijedaj mi dalje što si mi počela bila pripovijedati o malom Petrici i čemu si se uputila u široki svijet!

I Biserka je opet iz nova počela da pripovijeda; grlice gukale su u svome kavezu dok su ostali golubovi spavali. Mala je hajdučica svoju ruku ovila oko Biserkina vrata, nož držala u drugoj ruci i spavala je čvrstim snom. Biserka međutim nije nikako mogla zaspati. Bilo joj je strašno. Hajduci su sjedili oko vatre, pjevali su i pili, a stara hajdučica je ispred njih plesala. Sve to male se Biserke strašno dojimalo!

— Kukuru! Kukuru! — oglasi se ujedanput grlica. — Mi smo vidjele maloga Petricu. Bijela koka nosila je njegove saonice, a on je sjedio u saonama snježne kraljice. Ona je prošla ovom šumom upravo kad smo mi sjedile u gnijezdu. Dahnula je u nas male ptičice i sve su do nas dvije poginule. Kukuru! Kukuru!

— Što velite? — upita Biserka. — Kuda je putovala snježna kraljica? Je li vam što poznato?

— Ona je, biće gotovo sigurno, putovala u Laplandiju, jer u njoj ima vječno snijega i leda! Pitaj samo soba koji je vezan za uže.

— Tamo vlada snijeg i led, tamo je upravo divno! — ozva se sob. — Tamo se u velikim i sjajnim dolinama živi potpuno slobodno. Ondje imade snježna kraljica svoj ljetnikovac, jer se njen stalan dvorac nalazi na sjevernome polu, na otočju što ga imenovaše Špicberg.

— O Petrica, mali Petrica! — uzdisala je Biserka.

— Međutim sad moraš da šutiš! — opomenu Biserku mala hajdučica. — Inače ću te ovim nožem probosti!

Idućega jutra pripovijedala je Biserka maloj hajdučici sve što joj je noću ispričala grlica; mala se hajdučica uozbiljila, kimnula glavom i rekla: »Čudnovato! Čudnovato uistinu! A znadeš li ti za Laplandiju?« — upita nenadano soba.

— Ko može bolje da zna negoli ja! — odgovori životinja, a oči joj zakrijese. — Ondje se rodih, ondje odrastoh, ondje sam na snježnim poljanama provodio svoju mladost.

— Čuj! — okrene se mala hajdučica Biserki. — Vidiš, svi su se naši hajduci razišli na posao, u kući je ostala još samo moja majka i ona neće izlaziti. No kad stigne podne napiće se iz velike boce i leći da spava. Onda ću ti nešto pomoći!

Ona skoči s kreveta, zagrli majku, povuče je za bradu i reče: »Moja jedina draga kozice, dobro jutro!« Majka je potom udari tako žestoko po nosu, da je čas pomodrila, čas opet pocrvenila. A sve to iz puke međusobne ljubavi.

Kad je majka o podne pila iz svoje boce i potom legla na počinak, mala hajdučica priđe sobu i reče mu: »Mnogo me veseli kad ti mogu nožem škakljati vrat, jer si tada u svomu strahu osobito smiješan, no ostavimo to, hoću

da ti dadem slobodu i da ti pomognem te se vratiš u svoju dragu Laplandiju. No pod jednim uvjetom. Ponesi što ti brže dopuštaju noge ovu djevojčicu snježnoj kraljici, u koje živi njen mali prijatelj. Čuo si bez sumnje što mi je pripovijedala, jer je govorila i suviše glasno, a ti si prisluškivao!«

Sob obuzet veseljem poskoči visoko. Mala hajdučica posjedne malu Biserku životinji na leđa, sveže je čvrsto uz životinju, što više, načini joj jastučić mjesto sedla. »Čudnovato je to«, reče, »evo ti i tvoje krznene čizmice, biće putem studeno, no muf pridržajem sebi. Draga mi je stvar! No da i ti zbog toga ne zebeš, evo ti krznenih rukavica moje matere, one će ti i preko laktova stići. Daj uvuci u njih ruke, pa ćeš po rukama sličiti mojoj strašnoj materi!«

Biserka je plakala od radosti.

— Ne trpim tvoga plakanja! — rekne mala hajdučica. — Radost mora da te svu obuzme! Evo ti dva hljeba, šunku, kako ne bi poginula od gladi! Sve je mala hajdučica smjestila na životinju iza Biserke, otvorila je vrata, dozvala sve velike pse unutar dvorišta, a potom je prerezala užę, o koje je bio vezan sob i reče: »Potrči, ali mi osobito pazi na malu djevojčicu!«

Biserka ispruži ruke umotane u velike krznene rukavice prema maloj hajdučici, zaželi joj sretan ostanak, a sob je trčao dolom i gorom, što je najbrže mogao. Trčao golemim šumama, močvarama i stepama. Vuci su zavijali, gavranovi graktali. Obzorjem se javljala svijetla kao da po njem izbija vatra.

— To su moja stara polarna svijetla! — protumači sob, — gledaj kako samo svijetle!

I on je još snažnije trčao i dane i noći. Hljeba je uskoro ponestalo, šunke također, no međutim stigoše i u Laplandiju.

Šesta pripovijest o Laplanki i Finjanki

Zaustaviše se neopaženo ispred neke kućice. Bila je veoma bijedna izgleda. Krov se spustio posve do zemlje, a vrata bila su tako niska, da je porodica, koja je tu stanovala, morala puzajući ulaziti i izlaziti iz kućice. U kući u tom je času bila samo jedna stara Laplanka. Ona je na tavi pekla ribe, i sob joj ispripovijedi cijelu Biserkinu pripovijest. No prije toga ispripovijedio joj sav svoj život, budući da mu se to činilo daleko važnije od svega ostaloga. Međutim Biserku je toliko premorila studen, da nije mogla riječ progovoriti.

— Ah, ubogo vas dvoje! — rekla je Laplanka. — Onda vam valja još daleko proslijediti put! Morate preko stotinu milja provaliti do Finske, jer ondje stanuje snježna kraljica. Ona svako veče pali bengalska svijetla. Napisaću nekoliko riječi na suhome bakalaru, jer papira ne imam. Ponijećete ga Finjanki, ona će vas u sve bolje, no vas mogoh ja, uputiti!

I kad se Biserka ponešto zgrijala, kad se nahranila i ugasila žeđ, napisala je Laplanka nekoliko riječi na suhome bakalaru, zamoli Biserku da na to pripazi, priveže ju ponovo uz soba i on potrča naprijed. Na obzorju upaljivala se svijetla i čitavu su noć gorjela najljepša, modra polarna svijetla. Tako stigoše i u Finlandiju i pokucaše o odžak Finjanke, jer ona uopće nije imala ulaza u svoj stan.

U sobi bilo je nesnosno vruće. Finjanka, prljava i malena primila ih je ljubažljivo, smjesta s Biserke skinula haljine, izvukla joj ruke iz krznenih rukavica, skinula joj čizmice, jer bi joj inače bilo i suviše vruće, sobu je položila na čelo komad leda i počela je čitati što je na osušenome bakalaru napisala Laplanka. Čitala je tri puta,

pa je najposlije znala i na izust što je bilo pisano, potom bakalara baci u lonac u kome je varila juhu, jer je bila štedljiva i pazila je da ni najmanja sitnica ne pođe po zlu.

Sob je sad počeo da u prvome redu pripovijeda svoj životopis, a onda je ispripovijedio sve što se ticalo male Biserke. Finjanka promatrala ih je pametnim očima, ali riječi nije progovorila.

— Ti si osobito razborita! — opazi sob. — Poznato mi je da možeš sve vjetrove svijeta jednom končanom niti zajedno povezati. Razriješi li brodar prvi čvor dune povoljan vjetar; razriješi li drugi, dune oštriji vjetar; razriješi li treći čvor, pa četvrti dignu se i potjeraju bure koje i šume obaraju. Ne bi li htjela maloj Biserki dati napitak kojim bi snagu svoju ojačala toliko da bi bila jaka kao dvanaestorica muškaraca, pa da može svladati snježnu kraljicu?

— Takovu snagu? — upita Finjanka. — Jest, to bi moglo pomoći!

I Finjanka pristupi jednome krevetu, uzme veliko omotano krzno, odmota ga, a na njemu bijahu ispisana neka čudotvorna pismena. Finjanka je ta pismena čitala s toliko muke da ju je oblijevao gust znoj.

No sob je ponovo stao tako usrdno moliti ženu da pomogne maloj Biserki, a Biserka je opet Finjanku promatrala tako toplim pogledima, da Finjanka nije mogla njihovoj molbi odoljeti. Povukla je soba u jedan prikrajak sobe, nešto mu je šaputala i ponovo mu stavila na čelo komad svježega leda.

— Mali Petrica, razumije se, nalazi se kod snježne kraljice, a ona ga mnogo pazi i mazi. On misli da nije nigdje u svijetu ljepše negoli je kod snježne kraljice. No to je

otuda što nosi u srcu i u oku sitan komadić zrcala. Najprije treba mu te sitne komadiće zrcala izvaditi iz oka i iz srca, jer inače nikada od njega čovjek, a kraljica snijega imaće uvijek nad njime svoju moć.

— A možeš li nam štogod dati po čemu bi mala Biserka mogla da svima zavlada?

— Veće moći negoli je već imade, ja joj ne mogu dati. Zar ne vidiš kolika je? Zar ne vidiš kako joj se pokoravaju i ljudi i životinje, i kako je bosih nogu dobro prolazila u svijetu? Od nas neka ne traži nikakve moći, sva je moć u njenome srcu, jer je ona umiljata, nevina djevojčica. Ne uspije li joj vlastitom moći da uđe u kraljevstvo snježne kraljice i oslobodi Petričino oko i srce sitne krhotine zrcala, svaka je naša pomoć zališna. Dvije milje otale počinje vrt snježne kraljice. Ponesi onamo djevojčicu; ostavi je uza jedan poveći grm koji je pun crvenih bobica, ne zaustavljaj se s njome u suviše dugome razgovoru, već se što skorije vrati ovamo!

I Finjanka posjedne malu Biserku sobu na leđa, a sob potrči naprijed što su ga brže noge nosile.

— O ja sam zaboravila moje čizmice! Zaboravila sam i moje krznene rukavice! — vikne mala Biserka. Ovih je stvari spomene oštra studen, no sob ni ne pokuša da se zaustavi. Trčao je neprekinuto naprijed tako dugo dok nije stigao velikome grmu punom crvenih bobica. Tu spusti malu Biserku, poljubi je, a velike svjetle suze kotrljale se niz bradu drage životinje. Potom okrenu natrag i trčao je što je brže mogao. Uboga Biserka nađe se ujedanput sama, bez cipela, bez rukavica okružena odasvud groznim poljanama leda i snijega.

Biserka potrči naprijed što je brže mogla. Ususret joj dođe bezbroj sniježnih pahuljica, no one nijesu padale

s obzorja, jer je ono bilo posve bistro i sjalo se u polarnome svijetlu. Snježne pahuljice dizale se sa zemlje i što su se više približavale Biserki postajale su sve veće i veće. Biserka se jasno spominjala, kolike su bile te pahuljice i kako su bile umjetno građene onda kad ih je promatrala kroz povećalo. No ove bile su, razumije se, posvema drukčije veličine, upravo strašne, bile su žive, pravi preteče snježne kraljice. Bile su čudnovata oblika. Jedne su ličile velikim, gadnim ježevima, druge kao čitava klupka zmija koje su pružale glave prema Biserki; jedne opet ličile su malim, debelim medvjedima, kojima se dlaka kostrušila, a svi su bili bijeli, sve same snježne pahuljice.

Mala Biserka izmoli »Oče naš«, a studen je pri tome bila tolika da je vidila vlastiti svoj dah. Poput dima izlazio joj iz ustiju i postajao je sve gušći i gušći; preobražavao se u malene, svjetle anđele koji su neprestano rasli rasli što su se češće doticali zemlje. Svi su nosili kacige na glavi, koplja i oklope u rukama. Bilo ih je sve više i više, pa kad je Biserka dovršila molitvu ispred nje i oko nje bila je cijela vojska anđela. Oni su kopljima udarali na snježne pahulje i razbijali ih u tisuće komadića. Mala je Biserka mogla posve sigurno naprijed. Anđeli su joj milovali ruke i noge, pa gotovo nije više studeni ni osjećala. Koracala je brzim koracima dvorima snježne kraljice.

No prije negoli pripovijest svrši, moramo saznati kako i što je bilo s Petricom. On, dakako, nije mislio na malu Biserku, a najmanje je mogao i slutiti da ona stoji ispred dvorova snježne kraljice.

Sedma pripovijest u kojoj se pripovijeda što se događalo i što se poslije zbilo u dvorovima snježne kraljice

Zidovi dvorca snježne kraljice bili su sam čisti led. I prozori i vrata od providna tanana leda. Unutar dvorca bilo je preko stotinu dvorana sve okrenute pravcem kojim je duvao vjetar. Gdjekoje pružale se i više milja daleko, a sve su bile osvijetljene polarnom svijetlošću. Bile su goleme, prazne, znojne, ali i neizmjerno studene. Bez ikakve radosti, bez i najmanjega plesa medvjeđega, na kome bi mogao da svira vjetar, a bijeli sjeverni medvjedi plesati na stražnjim nogama, pa tako pokazivati svoje umijeće. Prazne, velike i studene bile su dvorane snježne kraljice. Polarna svjetla svijetlila su tako tačno da se prema njima moglo ustanoviti kad stoje najviše, a kad najniže. U sredini ovih praznih sniježnih dvorana stajalo je zamrzlo jezero, koje se raspucalo u tisuće komada, no jedan je komad bio drugome posve sličan da je sve zajedno bilo savršeno umjetničko djelo. A u sredini jezera sjedila bi kraljica u one dane kad je bila kod kuće i govorila je da sjedi u zrcalu razuma i da boljeg zrcala ne ima u cijelome svijetu.

Mali je Petrica posve pomodrio, gotovo je pocrnio, toliko mu je bilo studeno. No on to i nije zapažao, toliko ga je zaokupila studen, a pored toga i njegovo je srce bilo samo komad leda. On je komade leda vukao čas ovamo, čas onamo, slagao ih međusobno; htio je da od njih sastavi neke likove, kako to čine djeca kockicama od drveta ili kamena. Petrica je zaista i znao sastaviti prekrasnih likova od samih komada leda i to nazivahu ledenom igrom razuma. Njemu su se likovi činili od osobite važnosti i vrijednosti, jer je u oku nosio trunak čarobnoga

zrcala. Sastavljao je čitave likove; bile su to zapravo čitave riječi, no riječi »vjernost« koju je toliko htio da sastavi nikako nije mogao složiti. Snježna kraljica reče: »Ako ti uspije sastaviti tu riječ, pustiću te na slobodu, darovaću ti cio svijet i jedan par sklizaljki.

— Ja odlazim u toplije krajeve! — rekla je snježna kraljica. — Odvešću se onamo i zaviriti u crne kotlove. (Mislila je goruće bregove: Etnu i Vezuv.) — Pustiću da po njima padne nešto snijega. To neće ni limunima, ni grožđu naškoditi!

I snježna je kraljica otišla, a Petrica je ostao posve sam u dvorani leda dugačkog nekoliko milja, promatrao je led i svejednako razmišljavao o svemu i svačemu. Gotovo ukočen i tih sjedio je sam, gotovo bi čovjek pomislio da se smrznuo.

I u to se dogodi da je malena Biserka kroz golema vrata unišla u dvorac. Tu su duvali oštri vjetrovi, ali ona se pomolila Bogu i vjetrovi se smiriše kao da su usnuli. Biserka stupi u velike, prazne i studene dvorane, tu nađe Petricu, prepozna ga, baci mu se o vrat, primi ga čvrsto i poviče: »Petrica, slatki, mali Petrica! Ipak te dakle nađoh!«

No on je sjedio mirno, ukočeno i hladno. Mala je Biserka zaplakala gorko; vruće njene suze padale su na Petričine prsi, prodrle su sve do srca, rastopile su to ledeno srce i progutale sitnu krhotinu čarobnoga zrcala. Petrica je čudno pogleda, a ona zapjeva onu njihovu davnu pjesmicu:

»Ruže cvatu, ruže venu,
k nama Isus mali skrenu!«

Sada Petrica zaplače i plakao je toliko da mu sa suzama iz oka ispala ona sitna krhotina čarobnoga zrcala.

On odmah prepozna malu Biserku i stade vikati: »Biserko, slatka, mala Biserko! Gdje si tako dugo bila? A gdje sam bio ja?« On se pri tome ogleda svuda naokolo.

— Kako je ovdje studeno! Kako prazno i daleko! — čvrsto se ulovi za Biserku, a ona je od samoga veselja i plakala i smijala se. To je bilo tako dražesno da su i pojedini komadi leda unaokolo od pustoga veselja stali plesati. A kad ih je ples umorio i kad se smiriše poredali su se upravo tako, da su složili riječ zbog koje je snježna kraljica Petrici obećala slobodu, čitav svijet i jedan par novih čizmica.

Biserka poljubi malog Petricu u obraze i oni se odjedared kao raspaše. Poljubila ga i u oči i one zasjaše kao što su i njene sjale. Ona mu poljubi i ruke i noge i on je mahom ozdravio i osjetio se krepak. Snježna se kraljica slobodno vrati, Petričina sloboda osigurana je; darovaše mu je svjetlucavi komadi leda.

Djeca se uzeže za ruke i iziđoše iz golema dvorca. Pripovijedali su o bakici, o ružama u potkrovlju, pa gdje bi stigli tu bi se vjetrovi smirili, a sunce bi zasjalo. A kad stigoše grmu crvenih bobica, nađoše soba uza grm. Čekao ih je. Doveo je sa sobom mladu ženku, koja je djecu napojila svojim slatkim i svježim mlijekom i oboje poljubila u usta. Potom životinje ponesoše Biserku i Petricu ponajprije Finjanki, pa se u njenoj toploj sobici zgrijaše i primiše upute kojim im putovima treba krenuti kući, Ne zaboraviše pri povratku ni Laplanke. Ona im je dala nove haljine i spremila im saonice.

Životinje pratile su Petricu i Biserku sve do granice svoje zemlje. Tu je već iz zemlje probijalo prvo zelenilo, pa se oprostiše sobovi s djecom, a oprosti se s njima i Laplanka. Prve, malene ptice počele su već cvrkutati, šuma je propupala, iz nje iziđe divan konj. Biserka ga

prepozna, jer je to bio onaj isti konj koji je bio upregnut u zlatna kolica. Na njem je sjedila mlada djevojka; imala je svijetlo crvenu kapu na glavi, a za pojasom kubure. Bila je to mala hajdučica. Dosadio joj dom, pa je odlučila da krene ponajprije prema sjeveru, a kad se tamo svega zasiti da uputi u druge krajeve svijeta. Ona prepozna Biserku odmah, a jednako i Biserka prepozna nju. Kolike li radosti.

— Oh divan si mi ti skitnica! — obrati se hajdučica malome Petrici. — Upravo bih htjela znati jesi li uopće vrijedan da te traže po cijelome svijetu.

Ali Biserka pomiluje malu hajdučicu po licu i zapita je znade li štogod o knezu i knjeginji.

— Otselili su u strane zemlje! — odgovori hajdučica.

— A vrana? — upita mala Biserka.

— Ona je poginula! — odgovori hajdučica. — Uboga odlična znanica ostala je bez prijatelja i prijateljuje s nekom patkom, koja nosi na nozi povez crne vune. Tuguje, a brbljarija jedina je njena radost. Ali, daj te pripovijedaj, kako li je tebi bilo u svijetu?

I Biserka i Petrica počeše pripovijedati svoje doživljaje.

— Šnap — šnap — šnure— baselure! — rekne hajdučica, pruži obima ruku i odjaha u široki svijet. Biserka i Petrica išli su dalje vodeći se za ruke. Bilo je divno proljeće prebogato cvijećem i zelenilom. Crkvena su zvona zvonjela i djeca uskoro prepoznaše visoke tornjeve velikoga grada. Grad njihova rođenja. Stigoše i pred kuću u kojoj su stanovali i gdje je bila rastužena bakica. Uspeše se stepenicama i uputiše ravno u sobu. Sve je tu bilo na svome starom mjestu, a ura je udarala »tik, tak«; kazala su se okretala. No jedva što su ušli u sobu vidjeli su da više nijesu djeca, već odrasla mladost. Ruže na žlijebu rascvatene ulazile su u sobu kroz otvoren prozor.

Tu su stajali na svome mjestu njihovi nekadašnji stolčići. I Biserka i Petrica sjednu na te stolčiće, prihvate se za ruke i začas posve zaboraviše studene i prazne dvorane snježne kraljice. Bakica je sjedila cjelivana i milovana sunčanim sjajem i čitala je iz biblije glasno: »Nećete li biti kao djeca, nećete stići carstva nebeskoga!«

Biserka i Petrica pogledaše se međusobno i ona njihova poznata pjesmica postade im ujedanput posvema jasna:

»Ruže cvatu, ruže venu,
k nama Isus mali skrenu!«

I sjedili su oboje već odrasli, a opet kao djeca, djeca po srcu. Bilo je ljeto, blagosloveno ljeto!

BAZGOVA MAJČICA

Živio u neko doba dječarac pa se nahladio. Smočio je noge uprkos tome što je bilo vrijeme suho, i niko nije mogao razumjeti kako se to dogodilo. Majka ga je svukla, odnijela u postelju i spremila mu bazgov čaj. U tome času uđe u sobu neki prijazan starac, koji je stanovao posve osamljen u potkrovlju kuće. Bio je bez žene i djece, pa je osobito volio tuđu djecu. Znao je pričati bezbroj priča i pripovijedaka. Bilo ga je radost slušati.

— Dakle, ispij svoj čaj! — reče majka. — Onda će ti djeda pripovijedati možda koju priču.

— Samo kad bi znao štogod nova! — primijeti starac i ljubažljivo se nakloni. — Gdje se dječarac samo prehladio?

— Gdje, to niko ne zna! — odgovori majka.

— Hoćete li mi ispričati koju priču? — upita dječak.

— Hoću, tek u prvome mi redu iskreno reci koliko je dubok kamen ispod krovnoga žlijeba u ulici, u kojoj se nalazi tvoja škola? To moram u prvome redu da znam!

— Upravo mi siže do polovinu sara! — odgovori dječak. — No u tom slučaju valja duboko zagaziti.

— Gle, sad znam otkuda ti mokre noge! — odgovori starac. — Dakako da bih ti sada morao ispričati jednu priču, no ja ne znam više ni jedne!

— Lako je vama priču izmisliti! — reče dječarac. — Majka veli da svaku stvarcu koju samo pogledate pretvarate u priču. I sve što dodirnete možete pretočiti u priču.

— Da, no te priče i pripovijesti vrijede malo ili gotovo ništa! Prave priče rađaju se same o sebi; one mi pokucaju na čelo i šapnu mi: »Mi smo ovdje!«

— Hoće li uskoro koja pokucati? — upita dječak. Majka se nasmiješi, spremi bazgov čaj u čajnik i polije ga kipućom vodom.

— Daj mi pričaj! Pričaj mi!

— Vrlo rado, no priča ne dolazi! One su osobito ponosne i dolaze samo onda kad im se samima prohtije. Stani! — vikne starac ujedanput. — Eto je! To je priča o samovaru.

Dječarac pogleda samovar; poklopac dizao mu se sve više, a bazgovo se cvijeće bijelo i gotovo svježe dizalo na površinu vrele vode. Nikoše izvan samovara kao velike, dugačke grane, raširiše se na sve strane i bivahu sve veće i veće. Nastade tu ispred dječaka divan bazgov grm, najposlije čitavo drvo. Dosegnulo je pače i dječakov krevet, potisnulo zavjesu u stranu i zamirišalo i procvalo upravo divno! A u sredini bazgova drveta sjedila je blaga starica čudno odjevena; haljina joj zelena poput bazgova lišća, velikim bijelim bazgovim cvatovima iskićena, pa se u prvi čas nije moglo ni pravo razabrati je li haljina napravljena od fina tkiva ili je satkana od živoga cvijeća i lišća.

— Kako se zove ta starica? — upita dječarac.

— Rimljani i Grci, — nastavi starac, — zvali su je drijadom,* no mi to ne razumijemo. U predgrađu gdje žive mornari, boljim su je imenom nazvali. Zovu je bazgovom majčicom. Nje treba da se čuvaš i o njoj hoću, eto, da ti pričam. Slušaj dakle i pogledaj ovo divno bazgovo drvo!

* Drijade = vile šuma. Pričalo se i govorilo da je svaki život toliko trajan koliko je život drveća na kome se nastanila.

Takvo veliko i granato bazgovo drvo raste u našem predgrađu. Raste u kutu jednoga malog dvorišta. Jednoga poslijepodneva sjedjelo je pod njegovom krošnjom dvoje staraca okupano punim sunčanim sjajem. Bio je

to neki stari i prestari pomorac i njegova stara, stara žena. Imali su praunučadi i uskoro trebalo je da proslave svoj zlatni vjenčani dan. Tek dana kad zapravo taj njihov zlatni pir ima da padne nijesu se nikako mogli sjetiti. U

to je upravo bazgova majčica sjedila na drvetu i dobroćudna i zadovoljna upravo kao ovdje kod nas.

— Ja dobro znadem dan u koji pada zlatni pir, ali njih me dvoje ne čuje; govore o starim vremenima! — reče bazgova majčica.

— Da, možeš li se spomenuti dana kad bijasmo još djeca puna nestašnosti i igre! — govorio je stari pomorac. — Bilo je to upravo u ovome dvorištu. Malene smo grančice onda zabadali u zemlju i tako napravili vrtić.

— Da, odgovori stara žena, — posve se toga živo sjećam. Zalijevali smo grančice, a jedna između njih bila je bazgova grančica. Izbila je pod zemljom korijenje, izbila nad zemljom svježe zelene grane i eto je, uzrasla je do granata drveta, pod kojim sjedimo ostarjeli.

— Tako je, reče starica, a ovdje u kutu stajala je bačva za vodu; tamo je plovilo moje brodovlje; sâm sam ga izgradio! O, kako sam njime mogao lijepo upravljati! No, dakako, uskoro sam se otisnuo na druge plovidbe!

— Da, no ponajprije smo oboje pošli u školu da štogod naučimo! — rekne ona. — Potom nas zaručiše. Oboje smo plakali, no poslije podne uzesmo se za ruke i uputismo zajedno do svjetionika, uspesmo se na njega i ispred nas puče vidik u daleki svijet. Daleko izvan našega grada i mora. I onda uputismo se u Mojmir. Tu su se vozili u raskošnome čamcu kralj i kraljica prijekopima napunjenim vodom.

— Da, ali ja sam morao posve drugačije voziti. Morao sam u svijet na daleki put i nije me bilo kući nekoliko godina.

— Da, onda sam često plakala za tobom, — odgovori žena. — Pobojavala sam se da si postradao i da si već odavno u bijesnim valovima našao smrt. Mnogu sam noć prostajala i gledala okreće li se vjetrulja. Okretala se,

no ti mi nijesi dolazio. Jasno se sjećam kako je jednoga dana, padala je gusta kiša, smetlar stao ispred kuće u kojoj sam se nalazila u službi. Istrčala sam niz stepenice i stala ispred vratiju. Kakva li grozna vremena! I upravo dok sam stajala ispred vratiju došao je pismonoša i predao mi pismo. Bilo je od tebe. Oj, kako li se probijao svijetom! Odmah sam ga otvorila i pročitala. Smijala sam se i plakala! Bila sam vanredno vesela! Pisalo je u njemu da si u vrućim krajevima, u domovini kave. Mora da je to divna zemlja! Mnogo si mi onda pisao, a ja sam sve to živo gledala stojeći sa smećem na žestokoj kiši. Uto dođe neko i pograbi me za rame.

— Da, no ti si dala snažnu zaušnicu! Dobro je odzvonila!

— Da, nijesam ni slutila da bi to mogao biti ti. Došao upravo jednako brzo kao što je doputovalo pismo. Bio si lijep, i danas si još lijep, nosio si u džepu dugačak, žut, svilen rubac i imao si divan šešir. Bio si uistinu vanredan! Bože, kakvo je to bilo nevrijeme i kako je izgledala ulica!

— Onda se vjenčasmo! — nastavio je stari pomorac. — Sjećaš li se? I toga, da nam se rodio prvi sin, pa onda Marija, Petar, Nilsen, pa Hans Kristijan?

— Jest, pa kako su svi uzrasli do čestitih ljudi. Svako nam može zavidati!

— Jest, upravo danas pada dan zlatnoga pira! — reče bazgova majčica i pruži glavu između glave obaju staraca. Oni pomisliše da je to njihova susjedica. Pogledaše se međusobno, pa se uhvatiše za ruke. Uskoro stigoše i djeca njihove djece, dakle unučad. Oni su znali da u današnji dan pada zlatni pir. Već zarana jutra čestitali su starcima, no starci su ponovo zaboravili uprkos što su se svega iz svoje ranije mladosti tako živo sjećali. Jorgovan

je tako oštro mirisao, a sunce, koje je počelo da zapada, zagledalo se starcima upravo u lice. Oboje bilo je rumenih obraza, najmanje unuče skakutalo je oko njih i radovalo se kako će večeras jesti tople krumpire, odlično jelo. Bazgova majčica učini glavom naklon i obradova se sa svima.

— No to nije nikakva priča! — opazi dječarac, kad je starac u pričanju časak stao.

— Ah, ti moraš to da razumiješ! — reče starac koji je pričao. — Međutim daj da upitamo bazgovu majčicu.

— Ne, to nije bila priča! — odgovori bazgova majčica, — no priča slijedi! Iz istine odvija se uvijek najljepša priča. Inače moje divno bazgovo drvo ne bi moglo izrasti iz samovara.

I bazgova majčica podigne dječarca iz kreveta, privine ga uz prsa, a grane jorgovana skupe se nad njih dvoje u sjenicu. Sjenica se podiže i poleti s njima u uzdušne visine. Bilo je neopisivo divno! Bazgova majčica ujedanput postala je umiljata djevojčica u istoj onoj haljinici koju je nosila bazgova majčica. Na prsima imala je živ bazgov cvat, a oko zlaćane i kovrčave kose vijenac spleten od samog bazgovog cvata. Oči joj bijahu krupne, modre, upravo divne; pa kad se oboje međusobno poljubi, postadoše godinama vršnjaci. I jednaka ih radost obuze.

Izađoše držeći se za ruku iz sjenice i gle, nađoše se upravo u divnom cvjetnjaku roditeljskoga doma. Pored svježega travnika bila je uz kočić privezana očeva palica. Palica bijaše djeci pravo biće. Jedva sjedoše na nju poprijeko, sjajna se kuglica na njoj odmah preruši u konjsku glavu. Ona se ponosno dizala u vis i rzala. Duga joj je i crna griva lepršala. Ujedanput iz štapa izbiše četiri vitke

snažne noge, jer konj bijaše neobično živahan i lijep. I njih dvoje pojaha živo unaokolo travnika, a djevojčica, zapravo bazgova majčica, neprestano je vikala: »Eto nas na selu! Gle, ondje seljačka kuća i do nje krušna peć. Poput golema jajeta prirasla je uz zid kuće i pružila se sve do puta. Bazga širi svoje grane povrh nje, a pijetao čeprka tražeći hrane svojim kokoškama. Eto nas i kod crkve! Visoko je na brežuljku, zasjenjena je lipama od kojih se jedna polovina osušila. Eto i kovačnice! U njoj gori vatra, a polunagi kovači udaraju o užareno željezo da iskre vrcaju na sve strane! Međutim pođimo dalje! Dalje! Pođimo na divno plemićko dobro!

Sve, što je malena djevojka govorila, a ona je sjedila ostraga na palici, prolazilo je i redalo se ispred njih. Dječak je sve to vidio, pa opet, jedva su obašli u to vrijeme travnik. Potom započeše igrom u jednome prikrajku, iskopaše vrtić, a ona izvadi iz kose bazgov cvat i zasadi ga u zemlju. I gle, on uzraste do drveta upravo tako kako se to zbilo i kod staroga pomorca i njegove žene u ono doba, dok bijaše njih dvoje dvoje malene djece. I oni upravo kao nekada ovo dvoje starih ljudi pođoše držeći se za ruke na svjetionik ili u Mojmir; ne, malena je djevojka obujmila dječaka oko tijela i poletješe oboje visoko, visoko nad zemljom. Bilo je ljeto, stigla je jesen i nadošla zima, a tisuće i tisuće slika izredale se ispred dječaka, a mala mu je prijateljica neumorno pjevuckala: »Nikad toga zaboravit nećeš!« Na čitavu putu pratio ih je neprekinuto miris bazgova cvata sladak i ugodan. Istina, bilo je i ruža i svježega bukova cvata, no on je osjećao samo miris bazgovine, jer ona je mirisala divno, neobično ugodno! Otuda, jer mu svaki pojedini cvat počivao na srcu malene djevojke. Zbog toga i dječarac je u vrijeme lijeta počesto oslonio glavu o njene prsi.

— Ovdje je proljeće divno! — opazi djevojčica. Ušli su taj čas u svježe raspupalu bukovu šumu, u kojoj je na njenu području mirisala zelena lazarkinja, a bljedoliko crvenkaste anemone tako se dražesno isticahu u zelenilu. »O, kad bi samo proljeće bilo vječno usred mirišljivih bukovih šuma!«

— Gle, divnoga ljeta! — reče opet djevojčica. — Provezoše se pored stare tvrđave viteškoga doba, kojima su se stari crveni zidovi ukrašeni mnogim ukrasima ogledavali u opkopima presićenim vodom. U njima plivali su labudovi zagledavajući se u hladovite stare drvorede. U polju talasalo se žito poput morske površine, po jarcima probili se crveni i modri cvijetovi, a u ogradama rastao je divlji hmelj i rascvateni slak. Uveče uzdigao bi se mjesec velik i okrugao. Sijeno složeno u plastove po sjenokošama mirisalo je osobito ugodno. Nikada se to ne može zaboraviti!

— Gle i divne kasne jeseni! — opazi djevojčica. Obzorje bilo je dvostruko više i mudrije; šuma obojala se divnim bojama rumeni, žutila i zelenila; lovački su psi tjerali divljač. Čitava jata divljih ptica letjela su kričući iznad uzvisina obraslim kupinom oko staroga kamenja. More bilo je tamno-modro, prekriveno bijelim jedrenjačama, a na njihovim provama sjedile su starice, djevojke i djeca i zrelo grožđe dnješila u velike posude. Mladići pjevali su pjesme, a starci pripovijedali priče o čarobnjacima i zlim dusima. O divna je, divna zima!

— Gle, eto ovdje prekrasne zime! — opazi djevojčica, a sve je drveće u taj čas prekrilo obilato srebroliko inje; poput kralja. Snijeg je škripao pod koracima kao da gaziš neprestano u novim čizmama. S obzorja padala je zvjezdica za zvjezdicom. Usred sobe kočilo se božično drvce osvijetljeno, a ispod njega bezbroj darova i dobre

volje. U seljačkoj sobici ozvanjala je violina, pa se uz vedar smijeh igralo orasima. I najsiromašnije dijete uzviknulo je: »Ipak, zima je divna!«

Uistinu bilo je divno! I dok je sve to djevojčica pokazivala dječaku neprestano je mirisala bazgovina i neprekidno je lepršala bijela zastava s crvenim križem, zastava pod kojom je stari pomorac iz predgrađa putovao svijetom. Dječak odraste do mladića i bilo mu je poći u svijet trbuhom za kruhom. U daleke, tople zemlje, gdje raste kava. Na oproštaju darova mu djevojčica bazgov cvat što ga je skinula sa svojih grudi. Dala mu je taj cvat da ga čuva uza se i on ga položi u molitvenik. I u tuđini kadgod bi otvorio molitvenik, uvijek je našao cvat na jednome istom mjestu i što ga je više i češće gledao cvat je postajao sve svježiji i svježiji. Pri tome je osjećao miris šuma svoje zemlje rođenja i jasno je između pojedinih latica gledao malu djevojku, u koje su bile tako mudre i bistre oči, i koja mu je uvijek šaputala: »Ovdje je divno i u proljeće, i ljeti, i jeseni i sred zime!« Tisuće raznih uspomena poput živih slika redalo se ispred njega u mislima.

U tome je prošlo mnogo godina i on postade starac. Sjedio je pored svoje starice žene ispod krošnje rascvaloga drva. Držalo se oboje za ruku, upravo kao djed i baka u predgrađu; što više, i njih je dvoje razgovaralo kako su govorili u predgrađu pomorac i njegova starica. Govorili su o zlatnome piru. Djevojčica mudrih očiju i s bazgovim cvatom u kosi sjedila je na drvetu, pozdravila oboje i rekla: »Danas je dan vašega zlatnog pira!« Potom je iz svoga vijenca izvadila dva cvijeta, poljubila ih, pa se oni ponajprije raspaše poput srebra, potom kao zlato, a kad padoše na glavu dvoje staraca ispod drveta, svaki se cvijet pretvori u zlatnu krunu. I starci su ličili kralju i

kraljici ispod mirišljivoga drveta, koje je posvema bilo nalik bazgovu drvetu. On je svojoj ženi pričao priču o bazgovoj majčici onako, kako je njemu drugi kazivahu dok je bio dječarac. Ona je plakala, a plakao je i on, jer je u priči bilo toga toliko i toliko mnogo što se posvema podudaralo s njihovim životom. I upravo to što ih je sjećalo njihova života najviše im se i sviđalo.

— Jest, tako je! — reče djevojčica s drveta. — Jedni me zovu bazgova majčica, drugi drijadom, dok mi je zapravo ime: uspomena. Ja sam ona te sjedim na drvetu koje neprekidno raste i raste. Ja mogu da se sjećam svake sitnice u prošlosti, ja mogu da pričam! Daj da vidim imadeš li još uvijek cvat bazgov u molitveniku.

I starac otvori molitvenik. U njem je uistinu bio bazgov cvat tako svjež kao da je nedavno otkinut s drveta i pohranjen u knjigu. Uspomena kimnu glavom i oboje staraca sa zlatnim krunama na glavi sejdilo je okupano crvenilom zalazećega sunca. Oboje staraca zatvori vjeđe i... priča se svršila.

Dječarac ležao je u krevetu ne razbirući je li sve to sanjao ili mu je ko sve to uistinu pričao. Samovar stajao je na stolu, ali kakvome drvu što je izbilo iz njega ni traga. I starac, koji je sve to pričao, upravo je taj čas izišao iz sobe. Jest, to je pričao on!

— Kako je sve to bilo divno! — reče dječarac. — Majko, ja sam bio u toplim krajevima!

— Vjerujem, sinko! — odgovori mati. — Jer, kad popiješ dvije šalice vrućega bazgovog čaja uistinu možeš stići u tople krajeve!

Majka brižljivo pokrije dječarca, kako se ne bi nahladio.

— Ti si slatko spavao, reče dječarcu, — dok sam se ja morala da prepirem sa starim pričalom, je li sve to istina ili priča!

— A gdje je bazgova majčica? — upita dječarac.

— U samovaru! — odgovori majka. — Neka tamo i ostane!

J E L A

U šumi rasla nježna jela. Na prisoju, gdje je imala mnogo sunca i svježega uzduha. Unaokolo nje uzrasli su visoko mnogi njeni srodnici: borovi i omorike. Nježna jela međutim nije marila ni za suncem, nije čeznula uzduha, što više, nije marila ni za seosku dječicu koja su prolazila pokraj nje čavrljajući i berući jagode i maline. Ona je samo željela da uzraste što prije visoka, visoka. Dječica su seoska počesto zalazila u šumu punim košaricama malina ili opet jagodama nataknutim i nanizanim na tanke slamčice.

Djeca bi znala sjesti upored nježne jele i primijetiti: »O, kako je samo malena!«, a upravo to je uvijek ljutilo nježnu jelu.

Naredne je godine već znatno u rastu otskočila, a godinu dana iza toga porasla je još daleko viša. Starost svake pojedine jele dade se lagano ocijeniti prema broju čvorova na njima.

— O, da sam samo tako visoka kao ostalo drveće! — uzdisala je mala jela, — onda bih mogla svoje grane pružati daleko oko sebe i vrškom svojim zagledati u daleki svijet! Ptice bi onda na mome granju gradile svoja gnijezda, a kad bi udario vjetar mogla bih se dostojanstveno klanjati poput sviju mojih ostalih drugarica!

I sunce je nije radovalo, ni ptice, ni ružičasti oblaci, koji su jutrom i uveče prolazili iznad nje. Međutim stigla je i prva zima. Snijeg je bliještav prekrio svu krajinu, a neki je zekonja često ulazio u šumu i onda veselo pre-

skočio malenu jelu. Jelu je to mnogo boljelo. No prođe i druga zima, stiže pače i treća, a do te je zime jela toliko porasla, da ju je zec trčući morao da zaobiđe. »O, rasti i samo rasti, pa ostarjeti, to je nešto najljepšega u svijetu!«, mislilo je naivno drvce.

U jesen ulazili su u šumu uvijek drvosječe i obarali nekoliko najvećih jela. Tako svake godine, a mlada jela, koja je osobito lijepo uzrasla, uvijek je drhtala, jer je podsječeno visoko i granato drveće jakim štropotom padalo na zemlju. Grane bi onda drvosječe otkresali od debla, pa od cijeloga drveta ostade najposlije samo gô, dugačak i vitak trupac. Niko više u njima ne bi prepoznao čas ranije još gizdavo drvo. Trupce bi onda drvosječe natovarili na kola i jaki bi ih konji izvezli iz šume.

Kud ih odvoze? Kakva ih čeka sudbina?

S proljeća kad bi doletjele laste i rode, pitala je jela: »Znadete li, kud ih odvedoše? Jeste li ih možda susreli?« No lastavice nijesu znale ništa da odgovore, ali roda se nešto zamislila, kimnula glavom i rekla: »Jest, ja držim da znam! Susrela sam mnogo brodova vraćajući se ovamo iz Egipta. Brodovi su bili krcati trupinama za koje pitaš? Bile su to same jele; poznala sam ih po mirisu. stotinu puta neka su pozdravljene, divne i kršne trupine!

— O, kad bih uskoro i ja toliko porasla da me prevezu preko mora! Kako izgleda najposlije i kakvo je more?

— Ah, to je teško da se opiše! — odgovori roda i odleti.

— Raduj se svojoj mladosti! — reče sunčana zraka. — Raduj se svome svježem uzrastu, svome se mlađahnom životu raduj!

Vjetar je cjelivao mladu jelu, rosa ju je osvježavala i kao plakala nad njom, no mlado drvo sve to nije razumjelo.

Ispred Božića opet drvosječe podsjecaju mlado crnogorično drveće koje je jedva doseglo starost naše mlade jele, koja je toliko čeznula za tim da se otkine što prije sa svoje zemlje rođenja. To mlado drveće, a potsjecali su uvijek najljepše, natovariše na kola zajedno s njihovim grančicama i izvezli ih iz šume.

— Kud ih voze? — pitala je malena jela. — Jedva dosegoše moju visinu, jedna je pače bila i daleko manja! Zašto im ne potkresaše grane? Kuda ih voze?

— To znademo mi! — živkali su vrapci. — Mi smo u gradu zavirivali kroz prozore u sobe. O, takve jele okite divnim ruhom i sjajem! Jedva se to može i zamisliti! Zavirkivali smo kroz prozor i vidjeli! Stoje usred tople sobe iskićene najljepšim nakitima, pozlaćenim jabukama, medenjacima, igračkama i bezbrojem svjećica.

— A onda? — upita jela i pri tome joj uzdrhtaše sve grane. — A onda? Šta onda?

— Hej, dalje nijesmo ništa vidjeli! A što vidjesmo ne da se lako zaboraviti!

— Jesam li i ja, Bog zna, određena za taj sjajni život? — kriknula je jela. — To je još ljepše, negoli putovati s onu stranu mora! Koliko me muči čežnja! Samo da uskoro dođe Božić! Gle, visoka sam i granata kao i one drugarice koje su predašnje godine izvezli odavle u grad. O, da sam već na kolima! Da sam u kojoj toploj sobi iskićena svim nakitima! A onda? Da, slijedi bezuvjetno nešto još ljepšega, nešto još boljega! Ali što? O, koliko patim, koliko čeznem, i sama ne znam, zašto?

— Meni se raduj! — rekoše joj uzduh i sunčano svijetlo. — Raduj se svojoj svježoj mladosti u slobodi!

No jelu sve to nije nimalo veselilo; ona je samo rasla i rasla. I ljeti i zimi vazda zelena, gotovo tamno zelena zadivljavala je svijet. Ljudi su pored nje zastajkivali i govorili: »Divno drvo!« A u oči Božića prvu posjekoše nju. Pala je na zemlju uzdahnuvši; osjetila je neku bol, pala je u nesvjesticu. Nije mogla u tome času ni da pomisli na kakvu sreću; nasuprot požalila je da ostavlja zemlju rođenja. Osjećala je u tome času da svojih drugarica, grmiće i cvijeće, što cvate svuda unaokolo nje, neće više nikada vidjeti, što više, možda ni ptičice! Uopće teško se dijelila sa svojom okolinom.

Drvo se ponovo pridiže svijesti kad ga zajedno s ostalim drvećem istovariše u jednome dvorištu, i kad je čula gdje neki čovjek reče: »Ovo je drvo prekrasno, hoću samo to drvo!«

Stigoše dvije sluge lijepo odjevene, i odniješe jelu u neku veliku, lijepu dvoranu. Svuda unaokolo zidovi su urešeni porodičnim slikama, a do velike zemljane peći

stoje kineske vaze na čijim poklopcima su izrađeni lavovi. I stolica za ljuljanje smještena je pokraj peći, svilene sofe, veliki stolovi pretrpani slikovnicama i igračkama koje su vrijedile teška novca. Jelu su utaknuli u veliki pijeskom napunjeni lonac, koji je bio sav obložen zelenom tkaninom i bio je smješten na velikome i širokom sagu. O, kako je jela drhtala! Što li će se dogoditi s njom? Uto dođoše sluškinje i počeše kititi jelu. Tanke mreže izrezuckane iz šarena i bojadisana papira raspredoše po jelinim granama i grančicama. Svaka je mreža bila iako tanana ispunjena šećerom. Ozlaćene jabuke, orasi visjeli su po granama kao da su na njima i procvali i dozreli. Preko stotinu crvenih, modrih i bijelih svjećica kočilo se između grančica. Lutke, vjerno nalike ljudima, a jela nije takva čuda nikada ranije vidjela, bile su sakrivene između granja, a na vrhu jele sjala se sjajna ozlaćena zvijezda. Divno, nezaboravljivo divno!

— Večeras, — rekoše svi, — večeras će sjati!

— O, mislila je jela, — da samo uskoro pristigne veče! Kad bi samo uskoro zapalili svijetla! A što će biti potom? Hoće li možda doći drveće iz šume da me vidi? Hoće li zaviriti kroz prozor vrapčići? Hoću li tako iskićena ovdje ostati i ljeti i zimi?

Jela bila je skromna, no opet mučile su je mnoge neizvjesnosti i mnoge čežnje. Najposlije upališe domaći i svijetla. Kakva li sjaja! Kakve li raskoši! Jela je čitava drhtala od uzbuđenja toliko, da je jedna svijećica dapače upalila zeleno sukno omotano oko lonca. Ugasili su uskoro plamen.

— Neka nas Gospod čuva! — vikale su sluškinje i užurbano gasile vatru.

Otada nije jela više smjela ni da dršće. Užasno! Bilo joj je tjeskobno. Izgubila je i posljednje što je u svijet

ponijela odlazeći s rođene grude. Sjaj je opoji posvema. U to se otvoriše oba krila vratiju i bezbroj djece utrča u dvoranu; sad će se na jelu oboriti! Stariji su dolazili mirnije. Djeca gotovo zanijemiše, no tek samo za čas, jer se potom prolomi dvoranom radostan dječji krik. Sva je dvorana odjekivala. Djeca su počela da vode kolo oko jele, a darove su stariji dijelili djeci redom.

— Što to rade? — mislila je jela. — Što ima da se dogodi?

Njena su svijetla gotovo posve izgorjela, pa ih redom i utrnjavali; potom dopustiše stariji djeci da opljačkaju drvo. A djeca se dadu divlje na posao; grane su samo pucale. Oborila bi djeca jelu, da nije zajedno sa zvijezdom na vrhu bila vezana uz strop.

Djeca su plesala zajedno s dobivenim igračkama svud unaokolo. Niko gotovo nije jele više ni pogledao do jedine stare služavke, koja je pristigla i zagledala se među granje. Dakako samo zato da vidi nije li možda gdjegod još ostala neopažena koja jabuka ili figa.

— Pričaj nam štogod, pričaj! — kliktala su djeca skupivši se unaokolo nekoga starog ali debelog čovjeka. On je sio upravo ispod jele. »I drvo može, — govorio je, — da iz moje ove priče crpe stanovite koristi! No pričaću vam samo jednu jedinu priču. Hoćete li onu o »Začaranoj kraljevni« ili možda onu o »Janku Raščupanku«?

Mišljenja se dječja podijeliše i pri tome nastade golema vika. Jedino je šutjela jela i razmišljavala: »Zar da ja pri tome ostanem upravo posve nezapažena?« Najposlije ona je do sada učinila sve što je mogla da učini.

A starac je pričao o »Janku Raščupanku«. Djeca su udaranjem dlana o dlan povlađivala pričalu i neprekidno molila: »Pričaj još! Pričaj još!« Htjela su, da im starac ispriča i priču »Začarana kraljevna«. Jela je stajala ni-

jema i zamišljena kako ptičice u šumi nikada o svemu tome nijesu pričale. A jela je sve, što je starac pričao, držala suštom istinom, jer joj se starac činio suviše pošten da bi mogao bilo što slagati. Pri tome podilazila je nova radost s pomisli da će narednoga dana ponovno osvanuti ispred djece sva iskićena, sva u svijetlu, zlatu i bogata voćem i igračkama.

— Sjutra više nikako neću drhtati! — mislila je. — Samo ću se radovati svojoj raskoši! Sjutra ću ponovo slušati priču o »Janku Raščupanku«, a možda i priču o »Začaranoj kraljevni.« I čitavu je noć drvo o svemu tome mnogo razmišljalo. Ujutro uđoše u dvoranu i sluge i sluškinje.

— Ha, eto, ponovo će me iskititi! — pomisli jela. Ali, jao, izniješe je iz dvorane, poniješe na tavan i smjestiše u jedan kut pun tame i mraka.

— Šta je to? — mislila je jela. — Što ću ovdje? Šta ću ovdje čuti? — i ona se osloni o zid, pa poče da razmišljava i razmišljava. — Imala je i dovoljno vremena, jer je tu mirovala i dane i noći. Niko se nije svraćao do nje, a kad napokon neko i dođe, došao je da smjesti neke velike ormare u kut, koji jelu posvema sakriše. Ostala je posve zaboravljena.

— Cin, cin! — zacinka neki maleni miš otrčavši do zaboravljene jele. Njemu je neposredno slijedila siva mišica. Oboje onjuškaše jelu i potom se zavukoše među njeno granje.

— Užasno je studeno! — opazi mišica. — Inače je ovdje sasvim dobro skrovište, zar ne, stara jelo?

— Nijesam ja stara! — odgovori jela. — Ima ih daleko starijih od mene!

— Otkuda si pala ovamo? — upita mišica. — I što nam znaš pripovijedati?

Ove dvije životinjice bile su neizmjerno radoznale.

— Pripovijedaj nam o najljepšim krajevima zemlje! Jesi li bila u njima? Jesi si bila u siranama i prodavaonicama suhomesnate robe, kud ulaziš suh, a izlaziš osobito ugojen!?

— Ne! — odgovori jela. — Ja sam živjela u šumi i o njoj vam mogu mnogo pripovijedati! U njoj sja sunce, u njoj pjevaju ptičice!

I jela je počela da pripovijeda o svojoj mladosti, a mišići slušahu je pažljivo, jer nikada ranije nijesu čuli takve pripovijesti.

— Haj, koliko li ti toga vidje! Sretna si! — opazi oboje miševa.

— Ja? — upita jela i poče razmišljavati i samo o svemu što je čas prije pripovijedala. — Da, bilo je dana kad sam uistinu bila sretna!

No potom je počela da pripovijeda o Badnjaku, kad se sva sjala u srebru i zlatu.

— O, — primijeti mišica, — koliko li si doživjela sreće, stara jelo!

— Nijesam ja stara! — uzvratila je jela. — Ta jedva me ove zime izvezoše iz šume. U najljepšim sam godinama, tek sam rastom zaostala!

— Kako ti divno pripovijedaš! — rekoše oboje mišica.

Iduće noći svratiše se ponovo jeli, ali ne sami. Povedoše sa sobom mnogo miševa; neka i oni čuju pripovijedanje stare jele. A jela, što je dulje i više pripovijedala, to se življe sjećala svoje rane prošlosti.

— Bila su to ipak lijepa vremena! — mislila je. — Mogu se ona i vratiti, mogu, mogu! Janko Raščupanko počinjao je različne budalaštine, pa je opet bio srećan u životu. Pri tome je pomislila na malenu bukvu, koja je svojevremeno rasla na prisoju nedaleko nje.

— Ko je taj Janko Raščupanko? — upita oboje mišića. Jela im je onda pripovijedala sve štogod je znala o malome ugursuzu. Maleni miševi slušali su je s toliko veselja da joj se popeše sve do vrha. Naredne noći pristiže daleko veći broj tih životinjica, a u nedjelju došetaše se pače i dva parcova. Međutim oni utvrdiše, da jelino pričanje nije nimalo zanimljivo, a to je miševe teško uvrijedilo.

— To je sve što umijete pripovijedati? — upitaše parcovi jelu.

— Zar sve? — uzvrati jela. — Tu sam priču slušala sama za jedne moje najsretnije večeri, no onda nijesam ni slutila koliko sam bila sretna!

— Strašno turobna povijest! Ne znate ništa pričati o slanini i salu? Nikakve priče o smočnicama?

— Ne! — odgovori jela.

— Najposlije odoše i mišići.

— Ah, kako li je bilo dražesno njihovo ševrdanje oko mene! — uzdisala je jela. — Ti živahni, žustri mišići slušali su što sam pričala! Međutim sve je svršeno! Uprkos tome ja se nadam da ću ponovo osvanuti u svome starom sjaju!

Ali kad? Jest, jednoga jutra dođoše ljudi da urede tavan. Otstraniše ormare i zagledaše uvenulu jelu. Dakako, pograbiše je i baciše je na stube, otkuda je neki sluga odnese u dvorište.

— Život dakle počinje iznova! — mislila je jela, jer je nakon duga vremena ponovo udisala svjež uzduh i uživala u sunčanome sjaju... Bila je u dvorištu. Sve se to tako iznenadno dogodilo, da drvo uopće nije znalo da prosudi, gdje je i što se s njime događa. Dvorište je bilo vezano uz vrt u kome je sve bilo u punome cvatu. Ruže

visjele su izvan niskih ograda; lipe su mirisale, a lastacive oblijetavale čitav okoliš.

— Kvivit, kvivit! eto stiže nam nevjestica! — cvrkutale su lastavice, no nijesu pri tome ni izdaleko pomišljale na jelu.

— O, ja ću dakle i dalje živjeti! — uzviknula je radosno jela i razgranila svoje grane daleko unaokolo, Nažalost sve je to njeno granje bilo osušeno i požućelo. Ležalo je suviše dugo neopaženo u jednome kutu na tavanu. Samo joj od svega nekadašnjega sjaja ostade na vrhu neka zvijezda izrezana od pozlaćena papira.

U dvorištu igralo se dvoje nevine dječice. Baš ono dvoje, što je u badnjoj noći tako radosno plesalo oko božićnjega drva. Jedno od ovo dvoje djece potrči napuštenoj jeli i otkine s nje zlaćanu zvijezdu.

— Gledaj, kakve li sjajne zvijezde na tako ništetnome drvetu! — reče, popne se na grane koje su gotovo pucale ispod njegovih čizama. A jela je gledala u duhu svu ljepotu svoje zemlje rođenja i uzdisala za tom zemljom, kad već nije mogla ostati nezapažena u svome mračnome zakutku na tavanu. Sjećala se svoje svježe mladosti u šumi, spominjala se nasmijane badnje noći u šumi, pa malih miševa koji su s toliko iskrena veselja slušali priču o »Janku Raščupanku«.

— Sve je svršeno! Sve je svršeno — uzdisala je uboga jela. — Kud sreće, da sam ostala na svome tlu rođenja! Svršeno je! Sve je svršeno!

I došao je sluga i sasjekao jelu u sitne komade. Sveže je u snop i upali ispod kotla. I uzdisala je jela izgarajući, a svaki joj uzdisaj bio nalik nekoj pucnjavi. Dotrčala su djeca, koja su se igrala u dvorištu, okupila se oko vatre i vikahu: »Paf, pif!« Međutim jela koja je uz pucketanje izgarala neprekidno je mislila na onaj ljetni dan i na onu

zimnju noć, što ju je proživjela u slobodi uz titranje sjajnih zvijezda. Mislila je i na badnje veče i na Janka Raščupanka, jedne jedine priče što ju je znala pripovijedati. U tome i sagori...

Dječaci se igrali u vrtu, a najmanji između njih nosio je na prsima zlatnu zvijezdu. Onu istu zvijezdu, kojom se ponosila jela one badnje večeri. Međutim sve je svršeno, a svršena je i ova priča. Svršeno je! Svršeno je! a to je najposlije sudbina svake priče.

STARA KUĆA

Na kraju ulice stajala je neka stara i prastara kuća. Bilo joj je preko tri stotine godina života. Sve se to odmah zapažalo na njenoj vanjštini i na svim ukrasima što se nanizaše po njenim stupovima i na njenome krovu. Zmajeve glave na uglovima kuće služile su tome da voda koja protiče žlijebovima ističe na zemlju upravo kroz njihovo ždrijelo.

Bila je to u toj ulici jedina stara kuća, jer sve ostale oko nje i daleko ispred nje bijahu same nove građevine. Imale su velike prozore, glatke zidove, dakle posve nešto zasebna po izgledu negoli je bila stara kuća.

— Koliko će još vremena ova nakaza stajati pored nas? — mislile su novogradnje. — Ta njeni izbojci toliko otskakivaju prema ulici da naši prozori uopće ne imaju vidika onamo iza ugla ulice. Stepenice njene toliko su široke kao da vode u carske palače, a visoke poput crkvenoga tornja. Vrata tolika kao da vode u grad, a na njima bakrena puceta. Što sve to znači?

Nasuprot stare kuće stajalo je također nekoliko novih građevina i one nijesu nikako drugačije mislile o staroj kući, negoli sve ostale njihove drugarice. No na jednoj od njih sjedio je dječak svježih, rumenih obraza, vedrih i svijetlih očiju. Njemu se stara kuća osobito dopadala. Osobito ljeti za pune mjesečine. I kad je promatrao zid s kojega se orunila žbuka, mogao je da prosjedi kraj prozora nepomično dugo vremena. On je u takovim časovima uvijek u svojim mislima izgrađivao najdivnije slike,

osobito samu ulicu i njen raniji izgled sa svim njenim vanjskim ukrasima. Gledao je vojnike s kacigama i kišne žlijebove kao zmajeve i gujavice. Vrlo čudnovata kuća. U njoj je stanovao i živio neki starac, koji je nosio kratke kožane hlače, kaput s velikim mjedenim pucetima i glavu pokrivenu vlasuljom. Svakoga je jutra dolazio k njemu neki stari sluga, koji mu je spremao stan i donosio potrebnu hranu. Inače je starac u kratkim kožanim hlačama bio potpuni samotar. Počesto je izlazio do prozora, a mali bi mu dječarac onda uvijek kimnuo na pozdrav glavom. Starac bi mu jednako pozdrav otpovratio i tako svezaše međusobno prijateljstvo iako nikada ni riječi nijesu izmijenili. To međutim nije bilo ni potrebno.

— Starac koji nam sučelice stanuje posve udobno živi, samo je tako neobično osamljen! — čuo je dječarac svoje roditelje.

I naredne nedjelje umota dječak neku stvarcu u papir, iziđe ispred kuće i kad je pored njega prolazio sluga koji je starcu redio stan, rekne mu dječak: »Čuj me! Hoćeš li ovaj zamotak odnijeti starcu koji stanuje u ovoj staroj kući? Ja imadem dva limena vojnika. Jednoga eto darivam starcu, neka mu bude, jer znam, da je neobično osamljen!«

Stari sluga pogleda dječaka posve zadovoljno, pokloni mu se i ponese limena vojnika u staru kuću. Čas poslije poruči starac neka bi ga dječak pohodio u njegovu stanu. Roditelji mu to dopustiše i tako je dječak ušao u staru kuću.

Mjedene glavice po ogradi stepenica svijetlile se daleko jače negoli inače; gotovo kao da su posebno baš zbog dječaka tako sjajno očišćene. Što više, činilo se da i drveni trubači, što stajahu nad vratima, zatrubiše u trube: »Traterata, eto k nama djeteta! Traterata!« I vrata se

potom otvoriše. Sve puno starih slika koje prikazivahu vitezove u oklopima i gospođe u svilenim haljinama. Oklopi zveckahu, a svilene haljine šuštahu. Iza toga slijedile su stube, koje su se čas podosta visoko dizale, pa se potom za kratko vrijeme spuštale. Vodile su na neku trošnu terasu koja je imala mnogo pukotina i rupa preraslih travom i lišćem, jer je čitava terasa, svi zidovi ove stare kuće pa i samo dvorište preraslo prebujalim zelenilom. Terasa je izgledala kao kakav vrt, jer su na njoj bili smješteni lonci s cvijećem. Lonci ličili su od česti ljudima s magarećim ustima, a cvijeće je iz njih raslo posvema svojevoljno. U jednome loncu rastao je na sve strane karanfilj prepun cvjetova i pupova.

— Uzduh nas miluje, sunašce ljubi i obećalo nam je da ćemo se do nedjelje rascvasti!, šaputali su pupoljci karanfilja.

Najposlije uđe dječak u sobu obloženu svinjećom kožom po kojoj je bilo naslikano cvijeće zlatnom bojom.

— Pozlate će nestati, svinjeća će koža ostati! — govore zidovi zirkajući na visoke naslonjače bogate rezbarijama i naslončima s obje strane. — Sjedni, dječače! nudili su dječaka naslonjači. — O, kako u meni nešto puca! Biće, dobiću kostobolju poput staroga ormara! Kostobolju hrptenice!«

Najposlije stiže dječak u sobu u kojoj je stanovao starac.

— Hvala Ti, moj mali prijatelju, za darovana limenog vojnika! — reče starac. Hvala ti što si me i pohodio!

— Hvala, hvala!« ili »krk, krk«, — oglasilo se također pokućstvo, a bilo je njime sve u sobi gotovo pretrpano. U sredini jednoga zida visjela je slika jedne lijepe gospođe, mlade i vesele, no odjevene posvema starinski. Bila je napudrane kose, a haljine joj ukočene. Ona jedina

dječaku ne rekne ni riječi, tek je blagim svojim pogledima s platna promatrala dječaka.

— Otkuda ti ova slika! — pitao je dječak starca.

— Kupih je od starinara tamo preko puta! — odgovori starac. — On imade toliko mnogo slika; nitko i ne mari za njih niti pita, jer ličnosti koje te slike prikazuju odavno su preselile u vječna naselja. Ovu sam gospođu u mojoj mladosti poznavao. Umrla je već prije pola stoljeća.

Ispod slike stajala je kitica povenula cvijeća. I ono je bilo valjda staro pola stoljeća; tako se bar moglo prema izgledu prosuditi. Njihalo stare velike ure ljuljalo se s lijeva na desno i obrnuto, a kazaljke micale se naprijed. U sobi svaka je stvarčica od časa do časa postajala starija, no kazaljke to nijesu zapažale.

— Moji kod kuće, — reče dječak, — govore da ste neobično osamljen!

— He, odgovori starac, — sve moje davne misli i sve ono što se budi u mojoj duši, dolazi mi u pohode. Meni je posvema dobro i lijepo!

Potom starac s police skine slikovnicu. U njoj bijahu narisane dugačke povorke ljudi, čudnovate kočije starinskoga oblika i različne druge starinske stvari. Vojnici, obrtnici, pa građani pod lepršavim zastavama. Krojači išli su pod zastavom na kojoj su bile narisane škare. Držali su ih prednjim šapama dva lava. Postolari koračali su pod barjakom na kome je bila naslikana čizma, pa orao s dvije glave, jer tako to kod ove vrste zanatlija mora da bude, kako bi mogli ustvrditi »to je jedan par!« Da, kakva li je to bila slikovnica!

Starac zatim uputi u pokrajnu sobu da donese dječaku ujušadi; jabuka i oraha. Zaista bilo je divno u ovoj staroj kući!

— Ja ne mogu više ovdje da izdržim! — u to reče limeni vojnik koji je stajao na starome ormaru. — Ubija me ova strašna samoća. Tko se naučio porodičnome životu nikako ne može ovdje izdržati! Dan je užasno dugočasan, a noć još dulja. Ovdje nije ni izdaleka kao preko kod tebe, gdje otac i majka tako zadovoljno razgovaraju i gdje ti i tvoja slatka braća toliko vedro galamite! Ne, ovdje je užasna samoća! Misliš li da ga tko cjeliva? Držiš li da kiti božićno drvce? Ništa od svega toga; samo još pogreb. Ja, eto, ne mogu više ovdje da izdržim!

— Ne uzimaj sve tako strašno! — odgovori mu dječak. — Meni je nasuprot ovdje sve tako lijepo i tako ugodno! Starinske misli sa svim onim što dočaravaju u duši, dolaze ovamo u pohode!

— Njih ja ne vidim! Ne poznajem! Ja više ne mogu ovdje izdržati.

— Moraš! — odgovori dječak.

Starac se upravo bio vratio iz pokrajnje sobe noseći i ujušad i jabuka i oraha. Dječak je začas zaboravio limena vojnika. Sretan i presretan vratio se dječak kući. Dani su prolazili, prolazile su sedmice, a prijateljstvo između dviju novih znanaca postajalo je sve srdačnije.

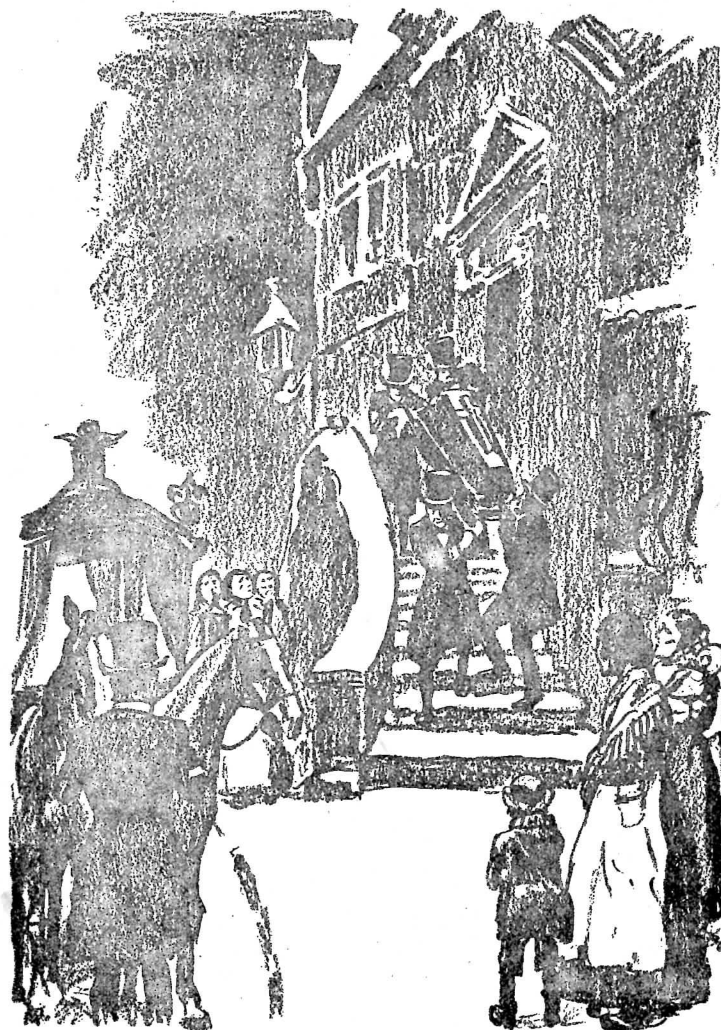
— Traterata! Evo dječaka! Traterata! — pozdravljali su maloga dječaka drveni trubači. Mačevi i željezne opreme vitezova zveckale su, a svilene haljine šuštale. Stara je svinjeća koža pričala, a stari naslonjači s kostoboljom u hrptenjači uzdisali su: »Au!« Upravo sve onako kao kad je dječak prvi puta pohodio starca.

— Ne mogu više da izdržim! — govorio je limeni vojnik. — Lice sam sav isplakao! Ovdje je tako tužno! Pusti, radije ću u rat i radije ću izgubiti i ruke i noge,

negoli dulje ostati ovdje! Kolike li promjene! Ja više nikako ne mogu izdržati! Sad shvaćam što nose sa sobom starinske misli! I mene moje pohodiše i vjeruj mi, nijesam voljan ovdje ostati dalje. Baciću se s ormara! Sve vas iz one kuće preko ulice gledam a mislim tako jasno, kao da sam uistinu uz vas. Bilo je opet nedjeljno jutro, znaš ti to dobro! Vi, djeca, digoste se od stola zapjevaste svoju molitvicu ko što ju pjevate svakoga jutra, sklopljenih ste ruku stajali a otac i majka jednako su bili puni svečanoga raspoloženja. I otvorila su se vrata, a dvogodišnja sestrica Marija, koja neprestano pleše čim začuje glazbu ili pjesmu, stupila je u sobu. I odmah je počela da pleše, no nikako nije mogla da se povede plešući za pjesmom, budući da je pjesma tekla suviše sporo. Kušala je na sve moguće načine, no sve uzalud! Vi ostali bili ste neobično ozbiljni. Doduše vi ste se u duši sestričinoj neprilici smijali; no ja se nijesam mogao uzdržati, pa se smijući sruših sa stola. Ozlijedio sam se toliko da mi se to i danas pozna. Međutim posve mi je pravo, čemu sam se smijao! Reci, pjevate li još uvijek nedjeljom? Pričaj mi štogod o maloj Mariji! A kako je mome drugu, onome drugom limenom vojniku? On mora da je sretan! No, ja više ne mogu dulje ostati ovdje!

— Ja sam te poklonio starcu, reče dječak, ti dakle ne možeš više odavle! Zar ti to ne razumiješ?

U to uniđe starac u sobu noseći škrinjicu punu različnih stvari: škatuljice za šminku, kutijice pune mirišljivih masti, stare velike i pozlaćene karte kakvih danas više ne ima! I velike su škrinje premećali, otvorili i klavir, pa starac čak i zasvira. Glasovi odjekivali su muklo. Pri tome je starac pjevucao neku pjesmicu.

— Da, to je bila njena pjesma! — rekne starac i pogleda sliku na zidu što ju je kupio kod staretinara. Oči mu zasjaše čudnim sjajem.

— Ja hoću u rat! Ja hoću u rat! — vikao je limeni vojnik što mu je grlo dalo i najposlije se srušio s ormara na pod.

Kud je nestao? starac je tražio, i dječak je tražio, no uzalud, jer vojniku nigdje traga ni glasa.

— Ja ću ga već naći! — rekne starac, no prevario se. Pod je imao pukotina, pa je limeni vojnik kroz jednu takvu pukotinu pao ravno u jednu otvorenu grabu.

Kad je dan svršavao, dječak se vrati kući. Otada su opet prolazile nedjelje i nedjelje. Prozori posve zamrznuti; dječak je morao hukati na stakla da učini nešto providna prostora kako bi mogao promatrati staru kuću. Ona je bila sva zatrpana snijegom, a na stubama nigdje ni traga ljudskom koraku. Kao da je u kući sve umrlo. I bilo je tako. Starac je umro.

Uveče stala su kola ispred vratiju; u njih su smjestili lijes, prevezli starca u selo i tu ga pokopali u porodičnu grobnicu. Nitko ga na posljednjem putu nije pratio, jer njegovi prijatelji pomrješe već daleko ranije njega. Samo je dječak bacio za lijesom poljubac kad je lijes prolazio pored njegove kuće.

Nekoliko dana kasnije u kući starčevoj bila je dražba. Dječarac je iza svoga prozora vidio kako su iz kuće raznosili stvari: stare vitezove, stare gospođe, čovječuljke čudna oblika, stolice i stare stolove; nešto ovamo, nešto opet onamo! Slika žene, što je visjela na sredini zida zapade ponovo staretinaru, pa je tu i ostala. Nitko više te žene nije poznavao, pa nitko nije ni pitao za sliku.

U proljeće razrušili su kuću. Ljudi su, naime, govorili da i nije za drugo. S ulice moglo se razgledati ravno u sobu obloženu svinjećom kožom. Stajala je gotovo pocijepana i visjela je u krpama po zidovima. Bršljan visio je zapušten oko porušenih greda. Najposlije stare kuće

posvema nestade, jer na njenome mjestu podigoše novu kuću. Imala je velike prozore, bijele i glatke zidove, a ispred kuće bio je lijepo uređen vrt. Po zidu iza vrta penjala se divlja loza, pa se po njoj igrali vrapci i živkali. O staroj kući nijesu pripovijedali, jer je uopće nijesu poznavali.

Godine su prolazile i dječak je dorastao do čovjeka. S mladom svojom ženom nastavao je upravo u kući ispred koje je bio uređen vrt. Jednoga dana dok je ona sadila neko cvijeće i pritisnula prstima zemlju, zajauknula je iznenadno. — Šta se dogodilo? — upitao ju je muž koji je do nje stajao.

Pomislite, bio je to limeni vojnik, onaj isti što se srušio sa starčeva ormara i kroz pukotinu pao u otvorenu grabu. Kad se rušila stara kuća zatrpali ga zemljom i tu je eto ležao godinama.

Mlada žena očisti limena vojnika najprije zelenim listom, a onda svojom maramom. Limenome vojniku kao da se povratila svijest.

— Daj da ga vidim! — nasmije se muž, pa zatrese glavom. — Jedva će to biti onaj moj vojnik, no kako bilo, on me sjeća doživljala iz moga djetinjstva! — I on stane ženi pripovijedati o starcu, o staroj kući, o limenom vojniku, što ga je darovao starcu, da mu prikrati samoću. A on je sve to toliko živahno pripovijedao kao da sve to još jedanput proživljuje. Mlada je žena zaplakala.

— Možda i jest, upravo to onaj vojnik! — reče ona. — Pohranićemo ga i često se sjećati svega što si mi sada pripovijedao! No grob starčev moraš mi pokazati!

— Ne mogu! — odgovori on. — Ne znam ni ja, ni itko drugi gdje počiva. Svi njegovi prijatelji pomrješe prije njega, nitko mu nije redio groba, a ja sam onda bio još dječarac.

— Kako je to strašno, biti ovako osamljen! — reče žena.

— Strašno je biti osamljen! — opazi i limeni vojnik. — No divno je kad te ne zaboravljaju.

— Divno! — netko poviče posve u blizini, no do limena vojnika nitko nije ništa čuo. Jedino limeni vojnik vidio je da je to jedna krpa svinjeće kože. Bila je bez ikakve pozlate; ličila je mokroj zemlji, no ona je i sada još govorila: — Pozlate će nestati, svinjeća će koža ostati!

Limeni vojnik nije tome vjerovao.

L A N

Lan je cvao nježnim modrim cvjetovima mekanim poput leptirovih krila. Sunce je ozlaćivalo lan, a oblaci umivali ga kišom koja mu je bila draga kako je djetetu drago kad ga majka umije i poljubi. Djeca potom postaju daleko ljepša, a tako je to bilo i s lanom.

— Ljudi govore da se lijepo razvijam! — reče lan — Porašću u vis, pa će od mene satkati divan komad lanena platna! O, koliko sam sretan! Valjda najsretniji u cijelome svijetu! Dobro mi je! Biće nešto iz mene! Kako me samo raduje sunce i kako me osvjetljuje i kako mi prijaju kiše! Neobično sam sretan, najsretniji!

— Svakako, svakako! — opazi plot. — Ti znaš što je svijet, no, što da ja reknem tako ostario? I plot stade pucketati i jadno, prejadno stenjati:

— Šnup, šnap, šnure,
baselure,
svakoj pjesmi ide kraj!

— Ne, nije upravo tako! — reče lan. — Sjutra će opet sjati sunce, kiša je korisna i ja mogu upravo da slušam kako rastem i osjećam kako cvatem! Ja sam najsretniji u svijetu!

No jednoga dana došli ljudi, iščupali lan zajedno s korijenjem iz zemlje. Boljelo je, no uzalud! Lan su namočili u vodu, kao da ga misle utopiti, a potom ga metnuli nad vatru kao da će ga sagorjeti! Užasno!

— I dobru je jednom svršetak! — rekne lan. — Valja sve proći, jer bez muke ne ima nauke!

Međutim iza zla dolazilo je i gore. Čupali su lan, sušili, grijali, lomili, grebenali; jadnik nije i sam znao što sve s njim rade! Najposlije napeše ga na vreteno i stadoše ga presti. Jedva je ostao čitav.

— I suviše sam bio sretan! — mislio je u svoj svojoj nevolji — čemu se tužiti odmah zbog zla koje te snađe kad imade toliko sjećanja na dobro!

Rekao je to u času kad ga položiše na razboj, pa od njega najposlije postade lijep i velik komad lanenoga platna. Svaka vlat lana, svekoliki lan postade jednim cjelovitim komadom platna.

— To je vanredno! Nikada tome ne bih mogao povjerovati! Ipak mi je sreća naklona! Kakvoga li ludog čavrljanja o svemu što je rekao plot:

— Šnup, šnap, šnure,
baselure!

Ne pjesmi nije kraj! Ona tek zapravo počinje! Divno! Ako sam nešto i stradao, za to je i nešto postalo iz mene! Najsrećniji sam u svijetu! Kako li sam samo jak, kako fin, bijel i dugačak! Posve nešto drugo nego da sam ostao jednostavna biljka, pa makar i u cvjetanju! Nitko te ne njeguje, a vode imadeš jedva onda kad kiši! Sad me služe! Svakoga me jutra sluškinja prekreće, a svake me večeri polijevaju. Gospođa svećenikova držala mi je pače govor. Rekla je da sam najljepši komad platna u cijeloj župi. Zaista, sretna li mene!

Malo poslije unijeće platno u kuću i počeše ga krojiti. Kako ga samo režu, paraju, kako probadaju iglom! Ništa ugodna, ali iz jednoga komada platna sašili su dvanaest komada košulja!

— Gle, sad tek postadoh nešto izvanredna! Dakle to je bilo moje pozvanje! Pravi blagoslov! Koristan sam svijetu, a to je zaista najveće zadovoljstvo! Od jednoga eto postade nas dvanaest komada! Pa opet svi smo mi jedno te isto, svi smo mi opet jedan tucet! Koliko li neograničene sreće!

Godine su prolazile i platno se istroši.

— Eh, ništa nije vječno! — reče svaka pojedina košulja. — Voljela bih da sam trajnija, ali što je nemoguće uzalud bi bilo i tražiti!

Razderaše dakle košulje u komadiće. Platno je mislilo da je svakome životu kraj, jer ga pocijepaše u sitne komade, namočiše i iskuhaše. I tako i ne sluteći postade od njega lijepi, fin i bijeli papir.

— Gle, to je iznenađenje! I to vanredno iznenađenje! — reče papir. — Postadoh daleko finiji negoli bijah ranije! Ispisaše me svega. To je ipak vanredna sreća!

Pisali su na njem najljepše pripovijesti, a ljudi su slušali te pripovijesti i postajali pametniji i bolji. Mnogo je dobra bilo ispisano na papiru.

— To je više, negoli sam mogao slutiti dok sam rastao kao cvijet u polju! Kako bih onda samo mogao bio i pomisliti da ću ljudima jedanput donijeti toliko veselja i toliko spoznaja! I sam još uvijek sve to ne mogu razumjeti! Ali tako je i nikako drukčije! Bog zna, ja sam ne učinih ništa do onoga što mogoh da učinim prema svojim snagama! Omiljeh ljudima i time se ponosim! Uvijek kad sam držao da je pjesma moja svršena, uvijek se gotovo popeh na više i dovinuh boljemu; bez sumnje proputovaću cijeli svijet kako bi se mudrošću ispisanom na meni koristili ljudi svega svijeta. Drukčje ne može da bude! To je jedina mogućnost! Ranije sam cvao

modrim cvjetovima, a svaki moj cvijet postao je, eto jedna uzvišena misao. Zaista sam najsrećniji u svijetu!

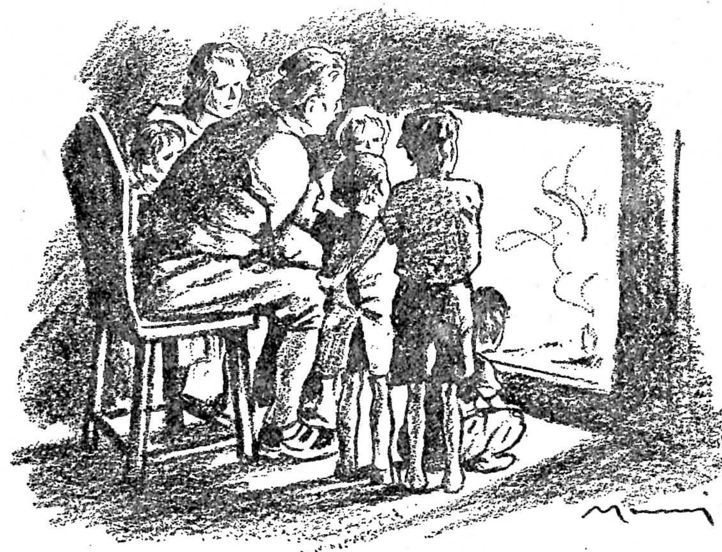
Međutim od putovanja ne bje ništa. Rukopis odniješe u štampariju, složiše, otštampaše i svezaše u jednu knjigu, u nekoliko stotina jednakih knjiga, jer se na taj način moglo daleko više koristiti ljudima, negoli da je jedan jedini rukopis svijetom putovao od čovjeka do čovjeka. Najposlije to ne bi bilo ni moguće, jer bi se daleko ranije sav izderao.

— To je najpametnije! — mislio je papir. — Gle, to mi i ne pade u pamet! Ostaću dakle kod kuće, čuvaće me i poštivati kako se poštuje djed. Ja sam onaj na kome se pisalo, riječi su bujale ispod pera po meni! Ja ću ostati, a knjige će lutati svijetom! Samo tako će po meni biti prave koristi, i ja sam zaista najsretniji čovjek u svijetu!

Ljudi papir rukopisa najposlije svežu u svježnjić i odlože ga. — Po dovršenome poslu, valja da se odmorim! — reče papir. — Posvema je i pravo da se malko priberem i da razmišljavam o svemu što ispisaše na meni! Sad mi je tek pravo jasno kako sam bogat sadržajem! Poznavati sama sebe najveća je krepost! Što mi je dakle još dosuđeno? Svakojako opet ću samo poći na više, svakojako samo koraknuti naprijed!

No jednoga dana izniješe sav papir, pobacaše ga na kup da ga spale, jer ga trgovci ne htjedoše kupiti da u njega umataju maslac i šećer. Sva djeca koja su stanovala u toj kući postavila su se unaokolo, htjela su vidjeti kako će planuti vatra, htjela su da vide one bezbrojne plamene iskrice što će začas zaostati u pepelu, pa onda jedna za drugom naglo utrnuti neobično brzo. Iskrice su djeca koja odlaze iz škole, a posljednja iskra koja će utrnuti, to je kao učitelj. On odilazi uvijek posljednji!

I sav je papir gorio. Aj, kako je samo planuo. — U, — samo je ciknuo i odjedanput od njega postade samo jedan golem plamen. Liznuo je u vis daleko jače negoli je ikada lan mogao da digne svoje modre cvjetove; sjao se kako se bijelo laneno platna nikada nije sjalo, sva ispisana pismena za čas postala su crvena, a onda se sve misli i sve riječi izgubiše u plamenu.

— Gle, upravo ću u nebo! K suncu! — reče plamen i bilo je kao da je te riječi tisuću grla izreklo u jedanput... I finija negoli plamen, ljudskom pogledu sasvim sakrivena malena bića, a bilo ih je jednako toliko koliko je bilo lanenih cvjetova u polju, lepršala su uzduhom. Bila su daleko laganija od plamena iz kojega se rodiše! I kad je sve utrnulo, a od papira ostao samo crni pepeo, ta malena bića zaplesala su još jedanput iznad njega i gdje se zaustaviše, tu i ostadoše. Bile su to sitne crvene iskrice.

— Djeca su izišla iz škole, a učitelj je izišao posljednji! — Bilo je sve upravo prava milota pogledati. Djeca iz kuće koja su stajala oko ugasnutog plamena i mrtvog pepela, pjevala su:

— Šnup, šnap, šnure,
baselure,
svakoj pjesmi ide kraj!

No malena, nevidljiva bića rekoše:

— Pjesma nije svršena! Od svega ovo je najveličanstvenije! Znam ja to, pa sam upravo zbog toga najsrećniji!

No djeca to nijesu ni čula, niti bi mogla razumjeti, pa i nije potrebno. Djeca najposlije ne moraju sve da znadu!

CAREVE NOVE HALJINE

Jednom pred mnogo godina živio je neki car, koji je nada sve volio lijepe nove haljine, tako da je izdao sav svoj novac samo da vazda hoda lijepo urešen. Za svoje vojnike, kazalište i izlete u prirodu mario je nešto samo zato, što je pri tome mogao pokazivati svoja odijela. Za svaki sat u danu imao je drugo odijelo, pa kako inače kažu o nekom kralju: — On je u krunskom vijeću! — govorili su uvijek o njemu: — On je u rušnici.

U velikom gradu gdje je prebivao, bilo je vrlo veselo i svakoga dana dolažahu mnogi stranci. Nekoga dana dođu u grad dva sljepara; izdavali su se za tkalce i govorili su, da umiju tkati najljepše sukno, što se zamisliti može. Ne samo da su boje i uzorak neobično lijepi, no haljine, što se od toga sukna sašiju, da imadu još divotnu vlastitost, da ih svi ljudi, koji su nesposobni za svoje zvanje ili su neobično glupi, ne mogu vidjeti.

— To bi bila divna odijela! — pomisli car. Kad bi ih obukao, mogao bih upoznati ko u mojem carstvu ne valja za svoje zvanje pa bih mogao razlikovati pametne od glupih. Da, to sukno ima se odmah satkati za me. — I on dade obojici sljepara unaprijed novaca, da uzmognu započeti svojim poslom.

Obojica postave odmah dva stalačka stana i ponašahu se kao da marljivo rade; no na svojim stancima nisu imali nikakav snutak. Drzovito su zahtijevali najfiniju svilu i najčišće zlato; sve su to spremali u svoje žepove i radili na praznim stanima do kasno u noć.

— Htio bih ipak da znam, koliko su napredovali sa svojim suknom, — pomisli car. No bilo mu je čudno u duši, kad je pomislio na to, da onaj, koji je glup ili nije sposoban za svoje zvanje, ne može vidjeti sukno. Bio je doduše uvjeren, da se sâm ne treba toga bojati, no volio je ipak, da prije pošalje onamo nekoga drugoga, da vidi, kako je. Svi ljudi u gradu znali su, kakve divotne vlastitosti mora imati sukno pa je svatko napeto htio da zna kako je njegov susjed glup i nesposoban.

— Poslaću moga staroga izvrsnoga ministra k tkalcima, — pomisli car. On može najbolje istražiti, kako izgleda to sukno. Vrlo je uman i nitko ne valja za njegovu službu kao on.

Dobri, stari ministar pođe dakle u dvoranu, u kojoj su oba sljepara radili na praznim stancima. — Očuvao me Bog, ja ne vidim upravo ništa! — pomisli stari ministar i raskolači oči. No zadržao je za se pa nije kazao da ništa ne vidi.

Oba sljepara pozovu ga da pristupi bliže i zapitaju, nije li ovo lijep uzorak i nema li divne boje. Pri tom pokazivahu na prazno mjesto, gdje bi tkanina morala biti i ubogi stari ministar naprezao je sve jače svoj vid, pa ipak nije mogao išto da vidi, jer na stanku ništa nije bilo. — Bože dragi, jesam li ja glup? — pomisli on. — Takvim se nikad nisam smatrao i to ne smije niko doznati. Ili možda zaista ne valjam za moju službu? Ne, to nikako ne ide da pripovijedam te ništa ne mogu vidjeti.

— Nuto, vi ne kažete upravo ništa! — primjeti jedan tkalac.

— O, kako je dražesno, sasvim divno! — kliknu stari ministar i pogleda kroz naočale. — Taj uzorak i te boje! Izvijestiću cara, da mi se sukno vanredno dobro sviđa.

— To nam je drago, — izjave oba sljepara i spomenu imenom lijepe boje i stanu tumačiti divni uzorak. Stari ministar pomno je slušao, da može caru sve ponoviti, a to i učini.

Sad su oba sljepara zahtijevala još više novaca, još više svile i zlata za sukno. Sve su to turili u svoje žepove, na stan nije došla a ma ni jedna nit, no marljivo su tobož dalje tkali na praznim krosnama.

Skoro zatim pošalje car opet jednoga valjanoga činovnika, da vidi kako napreduje tkanina te hoće li sukno skoro biti gotovo. Ovomu je bilo kao ministru, on je sve jače otvarao oči, no jer tu ništa nije bilo no prazan stan, nije ni on mogao ništa vidjeti.

— Nije li ovo lijep komad latka? — pitali su sljepari i pokazivali i tumačili mu lijep uzorak, kojeg uopće tu nije bilo.

— Glup nisam! — pomisli činovnik. — Da naposljetku nisam sposoban za svoje zvanje? To bi još ljepše bilo! No to ne smijem dopustiti da opaze. — Pa je zato hvalio latak što je bolje mogao, izrazivši svoju radost nad lijepim uzorkom i sjajnim bojama rječitim besjedama. — Doista, sukno će biti predražesno — izvijestio je caru.

I sve u gradu govorilo je samo o divnom suknu, što se tke za cara.

No sad se i samome caru prohtjelo da vidi sukno, dok je još na stanu. S čitavom svitom odabranih muževa, među kojima i oba zaslužna činovnika, koji su već prije ovdje bili, pođe car k obojici sljepara, koji su tek sada svom snagom tkali no bez snutka i poutka.

— Latak je veličanstven! — reknu oba zaslužna činovnika. Neka Vaše Veličanstvo samo pogleda kakav uzorak, kakve boje! — I pritom pokažu na prazan stan, jer su mislili, da drugi mogu nesumnjivo vidjeti tkaninu.

»Što je to?« pomisli car. Ja ne vidim upravo ništa! To je strašno! Jesam li glup? Nisam li sposoban za cara? To bi bilo najužasnije, što bi mi se moglo dogoditi. — Vrlo krasno! — progovori car glasno. — Latak ima naše previšnje priznanje. — I on zadovoljno kimne i promatraše prazan stan, jer nije htio da prizna, da ništa ne može vidjeti. Čitava njegova pratnja raskolači oči no ni kome od toga koristi. — Vrlo lijepo! — ponavljahu svi za carem i svjetovahu mu, da kod svečane smotre, što je imala skoro biti, obuče po prvi put nove haljine iz toga divnoga sukna. — Sukno je prekrasno, veličajno, divotno! — šaputalo se od usta do usta i svi su se izvanredno radovali lijepome prizoru. Car nadari oba sljepara velikim viteškim krstom i podijeli im naslov »carskih tkalaca«.

Čitavu noć u oči prijepodneva kad je imala biti svečana povorka, ostala su oba sljepara budna i za svoj posao napališe šesnaest svjetiljki. Svako je mogao promatrati, kako su revno zaposleni, da zgotove nove careve haljine. Činili su tako, kao da sukno režu sa stana, s velikim škarama mahali su po zraku, šivali s iglama bez konca i najzad reknu: — Tako, sad su haljine gotove.

Car dođe sam onamo sa svojim najotmenijim dvorjanicima i oba sljepara dignu ruke, kao da nešto drže i reknu: — Ovdje su hlače! Ovo je kaput! I evo ovdje je kabanica! Haljine su lake kao paučina, moglo bi se misliti, da ništa nemamo na tijelu, tako su lake. No to je baš lijepo u tome.

— Doista! — reknu dvorjanici, no ništa nisu mogli vidjeti, jer tu ništa nije bilo.

— Ne bi li sad Vaše Veličanstvo premilostivo izvoljelo odložiti svoje odijelo? — reknu sljepari. — Tada će nam

biti čast, da Vašemu Veličanstvu obučemo nove haljine i otpratimo Vaše Veličanstvo pred visoko zrcalo.

Car svuče svoje odijelo a sljepari se vrzahu, kao da caru oblače nove haljine i oviju ga oko struka i držahu se kao da nešto privezuju; to je imala biti povlaka. I car se okretao pred visokim zrcalom.

— Kako lijepo pristaju haljine! Kako se točno sljubljuju na tijelu! — kliknuše svi složno. -- Kakav uzorak, koli divne boje! To su divne haljine!

— Vani stoje nosači s prijestolnom nebnicom, što će se nositi nad Vašim Veličanstvom, — najavi vrhovni meštar ceremonija.

— Ja sam gotov, — progovori car. — Ne pristaju li li lijepo nove haljine? — I pritom se okrene još jednom pred ogledalom, da se čini te svoje novo državno odijelo promatra sa svih strana.

Komornici, određeni da nose povlaku, posegnuše rukama na tlo, kao da hvataju povlaku i držahu ruke pred sobom u zraku, jer ni zašto nisu htjeli pokazati, da ništa ne vide.

I tako je car kročio u svečanoj povorci pod lijepom prijestolnom nebnicom i svi ljudi na ulici i pod prozorima govorahu: — Kako su divotno lijepe careve nove haljine! Koli divnu povlaku ima na svojem odijelu! I kako sve lijepo pristaje! — Niko nije htio pokazati, da ništa ne vidi, jer bi inače drugi mislili, da ne valja za svoj posao ili je vanredno glup. Nikad još nije se koje carevo odijelo tako općenito sviđalo.

— No on nema ništa na sebi! — progovori neko malo dijete.

— Gospodine, čuj glas nevinosti! — proizusti otac djeteta i jedan prišapćivao drugomu, što je kazalo dijete:

— No on nema ništa na sebi, tamo je jedno dijete, koje kaže, da car nema ništa na sebi!

— On nema ništa na sebi! — zaviče naposljetku čitav puk jednim glasom. To je caru vrlo mučno bilo, jer je i sâm mislio, da ljudi imadu pravo, no predomisli se: — Sad moram povorku izdržati. — I on se samo još ponositije isprsi, a komornici nošahu povlaku koje nije ni bilo.

MALI MARKO I VELIKI MARKO

U nekom selu živjela su dva seljaka, koji su imali isto ime; obojica su se zvali Marko. No jedan od njih posjedovao je četiri konja, a drugi samo jednoga. Da jednoga razlikuju od drugoga, nazivali su onoga, koji je imao četiri konja velikim Markom, a onoga, u koga je bio samo jedan konj malim Markom. Sad da čujemo, što se je zbilo s obojicom, jer je to istinita pripovijest.

Čitav tjedan morao je mali Marko orati za velikoga i posuditi mu još svoga jedinoga konja. Zato mu je opet pomogao veliki Marko i posudio mu svoja četiri konja, no samo jedanput u tjednu, i to u nedjelju. Eh, kako je mali Marko pucketao sa svojim bičem nad sve petero konja, jer su oni toga jednoga dana bili kao njegovo vlasništvo. Sunce je tako divno sjalo, sva su zvona zvonjela, ljudi su bili u blagdanjim haljinama pa s molitvenicima išli u crkvu, da slušaju župnikovu propovijed, i prolazili su putem mimo maloga Marka, koji je orao sa pet konja. Ovaj se ćutio tako sretan, da je opet zapucketao bičem i viknuo:

— Hi! svi moji konji!

— To ne smiješ govoriti! — doviknu mu ljutito veliki Marko. — Tvoj je samo jedan konj.

No kad je opet neko prolazio putem u crkvu, zaboravio je mali Marko, da to ne smije kazati, već klikne opet veselo.

— Hi! svi moji konji!

— No sad si to doista moram zabraniti! — reče veliki Marko. — Budeš li još jednom to viknuo, udariću tvoga konja po čelu, da odmah pane mrtav. I onda mu je kraj.

— Neću sigurno još kad kazati, — obeća mali Marko. No kad su opet mimo prolazili ljudi, pa mu kimnuli: »dobar dan!« razveselio se je opet i pomislio, da je vrlo lijepo vidjeti, kako on ore svoju njivu sa pet konja, pa opet zapucketa bičem i klikne:

— Hi! svi moji konji!

— Daću ti ja govoriti »hi!« — progovori veliki Marko, pograbi kolac i udari jedinoga konja maloga Marka po čelu, da je konj pao i parnuo.

— Ah, sad nemam više ni jednoga konja! — reče mali Marko i zaplače. Zatim skine s konja kožu, osuši ju na vjetru, strpa u vreću, koju natovari na pleća i zaputi se u grad, da proda konjsku kožu.

Dalek mu je bio put i vodio ga kroz veliku, mračnu šumu i k tome ga još zateklo užasno nevrijeme. Zalutao je i prije no što je našao pravi put, nadošla je večer i bilo je tako kasno, da niti je mogao stići u grad niti se vratiti kući prije noći.

Na putu je bio oveći seoski posjed. Kapci su bili zatvoreni, no svijetlo je prodiralo kroz pukotine. — Ovdje će me sigurno zadržati preko noći, — pomisli mali Marko, pristupi bliže i pokuca.

Seljakinja otvori, no kad je čula, što on želi, kaza mu neka ide svojim putom. Njezin muž da nije kod kuće, a u njegovoj otsutnosti ne pušta nikakvoga stranca u kuću.

— No, tad moram vani prenoćiti, — reče mali Marko i seljakinja mu zatvori vrata pred nosom.

Posve u blizini stajao je veliki štagalj a između njega i kuće mala suša s plosnim krovom od slame.

— Tu gore mogu ležati, — reče mali Marko, ugledavši krov. — To je divna postelja. Roda sigurno neće sljeteti dolje i ujesti me za nogu. — Jer na kućnom krovu stajala je živa roda, koja je ondje savila svoje gnijezdo.

Sad se mali Marko popne na sušu i obazre se, gdje bi bilo najudobnije mjesto. Drveni kapci na prozorima kuće nisu se gore dali posve dobro zatvoriti pa je kroz pukotinu mogao vidjeti u sobu.

U sobi je bio prostrt veliki stol, a na stolu pečenje, vino i riba. Za stolom je sjedjela samo seljakinja i crkovnjak i ona mu je natakala, dok je on s viljuškom posizao za ribom, jer to je bilo njegovo omiljeno jelo.

— Kad bih ja mogao dobiti štogod od toga! — pomisli mali Marko i spusti glavu skroz do prozora. Ej, kako je sad ugledao slastan kolač još! To je gozba!

Sad začuje, kako neko cestom pristupa kući; bio je to seljak, koji se vraćao doma.

Seljak je inače bio vrlo dobar čovjek, samo crkvenjaka nije mogao vidjeti; sreo li je kojega, odmah se je razljutio. Zato je crkvenjak došao u posjete k ženi, kad je doznao, da njezinoga muža nema kod kuće i dobra žena podvorila ga je s najboljim što je imala. No kad su čuli, da se muž vraća kući, prestraše se i žena reče crkvenjaku, neka se sakrije u veliku škrinju, što je stajala prazna u kutu. On to i učini, jer je znao, da seljak ne može živoga crkvenjaka ni vidjeti. Žena brzo sakrije sve jelo i vino u pečenjarku, jer da je muž vidio, što je sve bilo na stolu, sigurno bi pitao, što to ima da znači.

— Oh, oh! — zajeca mali Marko na krovu, kad je vidio kako je dobro jelo nestalo.

*

— Je li tko tu? — upita seljak i pogleda gore na maloga Marka. — Zašto ležiš tu gore. Ta siđi dolje pa uđi u kuću.

Sad mu mali Marko ispripovjedi, da je zalutao i zamoli, bili mogao prenoćiti.

— Sigurno, — reče seljak. — No sad moramo prije nešto jesti.

Žena pozdravi obojicu vrlo prijazno, prostre sto i donese veliku zdjelu kaše. Seljak je bio gladan i jeo je s velikim tekom, no mali Marko morao je misliti na pečenje, na ribu i slastan kolač što je sve, kako zna, skriveno u pečenjarci.

Pod noge je stavio vreću s konjskom kožom, s kojom je pošao od kuće, da ju proda u gradu. Kaša mu baš nije išla u tek i zato stupi nogom na svoju vreću, da je suha koža glasno zaškripala.

— Pst! — progovori mali Marko svojoj vreći, no u isti trenutak stane još odlučnije na vreću, da je koža još glasnije zaškripala.

— Što to imaš u vreći? — upita seljak.

— Oh, samo jednoga čarobnjaka, — odgovori mali Marko. — On kaže, neka ne jedemo kašu, jer da je dočarao u pečenjarku puno pečenja, ribe i kolača.

— Što li mi ti ne kažeš! — klikne seljak i žurno otvori pečenjarku, u kojoj ugleda sve one tečne jestvine, što ih je tu sakrila njegova žena. No mislio je, da im je sve to dočarao čarobnjak u vreći. Žena se ne usudi ni riječ prozboriti, već odmah iznese jelo i obojica stanu sad jesti ribu, pečenje i kolače. Odmah zatim stupi mali Marko opet na vreću, da je koža zaškripala.

— Što kaže sada? — upita seljak.

— Kaže, da nam je dočarao još i tri boce vina, koje su također u pečenjarci, — odvrati mali Marko.

Sad je seljakinja morala izvaditi i vino, koje je bila sakrila, i seljak je pio i razveselio se. Takvoga čarobnjaka, kakvoga je mali Marko imao u vreći, htio bi on pošto poto imati.

— Može li đavla dozvati? — upita seljak. — Sad bih ga želio vidjeti.

— O da, — odgovori mali Marko. — Moj čarobnjak može sve, što od njega tražim. Nije li tako? — upita on i pritisne nogom vreću. — Čujte, on kaže da! No đavo izgleda odvratno i rađe da ga ne zovnemo.

— O ja se ne bojim. Kako li on to izgleda?

— Dođe li sada, pokazat će se potpuno u spodobi crkvenjaka.

— Uh! — protisne seljak. — To je svakako vrlo ružno. Moraš naime znati, da crkvenjaka ne mogu živa vidjeti. No ne smeta, znam da je đavo, pa ću ga valjda laglje podnijeti. Sad sam upravo srčan. No ne smije mi se previše primaći.

— Popitat ću najprije moga čarobnjaka, — reče mali Marko, pritisne nogom vreću i osluhne.

— Što kaže?

— Kaže, otvorite samo škrinju, štono stoji eno u kutu, pa ćete vidjeti tamo đavola gdje čuči. No poklopac morate čvrsto držati, da vam đavo ne pobjegne.

— Ded, pomozi mi držati poklopac, — reče seljak i pokroči k škrinji, u koju je njegova žena sakrila pravoga crkvenjaka. Ovaj se je skutrio u škrinji i bojao se.

Seljak pripodigne malo poklopac i naviri kroz pukotinu. — Uh! — vikne i skoči užasnut natrag. — Da, vidio sam ga, izgleda sasvim kao naš crkvenjak. To je strašno bilo!

Poslije takvoga straha morali su obojica još malo piti i pili su dalje do kasno u noć.

— Toga čarobnjaka moraš mi prodati, — reče seljak. — Možeš za njega zahtijevati što hoćeš. Dat ću ti za nj odmah vagan novaca.

— Ne, to ne mogu, — reče mali Marko. — Ta promislite samo, od kolike mi je koristi čarobnjak.

— No ja bih ga svakako htio imati, — prihvati seljak i ne prestade moljakati i prosjačiti.

— Dobro, — reče najzad mali Marko. — Tako ste bio prijazan, da me preko noći ukonačite, pa neka bude. Dobićete čarobnjaka za vagan novca, no mjera mora biti do vrha puna.

— To ćeš dobiti, — rekne seljak. — No onu škrinju moraš ponijeti sa sobom, neću više ni jedan sat da mi je u kući. Tko bi znao ne sjedi li još i sad u njoj.

Mali Marko dade seljaku vreću sa suvom konjskom kožom i dobije zato pun vagan novaca. Seljak mu pokloni povrh toga velika kolica, na kojima je mogao odvesti i škrinju.

— Zbogom, — reče mali Marko i odvuče na kolicima svoj novac i škrinju, u kojoj je još uvijek sjedio crkvenjak.

S druge strane šume tekla je velika duboka rijeka, koja je tako derala, da se u njoj jedva moglo plivati proti struji. Preko rijeke bio je sagrađen lijep novi most, pa kad je mali Marko stigao u sredinu mosta, stane i progovori dosta glasno, da je mogao čuti i crkvenjak u škrinji.

— Zašto da tu prokletu škrinju dalje vučem? Teška je, kao da je puna kamenja. Neću da ju dalje vučem i bacit ću ju u vodu. Otpliva li tad k meni do kuće, dobro, ne otpliva li, neće baš škoditi.

— Oh ne, ne čini to! — klikne crkvenjak iz škrinje. — Pusti prije mene napolje!

— Uh! — cikne mali Marko, kao da se je ustrašio. — On još sjedi unutri! Moram brzo baciti škrinju u vodu, da se utopi!

— Oh, ne, oh, ne! — viknu crkvenjak. — Dat ću ti pun vagan novaca, ako me pustiš!

— To je drugo, — reče mali Marko i otvori škrinju. Brzo izađe crkvenjak iz škrinje, gurne praznu škrinju u vodu i pođe kući, gdje dade malomu Marku pun vagan novaca. Jedan je vagan već imao od seljaka, pa je sad imao puna kolica novaca.

— Gle, gle, konj mi je upravo sjajno plaćen, — progovori u sebi, kad je opet bio u svojoj kućici, pa saspe sav novac u jednu rpu usred sobe na pod. To će ljutiti velikoga Marka, kad dozna kako sam se obogatio po mojem konju! No neću mu to baš posve točno kazati.

Sad pošalje jednoga dječaka k velikomu Marku, da mu posudi mjeru od vagana.

— Što li će s njom? — pomisli veliki Marko i naliči malo pakline na dno, da ostane nešto od onoga, što će se mjeriti, i zbilo se je, jer kad je mjeru natrag dobio, priiljepila se o dno tri nova komada srebrnoga novca.

— Što je to! — rekne veliki Marko i požuri se odmah prijeko k malomu Marku. — Otkud tebi toliki novci?

— Oh, to sam dobio za kožu moga konja, prodao sam ju sinoć.

— To je dobro plaćeno, — reče veliki Marko, vrati se brzo kući, pograbi sjekiru i poubija udarcima u čelo svoja četiri konja, svuče im kože i odveze ih u grad.

— Kože, kože! Tko će da kupi kože? — vikao je po svim ulicama. Sletili se čižmari i kožari i pitali, što stoje kože.

— Svaka vagan novaca, — reče im Marko veliki.

— Ti si sigurno lud! — doviknu mu. — Misliš li, da mi imamo novaca na vagane?

— Kože, kože! Tko će da kupi kože? — vikao je opet i na svako pitanje, što stoje kože, odgovarao je: — Svaka vagan novaca.

— On nam se ruga, — kliknuše svi, i čizmari pograbe svoje remenje i kožari svoje zapregače, pa udare nemilosrdno po velikom Marku.

— Kože, kože! — oponašahu ga. — Tvoju ćemo kožu ustrojiti, da pozeleni i pomodri. Napolje s njim iz grada! — vikali su. I veliki Marko morao je bježati, što ga noge nose; tako temeljito nije za svega svoga života bio premlaćen.

— To ću malomu Marku odmazditi, zato ću ga ubiti! — reče, kad je opet bio kod kuće.

Uto je malome Marku umrla baka koja je kod njega prebivala. Bila je doduše uvijek zla i ljuta na njega, no njezina ga smrt jako rastužila, pak položi mrtvu baku u svoju toplu postelju, da vidi, ne bi li ju time opet povratio u život. Neka čitavu noć ostane u toplom krevetu; sam pako sjedne na jedan stolac u kutu i tu bi da prenoći; to je već i prije činio.

Kad je u noći tako sjedio, otvore se ujedared vrata i veliki Marko uđe u sobu sa sjekirom u ruci. Znao je točno, gdje stoji postelja maloga Marka, pođe ravno do nje i udari mrtvu baku u čelo misleći da je to mali Marko.

— Tako, sad me više ne ćeš varati, — rekne i otiđe kući.

— To mi je zao čovjek! — reče mali Marko. — Htio je mene da ubije i prava je sreća po moju staru baku, što je već mrtva, jer bi ju inače bio ubio.

Sad obuče mrtvoj baci njezine blagdanje haljine, posudi od susjeda jednoga konja, upregne ga u kola, postavi

baku na stražnje sjedalo, da za vožnje ne pane i odveze se s njom kroz šumu. Kad je sunce granulo, stigli su do jedne velike krčme; mali Marko zaustavi se tu i uđe u krčmu, da nešto založi.

Krčmar je bio jako, jako bogat i čovjek predobra srca. No bio je vrlo nagao, kao da u tijelu ima sam papar i duvan.

— Dobro jutro! — reče malomu Marku. — Ti si danas svojski uranio.

— Da, — odvrati mali Marko. — Idem s mojom staricom bakom u grad. Ona sjedi vani na kolima i nemogu ju nagovoriti, da sa mnom uđe u sobu. Budite tako dobri, pa joj odnesite napolje čašu piva, no morate joj jako glasno govoriti, jer više ne čuje dobro.

— Dobro, učinit ću tako, — progovori krčmar, natoči veliku čašu piva i ponese ju mrtvoj baki, koja je uspravno sjedjela u kolima.

— Ovo vam unuk šalje čašu piva, — reče krčmar, no mrtva žena ne odgovori ni riječi, već je samo mirno tu sjedjela.

— Ne čujete li? — vikne krčmar što je mogao glasnije. — Evo vam vaš unuk šalje čašu piva!

Još jednom ponovi on te riječi, pa još jednom. No jer se uvijek još nije maknula, razljuti se i baci joj čašu u glavu, da joj je pivo poteklo niz nos i ona se srušila, jer je bila samo naslonjena nipošto privezana.

— Što je to! — viknu mali Marko, potrči od vratiju i pograbi krčmara za prsa. — Ti si ubio moju baku! Gleđ, koliku ranu ima na čelu.

— O kakva nesreća! — zajada krčmar, lamajući rukama. — Tomu je kriva moja naglost! Dragi, mili, mali Marko, dat ću ti čitav vagan novaca i tvoju baku poko-

pati, kao da je moja vlastita, budeš li šutio, inače odrubit će mi glavu, a to je tako neugodno.

Tako je mali Marko dobio opet vagan novaca, a krčmar dade sahraniti njegovu baku, kako bi sahranio svoju vlastitu.

Kad se je vratio kući s toliko novaca, poslao je odmah jednoga dječaka preko k velikomu Marku, da mu posudi vaganskku mjeru.

— Što je opet to? — rekne veliki Marko. Ta ja sam ga ubio. Moram ipak sam prigledati.

— Otkuda ti sav taj novac? — upita, raskolačiv čestito oči, kad je vidio, koliko se novca međutim nakupilo.

— Ti si ubio moju baku, a ne mene, — rekne mali Marko. — Prodao sam ju i dobio vagan novaca.

— To znači dobro prodati! — progovori veliki Marko, odjuri kući, uzme sjekiru i ubije svoju staru baku, položi ju u kola i odveze se s njom u grad pred ljekarnu i tu zapita, hoće li kupiti jedan lješ.

— Tko je to, otkuda vama lješ? — upita ljekarnik.

— To je moja baka, — odvrat veliki Marko. — Ubio sam ju i hoću da ju prodam za vagan novaca.

— Očuvao nas Bog! — odvrati ljekarnik. — Vi govorite proti sebi. Čuvajte se takvoga govora, mogao bi vas stajati glave. — I sad ljekarnik izreče nadgrobno slovo velikomu Marku i kaza mu otvoreno, kakvo je to užasno zločinstvo počinio, kako je opak čovjek, kojega bi trebalo strogo kazniti. Veliki Marko prestraši se tako, da je skokom jurnuo iz ljekarne, skočio u kola, udario po konjima i brzo se odvezao kući. Ljekarnik i svi drugi ljudi mislili su, da je poludio i pustili su ga da se odveze kud mu drago.

— To ću ti naplatiti! — reče veliki Marko, kad se opet našao na cesti. — Da, da, mali Marko, to ću ti naplatiti!

I čim je došao kući, uzme najveću vreću, što ju je mogao naći, otiđe preko k malomu Marku i reče mu:

— Sad si me dva puta nasamario. Prvi put sam poubijao moje konje, a sad sam usmrtio moju staru baku. Sve to je tvoja krivnja, no više me nećeš vući za nos. — I on uhvati maloga Marka oko pasa, turi ga u vreću, natovari na leđa i dovikne mu: — Sad idem da te utopim!

Do rijeke je bilo daleko, a mali Marko nije bio upravo lako breme. Put je vodio uz crkvu, orgulje su svirale i ljudi su lijepo i svečano pjevali. Sad veliki Marko skine vreću i položi ju sasvim blizu crkvenih vratâ, jer je pomislio, da neće biti zgorega, uđe li u crkvu i posluša pjevanje prije no što će sa svojim bremenom dalje. Mali Marko ne može mu pobjeći, a svi drugi ljudi su u crkvi. Uđe dakle i on.

— Oh! Oh! — uzdisao je mali Marko u vreći. Okretao se i vrpoljio, ali nikako nije mogao dokučiti vrpcu s kojom je vreća svezana bila. U to prođe mimo stari pastir sa snježno bijelom kosom i dugim štapom u ruci. Gonio je ispred sebe stado krava i volova, i životinje nasrnu na vreću i stanu ju prebacivati.

— Oh, oh! zastenje mali Marko opet. — Još sam tako mlad i morao bih već u nebo.

— A ja ubogi čovjek tako sam star i još ne mogu u nebo, — progovori pastir.

— Odveži vreću i uđi u nju mjesto mene i odmah ćeš biti u nebeskom carstvu, — dovikne mu mali Marko.

— Ništa rađe no to, — prihvati pastir, oslobodi maloga Marka, koji odmah skoči iz vreće.

— Sad moraš čuvati stado! — kaza mu starac i uđe u vreću, koju mali Marko sveže prije, no što je krenuo dalje sa stadom.

Skoro zatim izađe iz crkve veliki Marko i natovari vreću odmah na leđa. Zaista, učinilo mu se, da je vreća mnogo laglja, jer je stari pastir bio malo ne jedanput lagljі od maloga Marka. — Kako je postao lahak, — pomisli. — To je od toga, što sam počinuo, slušajući pjevanje u crkvi. — Tad pođe do velike duboke rijeke, baci vreću sa starim pastirom u vodu i dovikne mu, jer je držao, da je u vreći mali Marko: — Sad me više nećeš za nos vući!

Zatim krene kući, no došavši do raskršća sretne maloga Marka, koji je tjerao pred sobom stado blaga.

— Ta što je opet to? — rekne veliki Marko. — Tebe sam eto čas prije utopio.

— Doista, — odvrati mali Marko. — Jedva pred pol sata bacio si me u rijeku.

— No otkuda čitavo to divno stado? — upita veliki Marko.

— To je morsko blago, — odvrati mali Marko. Ispripovjedit ću ti čitavu stvar i ujedno ti se zahvaliti, što si me utopio, jer sad sam se podigao, jako sam bogat čovjek, to ti mogu da kažem. — U vreći me hvatao strah i vjetar mi zviždao oko ušiju, kad si me s mosta sunovratio u studenu vodu. Odmah sam potonuo na dno, no nisam tvrdo pao, jer tamo raste najfinija, najmekša trava. U tu sam travu pao i odmah bje razvezana vreća, a najljepša djevojka u sniježno bijelim haljinama i sa zelenim vijencem u vlažnim kosama pograbi me za ruku i reče: — Dobar dan, mali Marko. Evo ti najprije nekoliko krava i volova. Jednu milju dalje gore stoji još jedno čitavo stado, koje ti također poklanjam. — Sad opazim, da je rijeka široka cesta za vodeni puk. Dolje po dnu voze se od mora daleko u zemlju čak tamo gdje rijeka

svršava. Bilo je tu dolje vanredno dražesno sa mnogo cvijeća i svježe trave, a ribe su plivale vodom i šmigale uz uha, kao ovdje gore ptice zrakom. No kakvi su to lijepi ljudi dolje i kako krasno stado pase po svim grabama i živicama!

— No zašto si tako brzo opet došao gore k nama? — upita veliki Marko. — To ja ne bih učinio, kad je dolje tako lijepo i dražesno.

— To je upravo lukavo od mene, — odgovori mali Marko. — Ta valjda si čuo, da je morska djevojka kazala: milju dalje gore na cesti — a cestom je mislila rijeku, jer ona ne može iz vode — stoji još jedno stado goveda za me. No ja znadem, kako se rijeka ovuda krivuda, sad na ovu sad na onu stranu. To je veliki obilaz, pa se znatno skraćuje, izađe li se gore na suvo pa poprijeko opet krene do rijeke. Time uštedim najmanje pol milje te mnogo brže stignem do moga stada.

— Ti sretniče! — klikne veliki Marko. Što misliš, da li bih i ja mogao dobiti morsko stado, kad bih došao na dno rijeke?

— Zašto ne? — odvrati mali Marko. — No ja te ne mogu nositi u vreći do rijeke, pretežak si mi. No ako hoćeš sam poći do rijeke i ondje ući u vreću, bacit ću te s najvećim veseljem u vodu.

— Vrlo sam ti zahvalan, — rekne veliki Marko. — No kažem ti, ne dobijem li morsko stado, izbiću te na mrtvo ime!

— Nemoj samo tako strašno, — odvrati mali Marko i oba pođu k rijeci. Kad je stado, koje je bilo žedno, ugledalo rijeku, stane naglo juriti na vodu, da se napoji.

— Gledaj, kako životinje trče! — reče mali Marko. — Htjele bi opet stići na dno.

— Pomozi ti najprije meni, inače ću te prolupati, — progovori veliki Marko. Zatim se uvuče u veliku vreću, koja je ležala na rptu jedne životinje. — Metni i jedan kamen sa mnom u vreću, jer se bojim, da inače ne potonem, — reče još veliki Marko.

— To nije potrebno, — kaza mali Marko, no iz opreznosti stavi ipak ovelik kamen u vreću, sveže ju, zatim ju gurne nogom i pljusk, ležao je veliki Marko u vodi te potonuo na dno.

— Bojim se, da u rijeci neće naći morsko stado, — rekne mali Marko i potjera svoje stado kući.

NEUČTIV DJEČAK

Bio je nekoč stari pjesnik, uistinu dobar stari pjesnik. Neke večeri, kad je sjedio kod kuće, diglo se napolju strašno nevrijeme; kiša je lijevala kao iz kabla, no pjesnik je sjedio mirno i toplo do svoje glinene peći, u kojoj je vatra plamsala i pekle se jabuke.

— Ni jedna nit neće ostati suva na bijednima, koji su sad vani! — reče, jer je bio dobroćudan pjesnik.

— Otvori mi! Studeno mi je i tako sam prokisnuo, — viknulo ujedared vani neko malo dijete. Plakalo je i kucalo na vrata, dok je dažd pljuštio, a bura stresala prozorima.

— Ubogo stvorenje! — progovori stari pjesnik i ustade da otvori vrata. Tu je stajao mali dječak; bio je posve nag i voda mu se cijedila s dugačke plave kose. Drhtao je od studeni; da nije unišao u kuću bio bi uginuo u strašnom nevremenu.

— Ubogi mališu! — reče stari pjesnik i uzme ga za ruku. — Dođi samo k meni, ja ću te već ogrijati! Dobićeš vina i jabuku, jer si divan dječak.

A to je i bio. Dva su mu oka kao jasne zvijezde, pa iako mu je voda tekla s plave kose, bila mu je kosa ipak milovidno kovrčava. Izgledao je kao mali anđeo, no bio je modar od studeni i drhtio čitavim tijelom. U ruci je držao sjajan lûk, no dažd ga posve pokvario; boje lijepih strjelica sasvim se rasplinule od vlage.

Stari pjesnik sjedne opet do peći, uzme maloga dječaka na koljena, iscijedi mu vodu iz kose, ogrije mu ručice

u svojim rukama i skuha mu slatkoga vina. Dječak se oporavi, obrazi mu se zarumene, stane skakutati po podu amo tamo i plesaše oko staroga pjesnika.

— Ti si veseo dječak! — reče starac. — Kako mi se zoveš?

— Zovem se Amor! — odvrati dječak, — zar me ne poznaš? — Tamo je eno moj lûk. S njim umijem gađati! Gleđ, vrijeme se vani opet popravlja; mjesec sja!

— No tvoj je lûk pokvaren! — stari će pjesnik.

— To bi bilo zlo! — reče dječak, uzme lûk i razgleda ga.

— O već se je osušio i nije oštećen. Tetiva je posve napeta! Sad ću ga iskušati. Tad napne tetivu, stavi na nju strjelicu i odapne ju starome pjesniku ravno u srce.

— Sad vidiš, da moj lûk nije pokvaren! — progovori, nasmije se glasno i otrča svojim putom.

Neučtivi dječak! Ovako strijeljati u staroga pjesnika, koji ga je tako prijazno primio u svoju sobu, bio mu tako dobar, dao mu slatkoga vina i najbolju jabuku.

Dobri pjesnik ležao je na podu i plakao, bio je upravo u srce pogođen. — Pi! — reče, kako je neučtiv dječak taj Amor! Pripovijedaću to svoj dobroj djeci, da ga se čuvaju i nikad se s njim ne sigraju, jer bi im samo zla zadao.

Sva dobra djeca, djevojke i dječaci, kojima je pjesnik to pričao, čuvala su se zaista nevaljanoga Amora, no ipak ih je nadmudrio, jer je odveć prepreden i lukav. Izlaze li đaci sa predavanja, on korača kraj njih u crnom kaputu i s knjigom pod pazuhom. Ne prepoznavaju ga i zato ga uzmu ispod ruke, jer ga također smatraju đakom, no tad im on zaćera strjelicu u prsa. Kad djevojke odlaze od propovjednika i kad stoje u crkvi, uvijek se postavlja iza njih. Da, on uvijek trčkara za ljudima. Sjedi u velikom svjetioniku u kazalištu i jarko plamsa, da ljudi

misle e je to svjetiljka, no poslije već opažaju, da je to bilo nešto drugo. On se šulja po kraljevom perivoju i po nasipima, što više jednoč je odapeo strjelicu u srce tvoga vlastitoga oca i tvoje vlastite majke. Pitaj ih samo, pa ćeš čuti, što će ti kazati. Da, to je nevaljan dječak, taj Amor, s njim ne smiješ nikad ništa zapodijevati. Svim je ljudima za petama. Pomisli, jednoč je odapeo strjelicu i u staru baku. Naravno, tomu je već vrlo davno, no ona to nikad ne zaboravlja. Ti, nevaljani Amore! No sad ga barem poznaš! Zapamti, kako je neučtiv taj dječak!

ZVONO

U uskim ulicama velikoga grada, čuo je uvečer sad ovaj sad onaj, kad je zalazilo sunce, pa su oblaci gore među dimnjacima zlaćano blistali, neki čudan zvuk, sličan zvuku crkvenoga zvona, no od štropota kola i bučne jurnjave dao se je samo na kratke trenutke razabrati. — Sad zvoni večerno pozdravljenje! — govorili su, — sad sunce zalazi!

Izvan grada, gdje su kuće sa svojim vrtovima i malim njivama razdaleko stajale, vidjeli su šetaoci večerno nebo još divnije i čuli zvuk zvona još glasnije. Bilo je, kao da zvuk dopire iz neke crkve duboko unutri, u tihoj, mirisnoj šumi i ljudi se obazirahu krajinom i svečano se raspoloživahu.

To je trajalo dugo vremena. Jedan je govorio drugomu: — Ne nalazi li se vani u šumi crkva? Zvono zvuči divotno, veličajno. Ne bismo li otišli onamo i pogledali si ju iz bližega? — I bogati ljudi se povezli, a siromašni pošli pješke, no put im je bio čudnovato dug pa kad ugledaše skupinu vrba, što su rasle na rubu šume sjeli su, gledali u duge grane i mislili, da sad zapravo počivaju u zelenilu šume. Slastičar je došao iz grada i podigao šator, a za ovim je došao još jedan slastičar i objesio kao cimer jedno zvono bez batića, namazano paklinom, da bude zaštićeno od dažda. Kad su se ljudi opet vratili kući, govorili su da je bilo vrlo romantično. Tri osobe tvrdile su, da su prodrle do kraja šume i neprestano čule divotan zvuk zvona, no činilo im se, da onamo odjekuje

iz grada. Jedan je napisao dugu pjesmu i kazao, da zvono zvuči kao majčin glas u sluhu njezinoga miloga, pametnoga djeteta; da nema ljepše melodije od zvuka toga zvona.

I car te zemlje bje upozoren na to i obeća onome, koji uzmogne dokazati otkuda dolazi taj zvuk, naslov »svjetskoga zvonara«, pa i onda, ako zvuk ne dopire od zvona.

Obećanje takvoga probitačnoga naslova, mamilo je mnoge u šumu, no samo jedan se je vratio s neke vrsti razjašnjenja. Nitko da nije do sada dosta duboko prodro, pa ni on sâm, ipak je ustvrdio, da ovaj zvuk zvona potječe od neobično velike sove u jednom šupljem stablu; to da je sova mudrosti, koja neprestano udara glavom o drvo, no dolazi li zvuk iz njezine glave ili iz šuploga stabla, nije mogao do sada stalno ustanoviti; i radi ovoga razjašnjenja bio je imenovan svjetskim zvonarom i pisao je svake godine raspravu o sovi. Unatoč tome nije se znalo više kao ni prije.

Sad je upravo bilo posvećenje; svećenik je govorio lijepo i srdačno; potvrđenici bili su ganuti. To je za njih bio važan dan, od djece postali su ujedared odrasli ljudi, i dječja duša imala je sad preletjeti u razboritiju osobu. Bio je divan sunčan dan, potvrđenici odlazili su iz grada a od šume preko zvučalo je neobično jako nepoznato zvono. Odmah ih je obuzela želja, da posjete šumu i samo trojica se isključiše; jedna djevojka morala je kući da isproba svoju plesnu haljinu, jer su upravo ples i haljina skrivili, da je već ovaj put bila potvrdom posvećena, jer bi inače još godinu dana produljila nauku. Drugi, koji je uskratio svoje sudjelovanje u tom pothvatu, bio je siromašan dječak, koji si je posudio kaput i cipele za potvrdu od sina svoga gospodara, pa je oba predmeta morao u stanoviti čas vratiti. Treći je kazao, da strano

mjesto posjećuje samo u pratnji svojih roditelja, da je uvijek bio učtivo dijete a i poslije potvrde želi takovo ostati, zbog čega se ne treba rugati; no oni su se ipak tomu podrugivali.

Trojica od njih nisu išli; drugi su jurili naprijed. Sunce je sjalo i ptice su pjevale a potvrđenici pjevali su s njima i držali jedan drugoga za ruku, jer ih još nisu mučile nikakve brige zvanja te su upravo danas u sasvim posebnom smislu djeca božja.

No doskora se dvoje najmanjih zamorilo pa se vratilo u grad. Dvije male djevojke sjele su i plele vijence. Ni one nisu išle dalje, a kad su drugi doprli do vrba, u čijim se sjenama smjestiše slastičari, rekoše: sad smo evo ovdje vani, zvono zapravo ne postoji, ono je samo u mašti!

U tom trenutku zazvoni u šumi zvono tako zvučno i svečano, da je njih četvero, petero li, odlučilo prodrijeti duboko u šumu. Šuma je bila vanredno gusta i sjenovita pa se je samo s trudom moglo napredovati; lazarkinje i sase preobilno su bujale, cvatuće povijuše i hvoje kupina visjele su poput dugih uresa od stabla do stabla, u kojima su pjevali slavulji i titrale sunčane zrake. O, bilo je divno, no za djevojke nije to bila prohodna staza, one bi si poderale haljine. Tu je bilo gromada kamenja, obrasloga mahovinom razne boje, svježa voda izvirala je iz vrela i neobično je zvučala jednolično: »Kluk, kluk!«

— Da to možda nije zvono? — progovori jedan od potvrđenika, legne i stane pozorno osluškivati. — To moramo temeljito istražiti! — i na to on ostade, a ostale pusti dalje.

Došli su do jedne kuće, sagrađene od kore i granja; veliko stablo s divljim jabukama pružalo se povrh kuće, kao da hoće te svoj blagoslov strese na krov, na kojem su bujno cvale ruže. Duge grane protezale su se uz čitav

zabat, o kojem je visjelo malo zvono. Možda su čuli ovo zvono? Osim jednoga jedinoga svi se složiše u tome. Ovaj je tvrdio, da je zvono odveć maleno i odveć fino, no da bi se tako daleko razlijegali njegovi zvuci, pa da su sasvim drukčiji zvuci, koji mogu toliko dirati ljudsko srce. Mladi govornik bio je kraljev sin, pa su drugi kazali, da ovakovi uvijek hoće da su pametniji.

Tada ga puste da ide sam i što je dalje koračao, to mu se više prsa ispunjavala čuvstvom šumske samoće. No još je čuo malo zvono, o kojem su se drugi šalili i pokadšto, kad je vjetar donio glasove od slastičara, mogao je čuti, kako žitelji iz grada pjevaju kod čaše medovine. No duboki zvuci zvona ozvanjahu još jače i bilo je gotovo kao da uz zvono i orgulje sviraju, zvuci su dopirali s lijeve strane, od strane srca.

U to zašušketa u šipragu i jedared stvori se pred kraljevim sinom dječak, mali dječak u drvenim postolama i tako kratkim haljincem, da si vrlo dobro mogao vidjeti duljinu zglobova njegovih ruku. Poznavali su se; dječak je bio upravo onaj potvrđenik, koji nije mogao s njima, jer se je vratio kući i natrag dao gospodarevu sinu kaput i cipele. To je učinio pa je sad u drvenoj obući i ubogom odijelu pošao u šumu, jer je zvono tako jako ozvanjalo, tako duboko, da nije mogao odoljeti.

— Sad možemo zajedno ići! — progovori kraljev sin. No ubogi potvrđenik u drvenim cipelama bio je vrlo zbunjen, cupkao je po kratkim rukavima haljinca i reče, da se boji te neće moći sustizati, osim toga misli da se zvono mora tražiti desno, jer to mjesto obuhvata sve veliko i divno.

— Da, tad se naravno nećemo naći! — rekne kraljev sin i kimne ubogomu dječaku. Ovaj zađe u najtamniji i najgušći dio šume, gdje mu je trnje deralo haljine i okrv-

ljavljivalo lice, ruke i noge. I kraljev sin zadobavio se također gdjekoje ogrebine, no sunce je obasjavalo njegovu stazu, pa ćemo ga sad slijediti, jer je brz dječak.

— Zvono hoću i moram naći! — kazao je, — pa morao ići i do na kraj svijeta!

Ružni majmuni sjedjeli su gore po stablima i režali. — Bili da ga izbijemo? Bili da ga izbijemo? — dovikivahu si zamjenito, — to je kraljev sin!

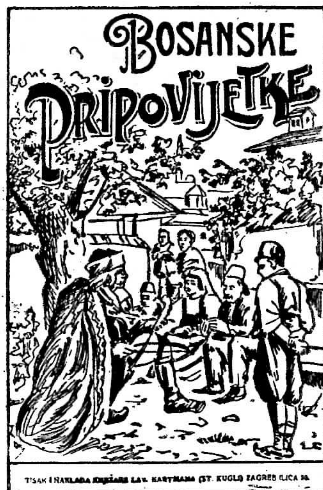
No on je neumorno stupao sve dublje i dublje u šumu, gdje raste najneobičnije cvijeće. Tu je bilo liljana sa prašnicima crvenim kao krv, tulipana nebesko modre boje, što se prelijevahu na vjetru, i jabukovih stabala, čiji su plodovi nalikovali potpuno velikim, blistavim mjehurima od sapunice. Pomislite samo kako su te voćke sjale u sunčanom žaru. Oko sočnih, zelenih livada, gdje se jelen i košuta sigrahu u travi, rasli su divni hrastovi i bukve, pa gdje je pukla kora kojega stabla, tu je iz napukline izrastavala trava i duge vriježi. Tu je bilo velikih šumskih proplanaka s tihim jezercima, po kojima plivahu i udarahu krilima bijeli labudovi. Kraljević bi često zastao i osluškivao, često mu se činilo da zvono zvuči iz kojega od tih jezera, no zatim opazi opet, da zvuci ne dopiru odatle, već dublje iz šume.

Sad je sunce zapadalo, zrak se vatreno crvenio, sveta tišina širila se ponad šume i kraljević klekne, otpjeva svoju večernju popijevku i progovori: — Nikad neću naći, što tražim! Sad zalazi sunce, dolazi noć, mračna noć; no možda ipak mogu još jednom ugledati okruglu, vatrenu sunčanu ploču prije no što se sasvim sakrije za zemlju! Popet ću se eno na onu hrid, što se tamo, gdje su najviša stabla veličajno diže u zračne visine.

I on se hvatao za vriježi i korjenje i penjao do vlažnoga kamenja gore, kud su gmizale vodene zmije i krastače kano ti lajale na njega; no dospio je gore prije, no što je sunce, viđeno s te visine, posve zapalo. O, kakav sjaj! More, neizmjerno, divno more, što je dugim svojim valovima tutnjavom udaralo o obalu, steralo se ispred njega i sunce je stajalo daleko vani kao blistav oltar, tamo,

gdje si nebo i zemlja pružaju ruke. Sve se splinjivalo u žarkim bojama, šuma je pjevala i more je pjevalo i kraljevićevo srce je pjevalo. Čitava priroda bila je velika sveta crkva, čije stupove sačinjavahu stabla i lebdeći oblaci, čiji baršunast pokrov bijaše cvijeće i trava, a samo nebo visoko kube. Tamo gore gasnule crvene boje dok je sunce lagano iščezavalo, no milijuni zvijezdi zasjalo, milijuni alem svjetiljki zablistalo i kraljević raskrilio ruke put neba, prema šumi i moru — i u istom se trenutku približavao sa postrane staze s desna ubogi potvrđenik s kratkim rukavima i drvenim postolama; on je isto tako rano došao i svojim putem stigao ovamo i oni potrče jedan drugome u susret i uzmu se za ruke u velikoj crkvi prirode i pjesništva, i nad njima zamnije nevidljivo sveto zvono, okruženo lebdećim dusima u slavodobitnom: Aleluja!

NAKLADNA KNJIŽARA ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA BR. 30.

Cijena (br. 1681) Din 18.—

Cijena (br. 2204a) Din 12.—

Cijena (br. 1956) Din 14.—

Cijena (br. 1953) Din 34.—

Ilustrovani popis dječjih knjiga šaljemo na zahtjev badava.

NAKLADNA KNJIŽARA ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA BR. 30.

Cijena (br. 2241a) Din 12.—

Cijena (br. 2338) Din 18.—

Cijena (br. 1827) Din 30.—

Cijena (br. 525) Din 23.—

Ilustrovani popis dječjih knjiga šaljemo na zahtjev badava.